

*Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό
Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης
Τμήμα Λογιστικής*

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πως επηρεάζει η Διεθνής και Ελληνική Οικονομική κρίση το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Επιβλέπων καθηγητής: ΚΥΡΜΙΖΟΓΛΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗΣ

Επιμέλεια: ΖΗΥΛΕΚΟΥ ΡΕΖΑΡΤΑ

(ΖΟΥΛΕΚΟΥ ΡΕΖΑΡΤΑ)

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Σεπτέμβρης 2012

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ. Κυρμίζογλου Παντελή που μου έδωσε την δυνατότητα να υλοποιήσω την συγκεκριμένη εργασία. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου που με στήριξε όλους αυτούς τους μήνες και που με βοήθησε στην ολοκλήρωση των σπουδών μου.....

Περίληψη

Το τραπεζικό σύστημα είναι ο «σπονδυλική στήλη» του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Είναι καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, εξασφαλίζοντας ρευστότητα για την χρηματοδότηση δυναμικών κλάδων της οικονομίας και καινοτόμων επενδυτικών πρωτοβουλιών. Μια χώρα δεν μπορεί να έχει αναπτυγμένη οικονομία δίχως ένα αναπτυγμένο τραπεζικό σύστημα, καθώς επίσης δεν μπορεί να υφίσταται υγιές τραπεζικό σύστημα όταν η οικονομία της χώρας εμφανίζει προβλήματα και δεν στηρίζεται σε γερά θεμέλια. Η μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση έκανε την εμφάνιση της στο τραπεζικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και σύντομα μετατράπηκε σε μια παγκόσμια οικονομική κρίση. Στην περίπτωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος συνέβη το ακριβώς αντίθετο, ενώ οι ελληνικές τράπεζες εμφάνιζαν σημαντική επαγγελματική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, η κρίση χρέους που ξεσπά στην Ελλάδα μεταδίδεται και στο τραπεζικό σύστημα της χώρας. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης, για να διαπιστωθεί σε πιο βαθμό έχουν επηρεαστεί οι ελληνικές τράπεζες από την παγκόσμια και την ελληνική οικονομική κρίση.

Το [πρώτο κεφάλαιο](#) περιλαμβάνει μια σύντομη εισαγωγή στο θέμα της εργασίας. Στο [δεύτερο κεφάλαιο](#) καταγράφεται η πορεία της οικονομικής κρίσης από τις ΗΠΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αναφέρονται τα αίτια που την προκάλεσαν, καθώς και τα μέτρα που λήφθηκαν για την αντιμετώπιση της. Το [τρίτο κεφάλαιο](#) επικεντρώνεται στην κρίση χρέους της Ελλάδος, στα γεγονότα που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο για την δημιουργία της κρίσης και στην αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας της ελληνικής οικονομίας από τους τρεις μεγαλύτερους οίκους αξιολόγησης παγκοσμίως. Το [τέταρτο κεφάλαιο](#)

παρουσιάζει την πορεία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος πριν και κατά την διάρκεια της οικονομικής. Το [πέμπτο κεφάλαιο](#) παρουσιάζει την εξέλιξη της πιστοληπτικής αξιολόγησης των ελληνικών τραπεζών από την Fitch, την Moody και την S&P. Τέλος, στο [έκτο κεφάλαιο](#) αναφέρονται τα βασικότερα προβλήματα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Περιεχόμενα

Περίληψη3

Περιεχόμενα.....Error! Bookmark not defined.

1. Κεφάλαιο

1.1 Εισαγωγή.....9

2. Κεφάλαιο

Η σημερινή οικονομική κρίση, τα αίτια που την προκάλεσαν και η αντιμετώπιση της

2.1 Η σημερινή οικονομική κρίση.....10

2.2 Τα αίτια της κρίσης.....12

2.2.1 Οι μακροοικονομικοί παράγοντες12

2.2.2 Οι χρηματοοικονομικοί παράγοντες15

2.3 Ιστορική αναδρομή της κρίσης από τις ΗΠΑ στην ΕΕ.....16

2.4 Οι αδυναμίες του Τραπεζικού Συστήματος19

2.5 Μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης20

2.5.1 Δημοσιονομικά και νομισματικά μετρά20

3. Κεφάλαιο

Η χρηματοοικονομική κρίση στην Ελλάδα, και οι αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας

3.1 Η κρίση στην Ελλάδα.....22

3.2 Η ραγδαία αύξηση του δημόσιου χρέους.....23

3.3	Έσοδα – Έξοδα Γενικής Κυβέρνησης.....	26
3.4	Η διαχρονική εξέλιξη πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελλάδος και το Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης.....	27
3.4.1	Το Μνημόνιο	30
3.5	Τα αίτια για το ξέσπασμα της κρίσης στην Ελλάδα	32

4. Κεφάλαιο

Χρηματοοικονομική κρίση και οι Ελληνικές Τράπεζες

4.1	Έννοια Τραπεζικού Συστήματος	34
4.2	Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	35
4.3	Εξέλιξη των καταθέσεων στα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα	38
4.4	Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα αδυνατεί να χρηματοδοτήσει την εγχώρια οικονομία μετά την κρίση στην Ελλάδα.....	42
4.5	Καταθέσεις προς απαιτήσεις δανείων.....	45
4.6	Έσοδα Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος πριν και μετά την κρίση	46
4.7	Ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών.....	50
4.8	Η κρίση χρέους του Ελληνικού Δημοσίου και οι τράπεζες	52
4.9	Ζημίες των τραπεζικών μετόχων τα τελευταία έξι χρόνια	53
4.10	Πορεία εμπορικών τραπεζών στο Χρηματιστήριο Αθηνών.....	54
4.11	Χρηματοδότηση Ελληνικών Τραπεζών κατά την διάρκεια της κρίσης.....	55

5. Κεφάλαιο

Αξιολόγηση των Ελληνικών Τραπεζών από τους τρεις μεγάλους οίκους αξιολόγησης

5.1	Τι είναι οι οργανισμοί αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας	58
5.2	Υποβαθμίσεις του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος	61
5.2.1	4ο τρίμηνο του 2009.....	61
5.2.2	1ο Τρίμηνο του 2010	63
5.2.3	2ο τρίμηνο του 2010.....	66
5.2.4	3ο τρίμηνο του 2010.....	68
5.2.5	4ο Τρίμηνο του 2010	69
5.2.6	1ο τρίμηνο του 2011.....	71
5.2.7	2 ^ο τρίμηνο του 2011	74
5.2.8	3 ^ο Τρίμηνο του 2011	77

6. Κεφάλαιο

Τα βασικότερα προβλήματα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

6.1	Τα προβλήματα των ελληνικών τραπεζών.....	79
-----	---	----

7. Κεφάλαιο

Συμπεράσματα	81
---------------------------	-----------

<i>Ευρετήριο πινάκων.....</i>	83
--------------------------------------	-----------

<i>Ευρετήριο διαγραμμάτων.....</i>	84
---	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	86
-------------------	----

Πίνακας 14: Ελληνικά Πιστωτικά Ιδρύματα στο εξωτερικό	86
--	-----------

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89
--------------------	----

Ελληνική βιβλιογραφία:.....	89
Αγγλική βιβλιογραφία:.....	90

1. Κεφάλαιο

1.1 Εισαγωγή

Μέχρι το 2007, η οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο παρουσίαζε εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, και ιδιαίτερα η Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 2008 λόγω των διαφόρων υπερβολών που έγιναν από την πλευρά του τραπεζικού συστήματος στις ΗΠΑ (επένδυση σε τοξικά προϊόντα, χορήγηση δάνειων σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις με περιορισμένες δυνατότητες αποπληρωμής των συγκεκριμένων δανείων) πολλά τραπεζικά ιδρύματα οδηγήθηκαν σε πτώχευση, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί τραπεζική κρίση. Σύντομα η χρηματοπιστωτική κρίση μετατρέπεται και σε οικονομική κρίση επηρεάζοντας τις περισσότερες χώρες του κόσμου.

Η κρίση στην Ελλάδα εμφανίζεται το 2009, ήταν περισσότερο αποτέλεσμα του δημοσιονομικού ελλείμματος και των χρόνιων προβλημάτων που αντιμετώπιζε η χώρα και λιγότερο ως συνέπεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Όπως είναι λογικό το τραπεζικό σύστημα της χώρας δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο κάτω από τέτοιες συνθήκες. Οι αλληπάλληλες αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας, καθώς και του ίδιου του τραπεζικού συστήματος από τους οίκους αξιολόγησης, δημιουργούν κρίση εμπιστοσύνης απέναντι στη χώρα, με τους δανειστές να αρνούνται να δανείσουν την χώρα. Αυτό είχε μεγάλη επίπτωση στις ελληνικές τράπεζες, διότι ένα μεγάλο ποσοστό των καταθετών αποφασίζουν να αποσύρουν τις καταθέσεις τους εξαιτίας των αρνητικών εξελίξεων στην χώρα και από φόβο για μια πιθανή άτακτη χρεωκοπία. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μεγάλο πρόβλημα ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας στο τραπεζικό σύστημα της χώρας αυξάνοντας ακόμα περισσότερο την εξάρτησή τους για χρηματοδότηση από το ΔΝΤ.

2. Κεφάλαιο

Η σημερινή οικονομική κρίση, τα αίτια που την προκάλεσαν και η αντιμετώπιση της

2.1 Η σημερινή οικονομική κρίση

Η μεγάλη οικονομική κρίση και η μεγάλη ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας ξεκίνησε το 2007 στις Ηνωμένες Πολιτείες και πολύ γρήγορα εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Παρόλο που έχουν περάσει πέντε χρόνια από την εμφάνιση της κρίσης, η κατάσταση φαίνεται να έχει παραμείνει στάσιμη. Τα κύρια στοιχεία που έχουν επικρατήσει κατά την διάρκεια αυτών των πέντε ετών είναι: χαμηλό ποσοστό ανάπτυξης, υψηλό ποσοστό ανεργίας, οικονομική αστάθεια, νέες οικονομικές δονήσεις που εμφανίζονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα και τα αποτελέσματά τους έχουν βαρύ αντίκτυπο σε παγκόσμιο επίπεδο.

Έως τις αρχές του 2007, η παγκόσμια οικονομία παρουσίαζε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Μάλιστα, κατά την διάρκεια της πενταετίας (2002 – 2007) σημειώθηκε η υψηλότερη μέση παγκοσμία ανάπτυξη των τελευταίων 40 ετών. Το μέγεθος της ετήσιας παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας το 2007 έφτασε τα 55,6 τρισεκατομμύρια δολάρια, 23,9% υψηλότερη σε σταθερές τιμές από το 2000. Οπού το μεγαλύτερο ποσοστό ανάπτυξης σημειώθηκε στις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με το ποσοστό της συνολικής παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας που παράγονταν στην Ευρωπαϊκή Ένωση να φτάνει το 29,9%, ακολουθούν οι ΗΠΑ με 25,3%, οι τέσσερις μεγάλες αναδυόμενες χώρες (Βραζιλία, Ρωσία, Κίνα και Ινδία) με ποσοστό 13,1%, η Ιαπωνία με 7,8%, και το υπόλοιπο 23,9% στις υπόλοιπες οικονομίες.¹

¹ Γκίκας Χαρδούβελης (2011) «Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική»

Από τη μια πλευρά, το σταδιακό άνοιγμα των συνόρων των περισσότερων χωρών του κόσμου για την ελεύθερη μετακίνηση των αγαθών και υπηρεσιών από την μια χώρα στην άλλη (την τελευταία τεσσαρακονταετία), από την άλλη, η κατάλυση του υπαρκτού σοσιαλισμού στη Ανατολική Ευρώπη, καθώς και οι αναπτυξιακές επιδοτήσεις των χωρών της Ασίας, ήταν κάποια από τα γεγονότα που έκαναν τους ανθρώπους να αισιοδοξούν για το μέλλον και να πιστέψουν ότι τίποτα δεν σταματά αυτόν τον ρυθμό ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας, και πως το μέλλον θα είναι πάντα καλύτερο από το παρόν. Ακόμη μεγαλύτερη ανάπτυξη διαπιστώθηκε στο χρηματιστηριακό τομέα, με τεράστια έσοδα και αγοραία προστιθέμενη αξία, ξεπερνώντας έτσι τα όρια λειτουργίας του ως απλού διαμεσολαβητικού μηχανισμού, αλλά και περιορίζοντας τις δυνατότητες ουσιαστικού έλεγχου από τις εθνικές κυβερνήσεις, αρχές και διεθνείς οργανισμούς.

Η ραγδαία ανάπτυξη οδήγησε τον χρηματοοικονομικό τομέα σε πολλές υπερβολές, όσον αφορά τα ρίσκα που αναλαμβάνονταν, διότι δεν μπορούσαν να προβλέψουν τους κινδύνους και τις επιπτώσεις των πράξεων τους, θεωρώντας ότι η παγκόσμια οικονομία βρισκόταν στο καλύτερο σημείο ανάπτυξης. Αυτό ίσως ήταν και το σημαντικότερο πρόβλημα για το ξέσπασμα της κρίσης, διότι εκείνη την περίοδο τα πράγματα φαίνονταν σε όλους φυσιολογικά και αδυνατούσαν να αντιληφθούν την κρισιμότητα της κατάστασης, αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μη παρθούν τα απαραίτητα μέτρα για την αποτροπή της επερχόμενης κρίσης. Ακόμα και μετά από ένα χρόνο από την εμφάνιση της κρίσης το ευρύτερο κοινό αλλά και οι ειδικοί αδυνατούσαν να πιστέψουν την κατάσταση στην οποία βρισκόντουσαν. Τα χρηματιστήρια διεθνώς είχαν αποσυνδεθεί πλήρως από την απαισιοδοξία που εξέπεμπε η αγορά ομολόγων και από τις προειδοποιήσεις ορισμένων ερευνητών, οι οποίοι τόνιζαν ότι η παγκόσμια οικονομία βρισκόταν σε κρίσιμο σημείο και ότι ήταν απαραίτητο να ληφθούν μέτρα το συντομότερο δυνατόν. Λάθη έγιναν και από την μεριά των κυβερνήσεων και των εποπτικών αρχών, αφού ο έλεγχος που παρείχαν απέναντι στα τραπεζικά ιδρύματα ήταν ανεπαρκής και καθησυχαστικός.

Τα πρώτα δείγματα της σύγχρονης κρίσης μπορεί να εμφανιστήκαν στα τέλη του 2007 στην αγορά στεγαστικών δάνειων χαμηλής πιστωτικής αξίας (subprime) στις ΗΠΑ, όμως το «σοκ» ήρθε το Σεπτέμβριο του 2008 όταν στις ΗΠΑ αποφάσισαν να αφήσουν

να χρεοκοπήσει η επενδυτική τράπεζα Lehman Brothers.² Πολλοί άνθρωποι άρχισαν να αναρωτιούνται και να έχουν κάποιους ενδοιασμούς για το αν η προηγούμενη περίοδος ανάπτυξης βασιζόταν σε γερά θεμέλια, αφού όπως αναφερθήκαμε και προηγούμενος, ο έλεγχος από την μεριά των εποπτικών αρχών ήταν ελάχιστος, οπότε τα διοικητικά στελέχη των τραπεζών είχαν τα περιθώρια να δρουν ανεξέλεγκτοι.

2.2 Τα αίτια της κρίσης

Όσον αφορά τα αίτια που προκάλεσαν την σημερινή χρηματοοικονομική κρίση θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένας συνδυασμός πραγμάτων, τα οποία επίδρασαν το ένα πάνω στο άλλο, με αποτέλεσμα η παγκόσμια οικονομία να έρθει αντιμέτωπη με την χειρότερη χρηματοοικονομική κρίση, μετά την κρίση του 1930. Πιο συγκεκριμένα, η κρίση που διανύουμε τα τελευταία έξι χρόνια δεν οφείλεται σε ένα μεμονωμένο παράγοντα αλλά σε συνδυασμό πολλαπλών παραγόντων, οι κυριότεροι απ' αυτούς είναι: οι ρυθμιστικοί, οι εποπτικοί, οι χρηματοοικονομικοί, οι ψυχολογικοί και οι πολιτικοί παράγοντες, οι οποίοι επίδρασαν πολλαπλασιαστικά μεταξύ τους, οδηγώντας πολλά τραπεζικά ιδρύματα, νοικοκυριά και επιχειρήσεις σε ένα φαύλο κύκλο χρεοκοπιών, με αφετηρία τις ΗΠΑ και στη συνέχεια επεκτάθηκε σε ολόκληρο το κόσμο και κυρίως στην Ευρώπη. Παρακάτω θα αναλύσουμε τα βασικότερα αίτια που προκάλεσαν την σημερινή κρίση, κατηγοριοποιώντας τους παράγοντες αυτούς σε μακροοικονομικούς και σε χρηματοοικονομικούς. (Χαρδούβελης, 2009)³

2.2.1 Οι μακροοικονομικοί παράγοντες

- I. Ο διαφορετικός βαθμός αποταμίευσης και επένδυσης που επικρατούσε εκείνη την εποχή ανάμεσα στις χώρες του κόσμου, είχε ως αποτέλεσμα να εκδηλωθεί

² Victoria Ivashina and David Scharfstein, (April 2008) «Bank Lending During the Financial Crisis of 2008»,

³ Eurobank Research, «Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές», Τόμος IV, Τεύχος 8

στις ΗΠΑ έλλειμμα στις τρέχουσες συναλλαγές, σε αντίθεση με τις χώρες της Ασίας και ιδιαίτερα στην Κίνα, όπου διαπιστώθηκε υψηλό πλεόνασμα. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν σε μεταφορά κεφαλαίων από την Ασία προς τις ΗΠΑ, δηλαδή σε φτηνό χρήμα, μεγάλη ρευστότητα και χαμηλά πραγματικά επιτόκια (Obstfeld and Rogoff, 2009, Caballero and Krishnamurthy, 2009).

- II. Άλλος ενός παράγοντας που συνέβαλλε στο να οδηγηθεί η οικονομία σε κρίση είναι η λεγόμενη «φούσκα» των τιμών των ακινήτων⁴ στις ΗΠΑ. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1990 παρατηρήθηκε μια ραγδαία αύξηση στις τιμές ακινήτων,⁵ η οποία αν και προβλημάτισε πολλούς αναλυτές, δυστυχώς δεν δόθηκε η απαιτούμενη προσοχή και αφέθηκε ελεύθερη να εξαπλωθεί (Χαρδούβελης 2009)⁶. Στα μέσα του 2006 η αύξηση αυτή όχι μόνο σταμάτησε, αλλά παρατηρήθηκε και μια σχετική μείωση στις τιμές. Με αφορμή την πτώση τα νοικοκυριά καθυστερούσαν τις δόσεις προς τις τράπεζες και ορισμένα από αυτά άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι η αξία του σπιτιού, που είχαν αγοράσει πρόσφατα, έπεσε κάτω από την αξία του δανείου, οπότε πίστευαν ότι θα τους συνέφερε περισσότερο να παραδώσουν τα κλειδιά στην τράπεζα και να φύγουν από το σπίτι. Η συγκεκριμένη κατάσταση οδήγησε πολλά νοικοκυριά σε χρεοκοπία. Η χρεοκοπία των νοικοκυριών είχε ως αποτέλεσμα να μειωθούν οι εισροές στα ταμεία των τιτλοποιημένων δανείων.

⁴ Rosa M. Lastra and Geoffrey Wood (2010), Journal of International Economic Law (2010), J Int Economic Law (2010) 13 (3): 531, Articles: «The Crisis of 2007-09: Nature, Causes, and Reactions»

- ⁵ Οι τιμές των κατοικιών δεν αυξήθηκαν μόνο στις ΗΠΑ αλλά και σε άλλες χώρες. Οι χώρες στις οποίες οι τιμές των ακινήτων αυξήθηκαν πολύ περισσότερο ήταν η Ισπανία, η Ιρλανδία, καθώς και το Ηνωμένο Βασίλειο, όμως μόνο η άνοδος των τιμών των ακινήτων δεν ήταν αρκετή έτσι ώστε να οδηγήσει τις χώρες αυτές σε κρίση και όπως γνωρίζουμε η κρίση δεν ξεκίνησε από τις χώρες αυτές. Αυτό σημαίνει ότι για το ξέσπασμα της κρίσης στις ΗΠΑ συνέβαλαν και άλλοι παράγοντες, όχι μόνο η αύξηση των τιμών των κατοικιών.
- Το Απρίλιο του 2009 οι τιμές φαίνεται να σταθεροποιούνται, όμως για πολύ λίγο, από το Σεπτέμβριο του 2010 άρχισαν και πάλι να κατεβαίνουν εξαιτίας της λήξης των φορολογικών κινήτρων για αγορά κατοικίας.

⁶ Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Η κρίση του 2007 – 2009: «Τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές» Τόμος IV, Τεύχος 8, (Δεκέμβριος 2009)

- III. Μεγάλη βαρύτητα δίνει ο Καραμούζης (2011) στην πολιτικοοικονομική ιδεολογία που επικρατούσαν εκείνη την εποχή στις ΗΠΑ και στις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες, σύμφωνα με την οποία οι αγορές είναι αποτελεσματικές και οι πολίτες ορθολογικοί στην οικονομική συμπεριφορά τους, μάλιστα το ζήτημα αυτό το θεωρεί ως κομβικό σημείο της κρίσης. Τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα έφτασαν στο σημείο να αναλαμβάνουν μεγάλα επενδυτικά ρίσκα, χωρίς να αντιληφθούν και να υπολογίσουν σωστά τον κίνδυνο.
- IV. Οι εποπτικές αρχές, όπως φαίνεται, είχαν και αυτές το δικό τους μερίδιο ευθύνης. Όπως αναφερθήκαμε και πιο πριν, ο έλεγχος των εποπτικών αρχών ήταν σχεδόν ανύπαρκτος, οπότε τα διοικητικά στελέχη των τραπεζών είχαν την δυνατότητα να αναλαμβάνουν υπερβολικά ρίσκα, ακόμη και όταν υπήρχε μεγάλη πιθανότητα ζημιών. Η οικονομία παγκοσμίως παρουσίαζε αλματώδη ανάπτυξη και ιδιαίτερα ο τραπεζικός κλάδος, οπότε οι αρχές θεώρησαν ότι η οικονομία δεν πρόκειται να κινδυνεύσει ξανά από κάποια άλλη οικονομική διαταραχή. Ως συνέπεια αυτού, ήταν να καταργηθούν οι περισσότεροι από τους περιορισμούς του χρηματοπιστωτικού τομέα που είχαν επιβληθεί τότε για την αντιμετώπιση της κρίσης του 1930. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο πρώην επικεφαλής της Ομοσπονδιακής Τράπεζας (Federal Reserve) των ΗΠΑ Alan Greenspan «Έκανα λάθος στην εκτίμηση μου ότι το ιδιωτικό συμφέρον των οργανισμών, συγκεκριμένα των τραπεζών και άλλων, ήταν τέτοιο που θα οδηγούσε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην προστασία των μετόχων και της μετοχικής αξίας των εταιρειών τους... Έσπασε ένας βασικός πυλώνας του ανταγωνισμού και των ελευθέρων αγορών. Και με σοκάρισε. Ακόμη δεν έχω πλήρως καταλάβει τι ακριβώς συνέβη»⁷.

⁷ Alan Greenspan (2008) "Testimony in front of the Committee on Oversight and Government Reform," United States House of Representatives, October 23

2.2.2 Οι χρηματοοικονομικοί παράγοντες

Οι παρακάτω παράγοντες είναι εκείνη που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο να ξεσπάσει η κρίση στις ΗΠΑ.

- I. Η αλματώδης ανάπτυξη των subprime (δάνεια μειωμένης εξασφάλισης) χωρίς να υπολογιστεί σωστά ο πιστωτικός κίνδυνος και δίχως να επιδεικνύεται η ανάλογη τραπεζική εγκράτεια, ήταν τελικά τα αίτια που συνέβαλαν στην αύξηση των τιμών των κατοικιών. Ο Rajan (2010), επισημαίνει ότι η ραγδαία αύξηση του τραπεζικού δανεισμού προκλήθηκε από την ανισοκατανομή του εισοδήματος, καθώς και από την οικονομική στασιμότητα και αποδυνάμωση της μεσαίας τάξης.
- II. Αρνητικά συνέβαλλαν και τα συστήματα αμοιβής προσωπικού στους χρηματοπιστωτικούς κλάδους των τραπεζών. Η παροχή υψηλών μπόνους, εκτιμάται ότι ενθάρρυνε καταλυτικά τα διοικητικά στελέχη στο να αναλαμβάνουν υπερβολικά ρίσκα και στο να εκδηλώνουν ακραία κερδοσκοπική συμπεριφορά, χωρίς να αξιολογήσουν σωστά αυτά τα ρίσκα, αλλά και ούτε οι μακροχρόνιες επιδόσεις τους. Επίσης τα τεράστια κέρδη που αποκομίζονταν παρείχαν κυρίαρχη θέση στα στελέχη εντός της τράπεζας, γεγονός που τους αποδέσμευε από κάθε ενοχλητικό έλεγχο εκ μέρους στελεχών άλλων τμημάτων.⁸
- III. Οι αξιολογικοί οίκοι, ως διαμεσολαβητές πληροφόρησης, παίζουν σημαντικό ρόλο στην λήψη των επενδυτικών αποφάσεων. Η θεσμική τους υπόσταση καθώς και η έκθεσή τους σε συγκρούσεις συμφερόντων και ηθικό κίνδυνο έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εμφάνιση της κρίσης. Αυτό συνέβη διότι οι επενδυτές έδιναν μεγάλη σημασία στις πιστοληπτικές αξιολογήσεις των μεγάλων οίκων αξιολόγησης και μικρότερη προσοχή στον πιστωτικό κίνδυνο. Τέτοιες επενδυτικές συμπεριφορές σε συνδυασμό με τις κακές πρακτικές των οίκων αξιολόγησης μας οδήγησαν στην πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση. Πολλοί ειδικοί που γνωρίζουν τις πρακτικές των οίκων αξιολόγησης κατηγορήσαν του οίκους αυτούς για ανεπάρκεια και για μεροληψία. Η κριτική αυτή μπορεί να

⁸ Rosa M. Lastra and Geoffrey Wood (2010), *Journal of International Economic Law* (2010), *J Int Economic Law* (2010) 13 (3): 531, Articles: «The Crisis of 2007-09: Nature, Causes, and Reactions»

προκλήθηκε από το γεγονός ότι οι εκδότες των τίτλων ήταν αυτοί που πλήρωναν για την αξιολόγηση.

- IV. Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα είναι η υψηλή μόχλευση. Αυτό σημαίνει ότι ενώ οι τράπεζες είχαν ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων στο δυναμικό τους, πραγματοποιούσαν υψηλούς δανεισμούς σε σχέση με το ενεργητικό του τραπεζικού ιδρύματος, ο δανεισμός ήταν κυρίως βραχυχρόνιος. Όταν στην συνέχεια προέκυψε πτώση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων που είχαν επενδύσει, οι επενδυτικές τράπεζες αναγκάστηκαν να προβούν σε περαιτέρω πωλήσεις άλλων περιουσιακών στοιχείων, πιέζοντας ακόμα περισσότερο τις τιμές των συγκεκριμένων σε πιο χαμηλά επίπεδα. Η κεφαλαιακή απώλεια των δανεισμένων επενδυτικών τραπεζών, καθώς και η άρνηση νέου δανεισμού στα χρηματοοικονομικά ιδρύματα που επένδυαν για ίδιο λογαριασμό με δανεικά κεφαλαία, είναι τα αίτια για την επέκταση της κρίσης σε όλες τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες και από εκεί στην εξάπλωση της χρηματοοικονομικής κρίσης στην πραγματική οικονομία.
- V. Τέλος, οι καινούργιες μορφές τιτλοποιήσεων, τις οποίες πολύ λίγοι καταλάβαιναν σε βάθος και μπορούσαν να τις τιμολογήσουν σωστά, διότι είχαν διαφορετικές ονομασίες και εκφράσεις. Οι τιτλοποιήσεις αυτές δημιουργήθηκαν από τις επενδυτικές τράπεζες, οι οποίες διακρατούσαν το κομμάτι με το μεγαλύτερο ρίσκο απωλειών, αλλά και την υψηλότερη αναμενόμενη απόδοση. Με την σταθεροποίηση των τιμών των ακινήτων, η ζήτηση από τρίτους επενδυτές για το equity tranche του CDO άρχισε να μειώνεται, και οι επενδυτικές τράπεζες αποφασίζουν να αγοράσουν οι ίδιες τα προϊόντα αυτά. Έτσι, με το ξέσπασμα της κρίσης βρέθηκαν να κρατούν ένα μεγάλο αριθμό από αυτούς τους τίτλους, των οποίων η αξία μηδενίστηκε.

2.3 Ιστορική αναδρομή της κρίσης από τις ΗΠΑ στην ΕΕ

Η σημερινή κρίση που βιώνουμε όλοι μας, έκανε την εμφάνισή της μετά το καλοκαίρι του 2006 στις ΗΠΑ. Μπορεί οι περισσότεροι από μας να την αντιληφθήκαμε τα τελευταία δυο χρόνια, τα οποία ίσως ήταν και τα πιο κρίσιμα χρόνια, όμως τα

πρώτα σημάδια είχαν κάνει ήδη την εμφάνιση τους από το 2007, όταν οι τιμές των κατοικιών στις ΗΠΑ σταμάτησαν να ανεβαίνουν. Εκείνη την χρονική περίοδο πολλά νοικοκυριά που είχαν πάρει στεγαστικά δάνεια χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης (subprime) χρεοκόπησαν, εξαιτίας της συνεχούς αύξησης των επιτοκίων. Στα μέσα του 2007 η κρίση άρχισε να διακρίνεται όλο και περισσότερο, οδηγώντας σε πτώχευση ένα μεγάλο αριθμό τραπεζικών ομίλων (όπως η Owit Mortgage Solutions και η New Century Financial). Την ίδια χρονιά έγιναν πολλές συγχωνεύσεις (η Sachsen LB εξαγοράστηκε από την Landesbank Baden–Württemberg, η Bear Stearns από την JP Morgan Chase) και κρατικοποιήσεις χρηματιστηριακών ιδρυμάτων μεγάλου μεγέθους και μακράς ιστορίας παγκοσμίως. Επίσης δημιουργήθηκε μεγάλο πρόβλημα ρευστότητας για τις τράπεζες, αναγκάζοντας την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) να παρέμβει και να εξασφαλίσει την απαραίτητη ρευστότητα. Το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους πραγματοποιήθηκε η πιο μεγάλη μαζική ανάληψη των καταθέσεων (\$1δισ αποσύρθηκε σε μια μόνο ημέρα), ήταν πρώτη φορά που συνέβαινε κάτι τέτοιο στην Μ. Βρετανία εδώ και έναν αιώνα. Η μαζική ανάληψη προκλήθηκε από την απόφαση της βρετανικής τράπεζας Northern Rock να ζητήσει έκτακτη χρηματοδότηση από την τράπεζα της Αγγλίας, πράγμα το οποίο προκάλεσε μεγάλο πανικό στο κοινό.

Στις αρχές του 2008, ενώ όλοι ήταν αισιόδοξοι και πίστευαν ότι όλα θα διορθωθούν και ότι η κατάσταση αυτή ήταν παροδική, τελικά τα πράγματα χειροτερεύουν ακόμα περισσότερο. Η κρίση στην διατραπεζική αγορά και στην αγορά ομολόγων μεταδόθηκε και στο χρηματιστήριο. Ο Ιανουάριος του 2008 σηματοδεύτηκε από πτώση των χρηματιστηριακών δεικτών παγκοσμίως, αυτό οδήγησε σε πτώση των επιτοκίων διατραπεζικά. Οι μεγάλες τράπεζες θέλοντας να αντιμετωπίσουν την κρίση άρχισαν να κάνουν αυξήσεις κεφαλαίου, έτσι ώστε να σταθεροποιηθεί η αγορά και να περιορίσουν το πρόβλημα ρευστότητας. Οι κεντρικές τράπεζες προέβησαν σε συντονισμένες μειώσεις επιτοκίων και ενέσεις ρευστότητας για να μην εξαπλωθεί η χρηματοοικονομική κρίση σε οικονομική κρίση και να μην καταρρεύσει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Όμως τελικά το πρόβλημα δεν ήταν η έλλειψη ρευστότητας, αλλά ένας συνδυασμός πραγμάτων. Η κρίση επιδινόταν όλο και περισσότερο, αφού οι αρχές αδυνατούσαν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που είχαν ξεσπάσει. Άλλη μια μεγάλη τράπεζα, η Lehman Brothers, δήλωσε πτώχευση, ενώ η Merrill Lynch

εξαγοράστηκε από την Τράπεζα της Αμερικής (Bank of America). Το τραπεζικό τοπίο αρχίζει να αλλάζει δραματικά, καθώς ο αριθμός των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που χρεοκοπούσαν ή εξαγοράζονταν, αυξανόταν όλο και περισσότερο. Είναι εντυπωσιακό το πώς σε ένα Σαββατοκύριακο οι δυο μεγαλύτερες επενδυτικές τράπεζες έπαψαν να υπάρχουν.

Το ντόμινο αυτό, με τις τράπεζες να κλείνουν η μια μετά την άλλη, εξαπλώθηκε και στην Ευρώπη στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2008. Στην αρχή επηρεάζει την Ισλανδία, όπου οι τρεις μεγαλύτερες τράπεζες της (η Kaupthing, η Glitnir και η Landwbanki) δήλωσαν πτώχευση. Οι συγκεκριμένες τρεις τράπεζες είχαν θυγατρικές στην Ολλανδία, στο Ην. Βασίλειο και στην Σκανδιναβία, συνεπώς από την χρεοκοπία αυτή δημιουργήθηκε πρόβλημα και στις χώρες αυτές. Η ίδια κατάσταση επικρατή και το 2009, με τις τράπεζες να προσπαθούν να διασωθούν από το τσουνάμι αυτό που έχει εξαπλωθεί σε όλο το κόσμο, με κάποιες από αυτές να μην τα καταφέρνουν και να βυθίζονται. Παρά τα διάφορα μετρά που λήφθηκαν από τις κυβερνήσεις και από την ΕΚΤ, η επιδείνωση της κρίση συνεχίζεται και ο φόβος κατάρρευσης εξακολουθούσε να υπάρχει.

Στην Αμερική τα πράγματα φαίνεται να πηγαίνουν καλύτερα το 2010, όπου επικρατούσε μια σχετική ηρεμία στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Οι εκτεταμένες προσπάθειες των κεντρικών τραπεζών, καθώς και η δημοσιονομικές παρεμβάσεις τελικά άρχισαν να αποδίδουν και βοήθησαν στο να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των τραπεζών διεθνώς, αφού τα τελευταία χρόνια είχε κλονιστεί. Η σταδιακή ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας βοήθησε στο μετριασμό των κινδύνων, καθώς επίσης και στην σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Σε αντίθεση με την Αμερική, που η οικονομία της άρχισε να παρουσιάζει σημάδια ανάκαμψης, το 2010 για την Ευρώπη αποδείχτηκε πολύ δύσκολο. Η αιτία ήταν το γεγονός ότι μια νέα κρίση χτύπησε την Ελλάδα, και συνεπώς επηρέασε και την υπόλοιπη Ευρώπη.

Η χρηματοοικονομική κρίση γρήγορα σχηματιστικέ σε οικονομική κρίση και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης. Εξαιτίας της

διεθνοποίησης η κρίση αυτή, από την εμφάνιση της μέχρι και σήμερα, είχε βαρύ αντίκτυπο στο διεθνές εμπόριο και στην παραγωγή όλων των χωρών διεθνώς, ανεξάρτητα από το τι οικονομική πολιτική ακολουθούσαν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η παγκόσμια οικονομία βρέθηκε αντιμέτωπη με την χειρότερη κρίση μετά την «Μεγάλη Ύφεση» της δεκαετίας του 1930. Η μείωση των πιστώσεων οδήγησε τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά σε συρρίκνωση των δραστηριοτήτων τους, γεγονός που οδήγησε σε μείωση του προσωπικού και αύξησης της ανεργίας, το οποίο με την σειρά του οδηγεί σε λιγότερη παραγωγή, λιγότερο εισόδημα και επιμήκυνση της ύφεσης.

2.4 Οι αδυναμίες του Τραπεζικού Συστήματος

- I. Η απουσία χορηγού ρευστότητας έσχατης ανάγκης, καθώς και η έλλειψη ενός συστήματος εγγύησης καταθέσεων ήταν οι σοβαρότερες αδυναμίες, διότι οι τράπεζες αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα ρευστότητας. Η αλματώδης αύξηση της αξίας των τίτλων ABS, κατά την διάρκεια του 2006, έκανε τους επενδυτικούς οργανισμούς να πέσουν στην παγίδα του εύκολου και γρήγορου κέρδους. Άρχισαν λοιπόν να χορηγούν επισφαλή στεγαστικά δάνεια σε νοικοκυριά με περιορισμένες δυνατότητες αποπληρωμής των χρεών τους, κάτι που οδήγησε ένα μεγάλο ποσοστό δανειοληπτών να αδυνατούν να πληρώσουν τα δάνεια τους, γεγονός που αναδεικνύει ότι οι όροι χορήγησης αυτών των δανείων ήταν πολύ χαλαροί και πρόχειροι. Μάλιστα, με το ξέσπασμα της «φούσκας» στην αγορά των ακινήτων κατασχέθηκαν ένα εκατομμύριο περίπου κατοικίες στο χρονικό διάστημα Αύγουστο – Νοέμβριο του 2007. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μείωσαν δραματικά την χορήγηση δανείων και οδηγήθηκαν ακόμη και στο να πουλήσουν ένα τμήμα των ενεργητικών τους στοιχείων για την αποπληρωμή των συσσωρευμένων χρεών.
- II. Ένα άλλο μειονέκτημα είναι η μη υποχρέωση τήρησης ίδιων κεφαλαίων, δίνοντας έτσι την δυνατότητα στα ιδρύματα αυτά να λάβουν μεγαλύτερα ρίσκα και να επιτύχουν υψηλότερη κερδοφορία, όταν ακόμη η οικονομία ήταν ευνοϊκή.
- III. Μια άλλη αδυναμία είναι η ανεπάρκεια ενός συστήματος έλεγχου που θα μπορούσε να ελέγχει τις ενέργειες των διοικητικών στελεχών, γεγονός που τους

επέτρεπε να αναλαμβάνουν μεγάλα ρίσκα και ,στην συνέχεια, να μπορέσουν να αποκρύψουν τις τεράστιες ζημίες που είχαν προκαλέσει. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Francois Saoult (2003) «Ο θεμελιώδης εσωτερικός ανταγωνισμός, η έντονη πίεση για την επίτευξη μη ρεαλιστικών στόχων, η λατρεία του χρήματος, διαδραμάτισαν ουσιαστικό ρόλο στο τελικό αποτέλεσμα». Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα την ενθάρρυνση των διοικητικών στελεχών, οι οποίοι αφέθηκαν ελεύθεροι να ενεργήσουν δίχως να πραγματοποιηθεί ο απαιτούμενος έλεγχος

2.5 Μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης

2.5.1 Δημοσιονομικά και νομισματικά μετρά

Οι αρχές αποφάσισαν να αντιδράσουν και να λάβουν μετρά για την αντιμετώπιση της κρίσης δυο χρόνια μετά την εμφάνιση της. Αποφάσισαν να ακολουθήσουν μια συνταγή που είχε δοκιμαστεί ήδη το 1930 και είχε αποδειχτεί επιτυχής. Οι κεντρικές τράπεζες μαζί με την κυβέρνηση καθώς και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) ένωσαν τις δυνάμεις τους με κοινό σκοπό την έξοδο από την κρίση. Η στρατηγική που ακλούθησαν ήταν, μείωση των επιτοκίων καθώς και υιοθέτηση ενός μεγάλου δημοσιονομικού πακέτου αναζωογόνησης της οικονομίας. Οι κεντρικές τράπεζες δεν μείωσαν μόνο τα επιτόκια τους, αλλά εφηύραν νέους τρόπους παροχής ρευστότητας, επίσης αύξησαν το ελάχιστο ποσό των εγγυημένων τραπεζικών καταθέσεων. Το ίδιο αναγκαστήκαν να πράξουν και οι κυβερνήσεις, αυξάνοντας και αυτές το ελάχιστο ποσό της εγγύησης των καταθέσεων για να αποφευχθεί η δημιουργία πανικού, επίσης αποφάσισαν να δημιουργήσουν πακέτα διάσωσης και ενίσχυσης των εγχώριων τραπεζών.

Η κρίση επηρέασε όλες τις χώρες του πλανήτη, οπότε η αντιμετώπιση της ήταν ένα διεθνές φαινόμενο που ενδιέφερε όλες τις χώρες, έτσι αποφάσισαν να συντονιστούν. Το ρόλο του συντονισμού ανέλαβε να παίξει η ομάδα χωρών των G-20,

δηλαδή, η ομάδα των 19 σημαντικότερων σε μέγεθος οικονομιών, συν την ΕΕ. Η ομάδα των G-20 αναδείχθηκε φυσιολογικά ως το κυριότερο όργανο διαβούλευσης και συντονισμού των οικονομικών πολιτικών σε διεθνές επίπεδο.

Το έργο τους ήταν να συντονίσουν τις οικονομικές πολιτικές των χωρών, να ενισχύσουν το διεθνές εμπόριο, το οποίο υπήρξε το πρώτο θύμα και σημείωσε σημαντική πτώση, διότι εκεί ο κίνδυνος αντισυμβαλλομένου είναι μεγαλύτερος. Άλλα μέτρα ήταν η ενίσχυση του ΔΝΤ, η ενίσχυση του ρόλου των αναπτυσσόμενων οικονομιών, ιδίως της Κίνας, και την αναπτυξιακή βοήθεια στις φτωχότερες οικονομίες. Τα δημοσιονομικά και τα νομισματικά μέτρα ήταν αυτά που ενίσχυσαν σε μεγάλο βαθμό την εμπιστοσύνη των αγορών και βοήθησαν στην αντιμετώπιση της κρίσης.

3. Κεφάλαιο

Η χρηματοοικονομική κρίση στην Ελλάδα, και οι αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας

3.1 Η κρίση στην Ελλάδα

Μέχρι και στα τέλη του 2008 η πορεία της ελληνικής οικονομίας παρουσίαζε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, υπερβαίνοντας ακόμη και τους αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εξέλιξη αυτή στηρίχτηκε κυρίως στην τόνωση της εγχώριας κατανάλωσης και στην ενίσχυση των επενδύσεων (ένα μεγάλο ποσοστό χρηματοδοτήθηκε από εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό). Στην αναπτυξιακή αυτή διαδικασία της Ελληνικής οικονομίας συνέβαλλε σημαντικά το τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Η κρίση στην Ελλάδα ξεσπά το τελευταίο τρίμηνο του 2009 και σύντομα μεταδίδεται σε ολόκληρη την Ευρωζώνη⁹. Η επέκταση της κρίσης στην ευρύτερη περιοχή της Ευρώπης ήταν αποτέλεσμα του γεγονότος ότι Ευρωπαϊκές τράπεζες και ταμεία ήταν κυρίως οι κάτοχοι των ελληνικών ομολόγων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί σοβαρό πρόβλημα και στην ΕΕ. Ενώ στην Ελλάδα τα πράγματα φαίνεται να μην πάνε καλά και η κατάσταση να χειροτερεύει, η παγκόσμια οικονομία δείχνει το ακριβώς αντίθετο, παρουσιάζοντας σημάδια ανάκαμψης το δεύτερο εξάμηνο του 2009. Η ανάκαμψη αυτή αποδίδεται κυρίως στα εκτεταμένα μέτρα στήριξης του χρηματοπιστωτικού τομέα και της πραγματικής οικονομίας.

⁹ Γκίκας Χαρδούβελης (2011), Eurobank Research, Οικονομία και Αγορά «Η ελληνική και ευρωπαϊκή κρίση και η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης», Τόμος VI, Τεύχος 2

Πολλοί θεώρησαν ότι η κρίση που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία σήμερα είναι αποτέλεσμα της διεθνής ύφεση, στην πραγματικότητα όμως η κρίση αυτή συνδέεται πρωτίστως με τα χρόνια προβλήματα και ανισορροπίες της χώρας, που έχουν συσσωρευτεί, και δευτερευόντως μόνο είναι αποτέλεσμα των επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης. Την ίδια άποψη υποστηρίζουν και οι Buitter και Rahbari (2011) αναλύοντας τα αίτια της οικονομικής κρίσης που εκδηλώθηκε στην Ελλάδα. Είναι γεγονός ότι για το ξέσπασμα της κρίσης ευθύνεται ένα επικίνδυνο μείγμα χρόνιων αδυναμιών και ανισορροπιών που δεν καταφέραμε ποτέ να ξεπεράσουμε, με αποτέλεσμα το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος να εκτοξευτούν σε πολύ υψηλά επίπεδα, τα οποία δεν μπορούν να ελεγχθούν. Η επιδείνωση των δημοσιονομικών επιδόσεων οφείλεται στην μη έγκαιρη και συστηματική λήψη μέτρων που ήταν απαραίτητα για τη συγκράτηση του ήδη υπέρογκου χρέους και τη μη εμπέδωση πολιτικών που θα εξασφάλιζαν συνθήκες συνετούς δημοσιονομικής διαχείρισης.¹⁰

3.2 Η ραγδαία αύξηση του δημόσιου χρέους

Η ιστορική αναδρομή της ελληνικής κρίσης χρέους ξεκινά από το 1974, όπου η Ελλάδα αρχίζει να δανείζεται μεγάλα ποσά για την κάλυψη των αναγκών της. Ως συνέπεια αυτού, ήταν να διογκωθεί πολύ γρήγορα το χρέος της. Μάλιστα κατά την χρονική περίοδο 1980 με 1993 το χρέος της εκτινάχθηκε από 28,6% σε 111,6% του ΑΕΠ. Μετά το 1993 τα πράγματα φαίνεται να καλυτερεύουν, καθώς η Ελλάδα καταβάλλει μεγάλες προσπάθειες για να ικανοποιήσει τα κριτήρια σύγκλισης τις συνθήκης του Μάαστριχτ για την εισαγωγή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ένα από τα πολλά κριτήρια και ίσως το σημαντικότερο, ήταν το να καταφέρει να μειώσει το δημοσιονομικό χρέος κάτω του 3%, καθώς και το δημόσιο χρέος να μην υπερβαίνει το

¹⁰ Costas Meghir & Dimitri Vayanos and Nikos Vettas, (August 2010) «*The economic crisis in Greece: A time of reform and opportunity*»

60%.¹¹ Λόγω της επίτευξης υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης και των αποκρατικοποιήσεων, το χρέος άρχισε να μειώνεται σταδιακά και μάλιστα το 1999 πέφτει κάτω από 3%, κατορθώνοντας τελικά να μπει η χώρα στην ΟΝΕ. Στη συνέχεια όμως, αποδεικνύεται ότι οι υψηλές επιδόσεις που παρουσιάζονταν εκείνη την περίοδο οφείλονταν σε απόκρυψη στοιχείων σχετικά με το έλλειμμα και τα δάνεια της χώρας.

Μετά από πολλές πιέσεις από την Eurostat, το υπουργείο οικονομικών προχώρησε σε οικονομική απογραφή, η οποία τελικά επιβεβαιώνει τις φήμες περί ψεύτικων στοιχείων με αποτέλεσμα να μειωθεί η αξιοπιστία της χώρας, το γεγονός αυτό οδήγησε την χώρα σε τριετή επιτήρηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά την διάρκεια των τριών αυτών ετών (2004-2007) έχουμε μια μείωση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ και πολύ υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Από το φθινόπωρο του 2008 η Ελληνική οικονομία εκτροχιάζεται, εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, το έλλειμμα και το χρέος της άρχισαν να αυξάνονται και πάλι με ταχύτερους ρυθμούς.

Με το ξέσπασμα της κρίσης αναδείχτηκαν οι προϋπάρχουσες διαρθρωτικές αδυναμίες και οι μακροοικονομικές ανισορροπίες της Ελληνικής οικονομίας, κάποια από αυτά είναι: το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και η οργανωτική ανεπάρκεια του κράτους¹². Το βαθύτερο πρόβλημα όμως είναι το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας, το οποίο αντικατοπτρίζεται τόσο στο τεράστιο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών όσο και στον υψηλότερο ελληνικό πληθωρισμό σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρωζώνης. (Με λίγα λόγια, εισάγουμε πολύ περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες από ότι εξάγουμε, αυτό συμβαίνει επειδή η Ελληνική οικονομία δεν έχει την δυνατότητα να παράγει ανταγωνιστικά προϊόντα)¹³. Η επιβάρυνση των δαπανών για κοινωνική ασφάλιση, η

¹¹Congressional Research Service, Rebecca M. Nelson and Paul Belkin and Derek E. Mix, (May 2010) «Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications»

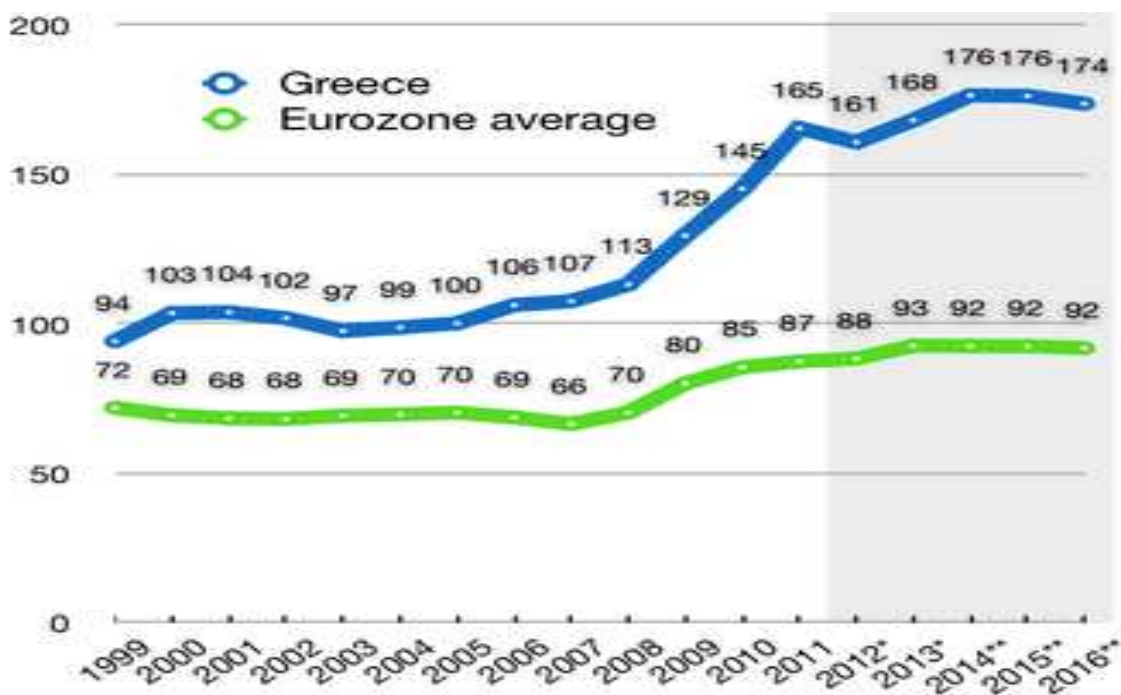
¹² Γκίκας Χαρδούβελης (2011),Eurobank Research, Οικονομία και Αγορά «Η ελληνική και ευρωπαϊκή κρίση και η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης», Τόμος VI, Τεύχος 2

¹³ Τα προϊόντα που εξήγαγε η χώρα ήταν συνήθως χαμηλής και μεσαίας τεχνολογίας, όσον αφορά τον τομέα της μεταποίησης, και τα προϊόντα αυτά ανταγωνίζονταν εξαγωγές χωρών με χαμηλό κόστος, ενώ οι χώρες της ΕΕ εξειδικεύονται περισσότερο σε προϊόντα υψηλής και μεσαίας τεχνολογίας τα οποία ευνοούνται από τη διάρθρωση της διεθνούς ζήτησης.

χαμηλή αποδοτικότητα των δημοσίων δαπανών και η εκτεταμένη παραοικονομία και φοροδιαφυγή δημιούργησαν μια ιδιαίτερα δυσμενή δημοσιονομική κατάσταση, με το δημόσιο χρέος να εκτοξεύεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Eurostat το έλλειμμα το 2006 βρισκόταν στο 5,7% του ΑΕΠ, το 2007 στο 6,4% του ΑΕΠ, το 2008 στο 9,4% του ΑΕΠ και το 2009 το έλλειμμα φτάνει στο 15,4% του ΑΕΠ. Το χρέος της χώρας την ίδια εποχή (το 2009) έφτασε στο 126,8% του ΑΕΠ και το 2010 το έλλειμμα βρίσκεται στο 10,5%, ενώ το χρέος φτάνει στο 142,8% του ΑΕΠ.

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η ραγδαία αύξηση του δημόσιου χρέους της χώρας κατά την διάρκεια των ετών 1999 – 2010.

Διάγραμμα 1: Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας και ο μέσος όρος της Ευρωζώνης

Πηγή: Βικιπαίδεια «Ελληνική κρίση χρέους 2010-2012»

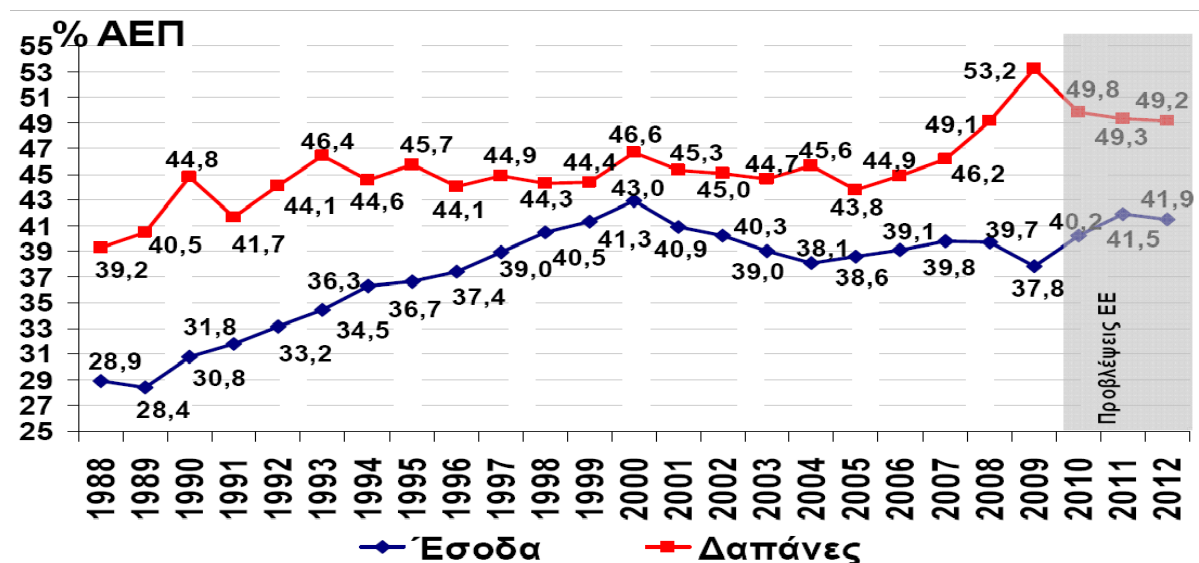
Στο [διάγραμμα 1](#) παρατηρούμαι ότι το δημόσιο χρέος της χώρας έχει σχεδόν διπλασιαστεί κατά την διάρκεια των τελευταίων έντεκα ετών. Η χώρα πλέον βρίσκεται σε πολύ δύσκολη κατάσταση με το χρέος της να έχει σκαρφαλώσει σε πολύ ψηλά επίπεδα. Πράγμα που σημαίνει ότι θα είναι πολύ δύσκολο για αυτήν να μπορέσει να ελέγξει μια

τέτοια ραγδαία αύξηση και ακόμα πιο δύσκολο να επαναφέρει το χρέος της σε ένα βιώσιμο επίπεδο ή ακόμη και στο επίπεδο που ήταν πριν από δέκα χρόνια.

3.3 Έσοδα - Έξοδα Γενικής Κυβέρνησης

Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζει και συνεχίζει να αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι το πρόβλημα της οργάνωσης και διοίκησης. Η έλλειψη οργάνωσης σχετικά με τις δαπάνες και τα έσοδα της Γενικής Κυβέρνησης είναι πλέον ολοφάνερη. Αν συγκρίνουμε τα έσοδα με τα έξοδα της Γενικής Κυβέρνησης θα διαπιστώσουμε ότι τα έξοδα είναι πολύ περισσότερα και κάποιες φορές ίσως και διπλασία από τα έσοδα¹⁴. Ακόλουθη διάγραμμα με τα έσοδα και τα έξοδα της Γενικής Κυβερνώσης.

Διάγραμμα 2: Έσοδα - Έξοδα Γενικής Κυβέρνησης
(Ελλάδα, %ΑΕΠ)

Πηγή: European Commission

* Πηγή: Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Η ελληνική και ευρωπαϊκή κρίση και η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης» Τόμος VI, Τεύχος 2, Φεβρουάριος 2011

¹⁴ Congressional Research Service, Rebecca M. Nelson and Paul Belkin and Derek E. Mix, (May 2010) «Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications»

Το [διάγραμμα 2](#) μας δίνει μια εικόνα για τα έσοδα και τις δαπάνες της Γενικής κυβέρνησης στην Ελλάδα από το 1988 – 2012. Στο συγκεκριμένο διάγραμμα παρατηρούμε ότι κάθε χρόνο το έλλειμμα είναι μεγαλύτερο του 3% του ΑΕΠ.¹⁵ Επίσης παρατηρούμε ότι η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας επιδεινώθηκε περισσότερο το 2008 και το 2009, με της δαπάνες να εκτοξεύονται στο 49,1% και 53,2% αντίστοιχα, ενώ ακόμη και την εποχή των Ολυμπιακών Αγώνων οι δαπάνες σπάνια ξεπερνούσαν το 46%. Την ίδια περίοδο τα ελλείμματα που παρουσιάζει η Ευρώπη είναι μικρότερα σε σχέση με την Ελλάδα.¹⁶

3.4 Η διαχρονική εξέλιξη πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελλάδος και το Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Κατά το έτος 2009 καθώς και το 2010 η δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδας επιδεινώθηκε σημαντικά. Ήταν τα πιο δύσκολα χρόνια για την Ελληνική οικονομία, η οποία εκείνη την περίοδο δέχτηκε απανωτά χτυπήματα από διάφορα μέτωπα. Μετά από τις πολλές αναθεωρήσεις σχετικά με το ύψος του ελλείμματος και του χρέους, οι υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας και των προοπτικών της χώρας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης ήταν διαδοχικές. Πρώτη η Fitch μας υποβάθμισε στις 22.10.2009 κατά μια βαθμίδα από A σε A-, μετά από περίπου δυο μήνες δεχτήκαμε άλλη μια υποβαθμίσει και φτάσαμε στο BBB+. Στην συνέχεια ακόλουθη η S&P υποβαθμίζοντας μας από A- σε BBB+, ενώ η Moody's μας υποβαθμίζει από A1 σε A2.

¹⁵Γίκας Χαρδούβελης (2011), Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Η ελληνική και ευρωπαϊκή κρίση και η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης» Τόμος VI, Τεύχος 2, Φεβρουάριος 2011

¹⁶ Το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης της ελληνικής οικονομίας διαμορφώθηκε το 2009 στο 12,9%. Όμως παρότι και άλλες χώρες είχαν υψηλό έλλειμμα το 2009 (λόγο της οικονομικής κρίσης), όπως για παράδειγμα οι ΗΠΑ (12,5%), το Ηνωμένο Βασίλειο (12,6%), η Ιρλανδία (11,3%), η Ισπανία (11,2%) και η Πορτογαλία (9,3%), η Ελλάδα διαφέρει από τις υπόλοιπες χώρες διότι αντιμετώπιζε και πριν από την κρίση σοβαρά προβλήματα που απορρέουν από τις διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας της.

Αιτία όλων αυτών των υποβαθμίσεων ήταν οι συνεχείς αναθεωρήσεις σχετικά με το επίπεδο στο οποίο βρισκόταν τελικά το έλλειμμα της Ελλάδος.¹⁷

Το Δεκέμβριο του 2009 η κυβέρνηση καταθέτει το προϋπολογισμό του 2010, το οποίο περιλάμβανε μια σειρά από μέτρα για να περιοριστεί το έλλειμμα, κατά 3,3 ποσοστιαίες μονάδες και για να ενισχυθεί περισσότερο η ανάπτυξη. Η προσπάθεια αυτή δεν έφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και τον Ιανουάριο του 2010 η κυβέρνηση παρουσίασε το νέο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΠΣΑ 2009 - 2013). Το πρόγραμμα προβλέπει ότι το 2010 το έλλειμμα θα μειωθεί κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες και ως το τέλος του 2012 το τελικό επίπεδο θα είναι κάτω του 3%. Εκτός από τα μέτρα που συμπεριλαμβάνει ο προϋπολογισμός του 2010, το ΠΣΑ προσθέτει επιπλέον μέτρα για αύξηση των εσόδων, μέσω αύξησης των έμμεσων φορών, καθώς και μείωση των δαπανών, μέσω παγώματος των προσλήψεων και μείωσης των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων κ.α. Παρόλα αυτά, τα επιτόκια αυξάνονταν συνεχώς, η αγορά δεν φαίνεται να πείθεται, ζητώντας διαρκώς πιο δραστικά και μόνιμα μέτρα. Μάλιστα ακουγόταν πολύ έντονα από τους ξένους ηγέτες ότι η Ελλάδα βρισκόταν στα όρια της χρεοκοπίας. Επίσης οι αγορές θεωρούσαν ότι το συγκεκριμένο πακέτο μέτρων δεν ήταν αρκετό για να επιλύσει τα προϋπάρχοντα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Για να αποφευχθούν τα χειρότερα και να ανατραπεί όλο αυτό το αρνητικό κλίμα που επικρατούσε στις διεθνείς αγορές, η ελληνική κυβέρνηση αποφασίζει να λάβει επιπλέον μέτρα αύξησης των εσόδων και περιορισμού των δαπανών του Ελληνικού Δημοσίου, τα οποία φαίνεται να σταθεροποιούν για λίγο την αγορά καθώς παρατηρείται μια ηρεμία και στασιμότητα των επιτοκίων.

Η νέα κρίση που ταλαιπωρεί τα τελευταία χρόνια την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν ξεσκέπασε μόνο τα προϋπάρχοντα προβλήματα του ελληνικού κράτους, αλλά έφερε στο προσκήνιο και τα ελαττώματα και τις αδυναμίες της δομής και του τρόπου λειτουργίας της ΟΝΕ. Αν η Ευρωζώνη στηριζόταν σε πιο γερά θεμέλια και είχε διαμορφώσει ένα ισχυρότερο σύστημα για την αντιμετώπιση μιας επερχόμενης κρίσης,

¹⁷ Γκίκας Α. Χαρδούβελης, 2009 (77-84 σελ)

τότε η κρίση που ξέσπασε στην Ελλάδα θα μπορούσε να ελεγχτεί και να περιοριστεί, έτσι ώστε να μην επηρεάσει και τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης. Οι αδυναμίες που εντοπιστήκαν είναι το έλλειμμα δημοσιονομικής πειθαρχίας και το έλλειμμα ομοιομορφίας στην δομή των οικονομιών που απαρτίζουν την Ευρωζώνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αντιληφθήκαν την σοβαρότητα της κατάστασης στην οποία βρισκόταν η ελληνική οικονομία και για να αποφύγουν την μετάδοσή της κρίσης στις οικονομίες που παρουσίαζαν ανάλογα δομικά προβλήματα, αποφασίζουν να παρέμβουν με τη δημιουργία ενός προγράμματος σταθερότητας. Έτσι στις 15 Μαρτίου του 2010 η ΕΕ αποφασίζει να δημιουργήσει ένα μηχανισμό χρηματοδότησης, με την συμμετοχή του ΔΝΤ, για να χρηματοδοτήσει την Ελλάδα ή όποιο άλλο μέλος χρειαστεί.

Η υποβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελλάδος συνεχίζεται. Ακλουθεί η Fitch, η οποία μας υποβαθμίζει στις 09.04.2010 (από BBB+) σε BBB-, ενώ μετά από δεκατρείς μέρες η Moody's μας υποβαθμίζει από A2 σε A3 και στη συνέχεια στις 14.06.2010 (από A3) σε Ba1. Η S&P μας υποβαθμίζει στις 27.04.2010 σε BB+. Στον παρακάτω πίνακα αναγράφεται συνοπτικά η εξέλιξη της πιστοληπτικής αξιολόγησης της χώρας μας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης όπως η Fitch, η Moody's και η S&P. Η Ελληνική οικονομία ζει πολύ δύσκολες καταστάσεις και αμφισβητείται από πολλούς Ευρωπαίους ηγέτες αν θα καταφέρει να βγει από την κρίση. Παρά τις προσπάθειες της κυβέρνησης, το κόστος δανεισμού εκτοξεύτηκε σε μη αποδεκτά ύψη, η Ελλάδα αδυνατεί να βρει χρηματοδότηση από την αγορά και απειλείται με χρεοκοπία. Εστί στις 23 Απριλίου αποφασίζει να ενταχτεί στο μηχανισμό στήριξης. Για πρώτη φορά στην ιστορία των αξιολογήσεων τα κρατικά ομόλογα κατατάσσονται, από έναν αξιολογικό οίκο, στην πιο χαμηλή κατηγορία την junk (κατηγορία «σκουπιδιών»). Ακλούθησε μια εποχή έντονης διαπραγμάτευσης μεταξύ Ελλάδας, ΕΕ και ΔΝΤ, σχετικά με τους όρους και το ύψος της παρεχόμενης βοήθειας. Υπήρξε ένα θετικό κλίμα μεταξύ των Ευρωπαίων Εταίρων για την στήριξη της Ελλάδας, ίσως γιατί κατάλαβαν ότι μια πιθανή χρεοκοπία θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στην υπόλοιπη Ευρώπη και στο Ευρώ.

Πίνακας 1: Η διαχρονική εξέλιξη της πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελλάδος

Fitch		Moody's		Standard & Poor's	
Ημερομηνία	Αξιολόγηση	Ημερομηνία	Αξιολόγηση	Ημερομηνία	Αξιολόγηση
31.07.2011	CCC	25.07.2011	Ca	27.07.2011	CC
20.05.2011	B+	01.06.2011	Caa1	14.06.2011	CCC
-	-	-	-	09.05.2011	B
14.01.2011	BB+	07.03.2011	B1	29.03.2011	BB-
09.04.2010	BBB-	14.06.2010	Ba1	27.04.2010	BB+
08.12.2009	BBB+	22.04.2010	A3	16.03.2010	BBB+
22.10.2009	A-	22.12.2009	A2	16.12.2009	BBB+
-	-	29.10.2009	A1	14.01.2009	A-

Πηγή: Bloomberg.

3.4.1 Το Μνημόνιο

Στις 2 Μαΐου του 2010 τα μέλη της Ευρωζώνης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στην προσπάθειά τους να αποφύγουν μια Ελληνική χρεωκοπία αποφασίζουν να δανείσουν στην χώρα μας 110 δισεκατομμύρια ευρώ, και στις 5 Μαΐου του 2010 υπογράφηκε το Μνημόνιο (Memorandum of Understanding). Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει τόσο στην κάλυψη των δανειακών αναγκών της Ελλάδος για τρία χρόνια όσο

και στην δημιουργία ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου, που θα βοηθήσει την χώρα να ξεπεράσει την κρίση και να επιστρέψει σε διατηρήσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Το Μνημόνιο περιλαμβάνει πόρους 110 δις ευρώ, τα 80 δις προέρχονται από τους Ευρωπαίους Εταίρους (πλην Σλοβακίας) και τα υπόλοιπα 30 δις από το ΔΝΤ. Το κόστος δανεισμού από την ΕΕ είναι 4%-5%, ενώ από το ΔΝΤ 3,3%.¹⁸

Πρώτα θα αξιολογείται (η αξιολόγηση είναι τριμηνιαία) αν υλοποιούνται σωστά όλα τα μέτρα που περιλαμβάνει το Μνημόνιο, έπειτα θα εισπράτουμε το δάνειο αυτό με δόσεις. Προϋπόθεση για την άντληση των δόσεων είναι η επίτευξη δημοσιονομικής πειθαρχίας και ουσιαστικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Μετά την ανακοίνωση του Μνημονίου τα επιτόκια στις αγορές παρουσίασαν μια μείωση, τόσο τα επιτόκια ομολόγων όσο και τα ασφάλιστρα κινδύνου στα CDS, όμως αποδεικνύεται για άλλη μια φορά ότι η μείωση ήταν προσωρινή. Η αγορά συνεχίζει να είναι επιφυλακτική ως προς την Ελλάδα, παρά την ικανοποιητική εκτέλεση του Μνημονίου και την προώθηση σημαντικών μεταρρυθμίσεων (ασφαλιστικό, εργατικό, δημοσιονομικό). Μετά την εφαρμογή του Μνημονίου η Ελλάδα θα είχε την δυνατότητα να επιστρέψει στις Διεθνείς αγορές για να καλύψει των δανειακών αναγκών, που όπως αποδεικνύεται εκ των υστέρων η επίτευξη αυτού του στόχου δεν ήταν δυνατή.

Η εφαρμογή του Μνημονίου δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα και η Ελλάδα δεν μπορούσε να καλύψει τις ανάγκες της τα επόμενα δυο έτη, αυτό οδήγησε την Ελληνική κυβέρνηση στο να ζητήσει νέο δάνειο. Η Ελληνική οικονομία συνεχίζει να βρίσκεται σε βαθιά ύφεση, με την ανεργία να χτυπάει κόκκινο, το δημόσιο χρέος να αυξάνεται συνεχώς, ενώ το ΑΕΠ της χώρας μειωνόταν με γρήγορους ρυθμούς. Απογοητευτική ήταν και η έξοδος στις διεθνείς αγορές, με τα επιτόκια δανεισμού να ξεπερνούν το 10% το χρόνο. Εκφραστήκαν πολλές γνώμες και υπήρξαν πολλές ενστάσεις, σχετικά με το αν θα έπρεπε να εφαρμοστούν τα μέτρα του Μνημονίου ή όχι. Από τον Ιούλιο του 2010, η κρίση πλέον ξεπερνά τα σύνορα της Ελλάδας και επεκτείνεται και σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Το ενδιαφέρον των αγορών στράφηκε

¹⁸ Congressional Research Service, Rebecca M. Nelson and Paul Belkin and Derek E. Mix, (May 2010) «Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications»

στην Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ιρλανδία (η Ιρλανδία προκάλεσε το ενδιαφέρον των αγορών εξαιτίας του προβληματικού τραπεζικού της συστήματος).

Μετά τον Ιούλιο του 2011 κρίθηκε απαραίτητο από την τρόικα ότι η Ελλάδα είχε ανάγκη ένα νέο μηχανισμό στήριξης¹⁹, κάτι που ήταν αδύνατον να συμβεί πριν, αφού τα μέλη του Eurogroup δεν συμφωνούσαν στο να χορηγηθεί στην Ελλάδα μια πρόσθετη βοήθεια. Οι ΗΠΑ μαζί με την Γερμανία θεωρούν απαραίτητο το να συμμετέχουν ιδιώτες στην προσπάθεια επίλυσης της κρίσης, στηρίζουν επίσης και την άποψη ότι η Ελλάδα χρειάζεται επείγοντως δραστικά μέτρα, πέραν του νέου πακέτου χρηματοδότησης. Μια ενδεχόμενη χρεοκοπία της Ελλάδος θα μπορούσε να προκαλέσει πολλά προβλήματα, ακόμη και κατάρρευση των οικονομιών της Ιρλανδίας και Πορτογαλίας, οι οποίες εφαρμόζουν τα δικά τους Μνημόνια, αλλά και να βάλει σε κίνδυνο την Ισπανία και την Ιταλία. Επιπλέον, οι αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης δεν επιθυμούν την κατάρρευση της Ελληνικής οικονομίας, αφού τα χορηγούμενα ποσά είναι δάνεια, με υψηλότερο επιτόκιο από εκείνο που καταβάλλουν στις διεθνείς αγορές για την κάλυψη των δικών τους αναγκών (4%-5% έναντι 3%), αφού ούτως η αλός η Ελλάδα καταβάλλει μέχρι τώρα κανονικά τα τοκοχρεολύσια προηγούμενων δανείων .²⁰

3.5 Τα αίτια για το ξέσπασμα της κρίσης στην Ελλάδα

Τα βασικότερα αίτια για το ξέσπασμα της κρίσης²¹ στην Ελλάδα παρουσιάζονται παρακάτω:

- I. Οι χρόνιες ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή το υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα και το υψηλό επίπεδο δημόσιου χρέους, οι οποίες δεν αντιμετωπίστηκαν αποτελεσματικά κατά την γένεση τους, όταν ακόμη είχαμε τα

¹⁹ Congressional Research Service, Rebecca M. Nelson and Paul Belkin and Derek E. Mix, (August 2011) «Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications»

²⁰ Ροσέτος Φακιολάς, 2011 «Υφεση της Ελληνικής οικονομίας στο νέο διεθνές περιβάλλον»

²¹ Οι Azariadis et al. (2010), Malliaropoulos (2010), και Argirou & Kontonikas (2010), παρουσιάζουν τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και τις προοπτικές επίλυσης τους.

χρονικά περιθώρια να το κάνουμε. Η παγκόσμια κρίση απλά ανέδειξε και επιτάχυνε την επιδείνωση των δημοσιονομικών επιδόσεων και προοπτικών της χώρας.

- II. Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας και η περαιτέρω επιδείνωσή της μετά την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ, είναι ίσως και το πιο σοβαρό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας.
- III. Το πολιτικό σύστημα της χώρας, το οποίο από ότι φαίνεται δεν ήταν έτοιμο να εκσυγχρονιστεί και να αντιδράσει με ταχύς ρυθμούς απέναντι στην γρήγορη εξέλιξη των γεγονότων, με το δημόσιο χρέος να εκτοξεύεται από το 30% του ΑΕΠ το 1980 στο 150% το 2011. Οι δημόσιες δαπάνες του κάθε έτους ήταν πολύ υψηλότερα από τα αντίστοιχα φορολογικά και λοιπά έσοδα, με αποτέλεσμα το έλλειμμα του ετήσιου προϋπολογισμού να αυξάνεται κάθε χρόνο.
- IV. Η αδυναμία του κράτους να επιβάλλει ένα πλαίσιο κανόνων στις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των πολιτών, αλλά και μεταξύ πολιτών με το κράτος, με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να διασφαλίζει, να εξυπηρετεί και να γίνεται σεβαστό από όλους και ταυτόχρονα να προωθεί την δημιουργικότητα και την επιχειρηματικότητα.
- V. Οι συνεχείς αναθεωρήσεις σχετικά με τα στοιχεία του δημόσιου χρέους και του δημοσιονομικού ελλείμματος για το 2009, προκάλεσαν στην χώρα κρίση αξιοπιστίας που διατάραξε την φήμη και το κύρος της διεθνώς. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δημιούργησαν ένα κλίμα αμφισβήτησης για την φερεγγυότητα του ελληνικού κράτους, οδηγώντας τους πιστωτές στο να αρνηθούν να δανείσουν την χώρα. Με αυτό το τρόπο κλονίστηκε η εμπιστοσύνη που μας είχαν οι ξένες αγορές.²²

²² Θεωρούσαν ότι η αύξηση του δημοσιονομικού χρέους προς το ΑΕΠ ήταν τόσο μεγάλη και συνεχόμενη που η ελληνική οικονομία θα αντιμετώπιζε στο άμεσο μέλλον της μεγάλο κίνδυνο αποσταθεροποίησης της οικονομίας της, αυτό θα οδηγούσε την χώρα στο να μη μπορέσει να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις τις προς τους ομολογιούχους.

4. Κεφάλαιο

Χρηματοοικονομική κρίση και οι Ελληνικές Τράπεζες

4.1 Έννοια Τραπεζικού Συστήματος

Το **τραπεζικό σύστημα** είναι η καρδιά του χρηματοοικονομικού συστήματος και αποτελείται από τις **χρηματοοικονομικές αγορές**, τα **χρηματοοικονομικά προϊόντα** και τους **χρηματοοικονομικούς οργανισμούς**.²³ Το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην αρχή λειτουργούσε ως μεταφορέας κεφαλαίων από τις πλεονασματικές μονάδες στις ελλειμματικές μονάδες της οικονομίας. Το σύνολο των επενδυτών που ανταγωνίζονται μεταξύ τους προκειμένου να αγοράσουν τα χρεόγραφα που προσφέρονται από ελλειμματικές επιχειρήσεις ορίζεται ως **χρηματοοικονομική αγορά**. Το σύνολο των προϊόντων, τα οποία διαπραγματεύονται στις χρηματοοικονομικές αγορές και εκδίδονται από τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα ονομάζεται ως **χρηματοοικονομικά προϊόντα**.

Χρηματοοικονομικός οργανισμός είναι ένα ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα το οποίο λειτουργεί ως μεταφορέας κεφαλαίων μεταξύ καταθετών και δανειζόμενων.²⁴ Ενώ, ως **τράπεζα** ορίζεται η συγκέντρωση επενδυτών, οι οποίοι αποφασίζουν να ιδρύσουν έναν οργανισμό που θα παρέχει υπηρεσίες κατάθεσης και χρηματοδότησης, οι οποίοι συντονίζουν τις δράσεις τους με σεβασμό στον δανειζόμενο (Boot and Thakor, 1997). Το σύνολο των τραπεζών απαρτίζουν το τραπεζικό σύστημα.

²³ Ναύλος, ΑΓ, (2005), Χρήμα και Τράπεζες, Θεσσαλονίκη.

²⁴ Business Dictionary (<http://www.businessdictionary.com/definition/financial-institution.html>)

4.2 Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

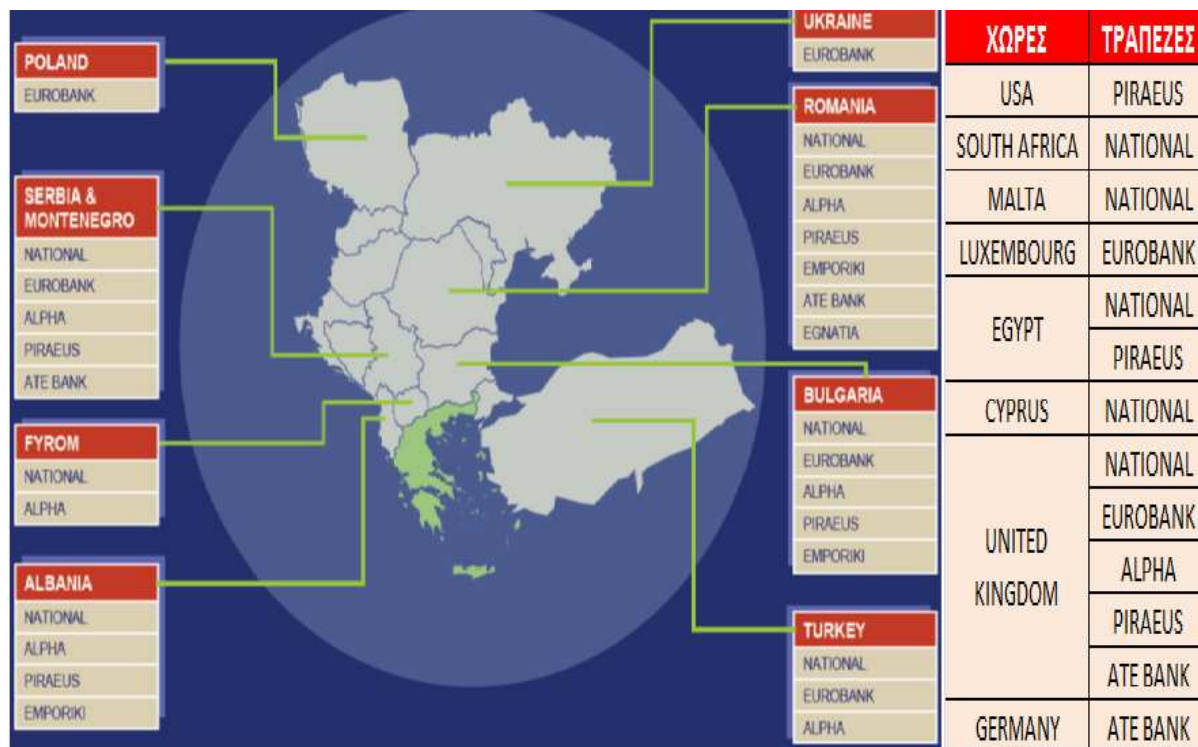
Ο τραπεζικός κλάδος της χώρας όλα τα χρόνια της λειτουργίας του, πριν την εκδήλωση της κρίσης στη Ελλάδα, παρουσίαζε αξιόλογη πορεία εντός και εκτός των συνόρων της χώρας. Η δημοσιονομική κρίση που εκδηλώνεται στη Ελλάδα επηρεάζει σημαντικά το τραπεζικό σύστημα, αναγκάζοντας τις τράπεζες να λάβουν μέτρα (όπως αύξηση κεφαλαίων, πώληση υποκαταστημάτων στο εξωτερικό κλπ.) για να ανταπεξέλθουν στις δύσκολες αυτές καταστάσεις.

Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, διότι δεν είχε επενδύσει σε τοξικά και άλλα υψηλού ρίσκου προϊόντα (τα οποία ευθύνονται για το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και για την κατάρρευση πολλών τραπεζών στις ΗΠΑ και στη Ευρώπη), επίσης δεν παρουσίαζε ενεργή παρουσία στην διεθνή κερδοσκοπία τα τελευταία χρόνια²⁵. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας είχαν επικεντρωθεί κυρίως στην χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας και των υποδομών. Είναι σημαντικό να επισημάνουμε στο σημείο αυτό ότι οι Ελληνικές τράπεζες δεν είχαν λόγο να επενδύσουν σε τέτοιου είδους ομόλογα, αφού οι περισσότερες από αυτές παρουσίαζαν μεγάλη πρόοδο εκείνη την περίοδο, επεκτείνοντας τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες σε πολλές χώρες της Νοτιανατολικής Ευρώπης, καθώς και στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων.²⁶

²⁵ Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας», Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012)

²⁶ Παρά την δύσκολη οικονομική κατάσταση που αντιμετώπιζε η παγκόσμια οικονομία, σύμφωνα με την Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σημειώθηκε μια εντυπωσιακή αύξηση των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό κατά την διάρκεια των ετών 2008 - 2010. Σε πολλές χώρες των Βαλκανίων (όπως η Αλβανία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Σερβία, και η ΠΓΔΜ) η παρουσία των ελληνικών τραπεζών είναι πολύ σημαντική και σε ορισμένες από αυτές στην αγορά προσεγγίζει ή υπερβαίνει το 20% του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα δραστηριοποιούνται το 2010 σε 16 χώρες (το 2007 σε 15 χώρες) μέσω 48 θυγατρικών τραπεζών και υποκαταστημάτων (ενώ το 2007 μέσω 45). Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε: Ελληνική Ένωση Τραπεζών «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010» Ιούνιος 2011

Διάγραμμα 3 : Επέκταση δραστηριότητας ελληνικών τραπεζών σε διάφορες χώρες του κόσμου

Πηγή: Deloitte

*Κυριαζόπουλος Γεώργιος, Μαυρίδης Δημήτριος, Πετρόπουλος Δημήτριος, Χρήστος Χλιάρας
(http://esdo.teilar.gr/files/proceedings/2010/ORAL/16_final.pdf)

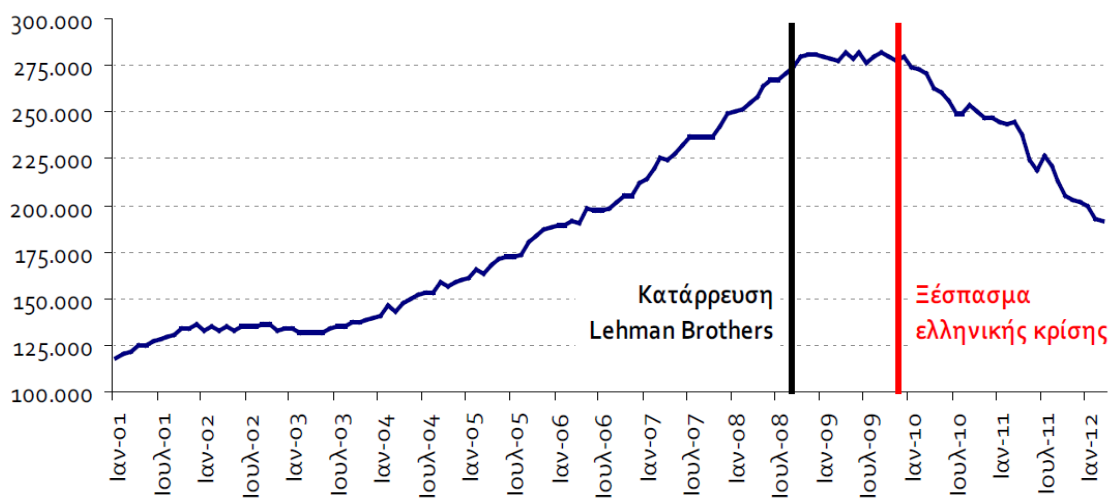
Ο αναλυτικός πίνακας σχετικά με την δραστηριότητα των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό βρίσκεται (στα παραρτήματα) στην [σελίδα 87](#).

Συμφώνα με την Ελληνική Ένωση Τραπεζών οι ελληνικές τράπεζες στο τέλος του 2010 ασκούν δραστηριότητα σε 16 χώρες του κόσμου δίνοντας έμφαση στη ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Πιο συγκεκριμένα οι ελληνικές τράπεζες είχαν ανάπτυξη ένα δίκτυο με περισσότερα από 3.496 καταστήματα (5.710 ΑΤΜ) στα οποία απασχολούνται περισσότεροι από 50.000 εργαζόμενοι και παρουσίασαν κέρδη προ φόρων συνολικού ύψους 790 εκατ. ευρώ. Επίσης είχαν αναπτύξει ένα σύνολο ενεργητικού 90,4 δις ευρώ, αυξημένο κατά 3% σε σχέση με το τέλος του 2009. Αύξησαν τις καταθέσεις τους, συνολικού ύψους 43,5 δις ευρώ (άνω του 15% σε σχέση με το 2009) και είχαν χορηγήσεις ύψους 61,3 δις, ενισχύοντας σε μεγάλο

βαθμό τις τοπικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και βελτιώνοντας των δείκτη χορηγήσεων προς καταθέσεις στο 141% το 2010 (από 164% που ήταν το 2009).²⁷

Λίγους μήνες μετά την κατάρρευση της Αμερικανικής επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers (Σεπτέμβριο 2008) οι εισροές καταθέσεων των ελληνικών τραπεζών παρουσίασαν μεγάλη αύξηση, πράγμα που υποδηλώνει την εμπιστοσύνη των καταθετών και επενδυτών στην σταθερότητα και ευρωσία του τραπεζικού συστήματος της χώρας. Στο διάγραμμα που ακόλουθη τυπώνεται η αύξηση των καταθέσεων και γeros των μη NXI στα NXI στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος).

Διάγραμμα 4: Καταθέσεις και γeros των μη NXI στα NXI στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος). Σύνολο Γενικής Κυβέρνησης, εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών & μη κατοίκων. (υπόλοιπα τέλους περιόδου σε εκατ. ευρώ)

Πηγή; ΤτΕ, Eurobank EFG Research (Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας», Τόμος VII, Τεύχος) (2012)

*Από τον Ιούνιο 2010 και μετά, δεν περιλαμβάνονται υποχρεώσεις σχετιζόμενες με μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία εγχώριων επιχειρήσεων (που συνεχίζουν να ανταγωνίζονται στη λογιστική

²⁷ Ελληνική Ένωση Τραπεζών «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010» Ιούνιος 2011

*www.banksnews.gr «Η Διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών»

Η οικονομική κρίση που ξεσπά στην Ελλάδα φέρνει το τραπεζικό σύστημα της χώρας στην δυσάρεστη θέση να αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα, όπως απλήρωτα ή καθυστερούμενα δάνεια, ακριβές καταθέσεις, αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών, μείωση της ζήτησης για χρηματοπιστωτικά προϊόντα και υπηρεσίες, χαμηλή αξιοπιστία και έλλειψη εμπιστοσύνης από τους πελάτες τους.

Η έλλειψη πληροφόρησης των πολιτών, η γενικότερη δυσμενή οικονομική κατάσταση στην οποία βρισκόταν η ελληνική οικονομία, καθώς και η αβεβαιότητα και η αμφισβήτηση για την αντιμετώπιση του Ελληνικού προβλήματος, οδήγησαν τους Έλληνες και ξένους επενδυτές και πολίτες στο να βγάλουν τα κεφάλαια τους έξω από την χώρα. Αυτό επέφερε σημαντικές διαταραχές στο τραπεζικό σύστημα και κατ' επέκταση και στην Ελληνική οικονομία γενικότερα. Το πάγωμα της διατραπεζικής αγοράς για τις Ελληνικές τράπεζες, εξαιτίας του ότι τα Ελληνικά κρατικά ομόλογα δεν είναι πλέον αποδεκτά από τις αντισυμβαλλόμενες διεθνείς τράπεζες ως ενέχυρο, οδήγησε το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδος να δανειστεί από το Ευρωσύστημα €87 δισ. τον Απρίλιο του 2011.

4.3 Εξέλιξη των καταθέσεων στα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα

Η κύρια πηγή άντλησης κεφαλαίων για τις ελληνικές τράπεζες, καθώς και η πιο φθηνή πηγή, είναι μέσω καταθέσεων των κατοίκων της χώρας, οι οποίες καλύπτουν το 45 – 65% των συνολικών κεφαλαίων. Οι καταθέσεις μπορούν να διακριθούν σε καταθέσεις ταμιευτηρίου, καταθέσεις όψεως, προθεσμιακές καταθέσεις και *repos*. Οι καταθέσεις των νοικοκυριών στο τέλος του 2001 ήταν περίπου στα 103,4 δισ ευρώ, ενώ στο τέλος του 2008 είχαν φτάσει στα 185,4 δισ ευρώ. Παρατηρείται μια πολύ μεγάλη αύξηση των καταθέσεων κατά την διάρκεια των ετών αυτών, όπου το 2009 οι καταθέσεις αυξήθηκαν στα 196,6 δισ ευρώ, έχουν σχεδόν διπλασιαστεί σε σχέση με το 2001. Μετά το 2009, λόγω της κρίσης που βρισκόταν σε εξέλιξη, οι καταθέσεις των νοικοκυριών αρχίζουν να παρουσιάζουν σημαντική μείωση, όπου στις 30 Απριλίου του 2011 φτάνουν στα 33,0 δισ ευρώ. Ανάλογη εξέλιξη καταγράφεται και για τις καταθέσεις των εγχωρίων επιχειρήσεων, όπου και αυτές σχεδόν διπλασιαστήκαν έως το τέλος του

2008 (από 22,6 δις που ήταν το 2001 αυξήθηκαν σε 42,2 δις ευρώ). Κατά την διάρκεια της κρίσης οι καταθέσεις των επιχειρήσεων μειώνονται κατά 10 δις ευρώ.

Σε αντίθεση με τις καταθέσεις των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων οι οποίες παρουσίαζαν μεγάλη πτώση κατά την διάρκεια της κρίσης, οι καταθέσεις Γενικής Κυβέρνησης συνέχισαν να αυξάνονται σημαντικά μέχρι και τέλος Απριλίου του 2011 (από 3,5 δις που ήταν το 2001 αυξήθηκαν στα 8,3 δις το 2008, μειώνονται ελάχιστα σε 7,9 δις ευρώ το 2009 και αυξάνονται σημαντικά έως τον Απρίλιο του 2011 σε 16,0 δις ευρώ), ενισχύοντας με αυτό το τρόπο την ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης.

Πίνακας 2: Καταθέσεις και γeros στα ΝΧΙ στην Ελλάδα

(εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος) (υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε εκατ. ευρώ)

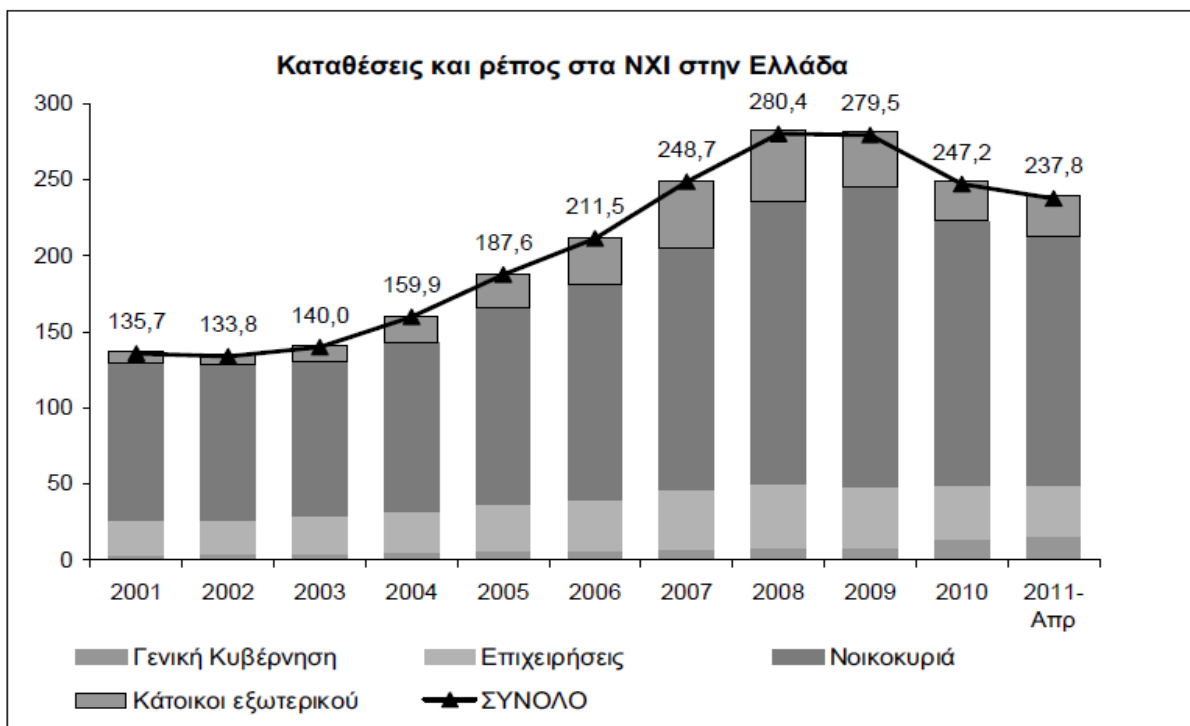
	Σύνολο	Κάτοικοι εσωτερικού	Γενική Κυβέρνηση	Επιχειρήσεις	Νοικοκυριά	Κάτοικοι λοιπών χωρών ζώνης ευρώ	Μη Κάτοικοι ζώνης ευρώ
2001	135.733	129.493	3.531	22.575	103.388	1.311	4.929
2002	133.849	128.018	3.779	22.225	102.015	1.155	4.675
2003	140.030	130.395	4.244	24.747	101.404	686	8.949
2004	159.855	142.680	5.149	26.378	111.154	705	16.469
2005	187.587	165.499	5.918	30.830	128.750	453	21.634
2006	211.458	180.916	5.979	33.867	141.070	587	29.955
2007	248.706	204.940	7.011	39.515	158.414	841	42.925
2008	280.388	235.878	8.258	42.196	185.424	1.940	42.570
2009	279.544	245.470	7.940	40.670	196.860	1.825	32.248
2010	247.188	222.874	13.269	36.094	173.510	1.725	22.589
2011-Ιαν	244.666	219.765	14.244	34.894	170.627	1.742	23.159
2011-Φεβ	243.276	218.478	15.561	33.887	169.030	1.743	23.055
2011-Μαρ	244.373	218.174	18.989	33.680	165.505	1.683	24.516
2011-Απρ	237.797	212.781	16.025	32.935	163.821	1.685	23.331
% στο Σύνολο	100,0%	89,5%	6,7%	13,8%	68,9%	0,7%	9,8%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, 2011

* Έκθεση INE (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ) (Αύγουστος 2011) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011»

Μέχρι το 2009, δηλαδή πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, οι συνολικές καταθέσεις των κατοίκων εσωτερικού (γενική κυβέρνηση, επιχειρήσεις και νοικοκυριά) παρουσίασαν μια συνεχόμενη αύξηση της τάξεως του 89,6% (καταθέσεις και ρεος αυξήθηκαν από 129,5 δις ευρώ το 2001 σε 245,5 δις ευρώ στο τέλος του 2009). Κατά την διάρκεια της κρίσης οι καταθέσεις μειώθηκαν σε μεγάλο βαθμό και ειδικότερα από το 2010 και μετά. Οι κάτοικοι εσωτερικού όχι μόνο δεν κατάθεταν πλέον τα κεφάλαια τους στις ελληνικές τράπεζες, αλλά αποφάσισαν να αποσύρουν ένα μεγάλο μέρος των καταθέσεων τους από αυτές. Το σύνολο των καταθέσεων που αποσύρθηκε έφτασε περίπου τα 33 δισεκατομμύρια ευρώ δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα και στην ελληνική οικονομία.

Διάγραμμα 5: Καταθέσεις και ρεος των μη ΝΧΙ στα ΝΧΙ στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος) (υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε εκατ. ευρώ)

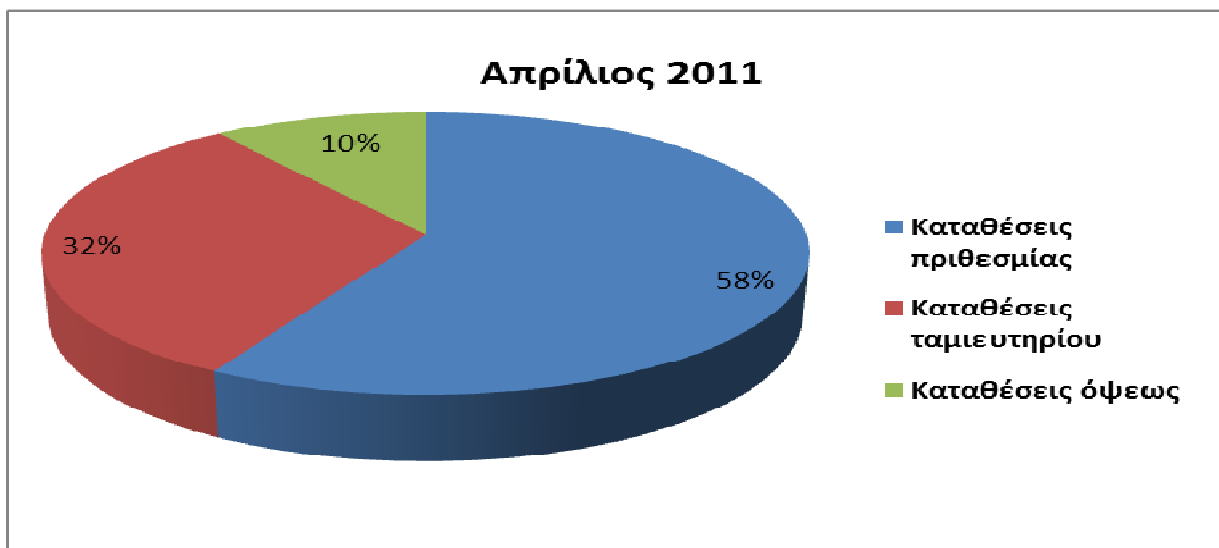
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Έκθεση ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ) (Αύγουστος 2011) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011»

Σημαντική ήταν η αύξηση των καταθέσεων των κατοίκων εξωτερικού (αφορά κυρίως καταθέσεις κατοίκων εκτός ζώνης του ευρώ στην περίοδο 2001 - 2008) που αυξήθηκαν από 6,2 δις ευρώ το 2001 σε 44,5 δις το 2008. Η αυξημένη αβεβαιότητα και ο κίνδυνος μη εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους οδήγησαν στη μείωση των καταθέσεων από κατοίκους του εξωτερικού κατά 20 δις ευρώ, τέλος Απριλίου του 2011 μειωθήκαν στα 25,0 δις ευρώ.

Από την ανάλυση των καταθέσεων προκύπτει ότι το 58,2% (114,5 δις ευρώ) ήταν το Απρίλιο του 2011 σε καταθέσεις προθεσμίας, ενώ το 31,6% (62,1 δις ευρώ) σε καταθέσεις ταμειυτηρίου και το 10,2% (20,1 δις ευρώ) σε καταθέσεις όψεως κυρίως από επιχειρήσεις (περιλαμβάνεται και το ηλεκτρονικό χρήμα). Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται τα μερίδια των διαφόρων κατηγοριών καταθέσεων των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών στα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος.

Διάγραμμα 6: Καταθέσεις νοικοκυριών και επιχειρήσεων στις Ελληνικές Τράπεζες

Έκθεση ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ) (Αύγουστος 2011) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011»

Ενώ οι καταθέσεις ταμειυτηρίου και όψεως παρουσίαζαν δραματική μείωση, οι προθεσμιακές καταθέσεις αυξάνονται συνεχώς, αντικαθιστώντας την αντίστοιχη μείωση

των δυο προηγούμενων. Οι προθεσμιακές καταθέσεις αποτελούν την βασική και πιο σημαντική πηγή άντλησης κεφαλαίων για τις εμπορικές τράπεζες όλα αυτά τα χρόνια και κυρίως μετά την εκδήλωση της σημερινής χρηματοπιστωτικής και δημοσιονομικής κρίσης. Οι καταθέσεις αυτές έχουν σημαντικά υψηλότερα επιτόκια από τις καταθέσεις ταμιευτηρίου και κυρίως όψεως, για αυτό αλώστε αύξησαν σημαντικά το μερίδιο τους έως την αρχή της τρέχουσας χρηματοοικονομικής κρίσης.

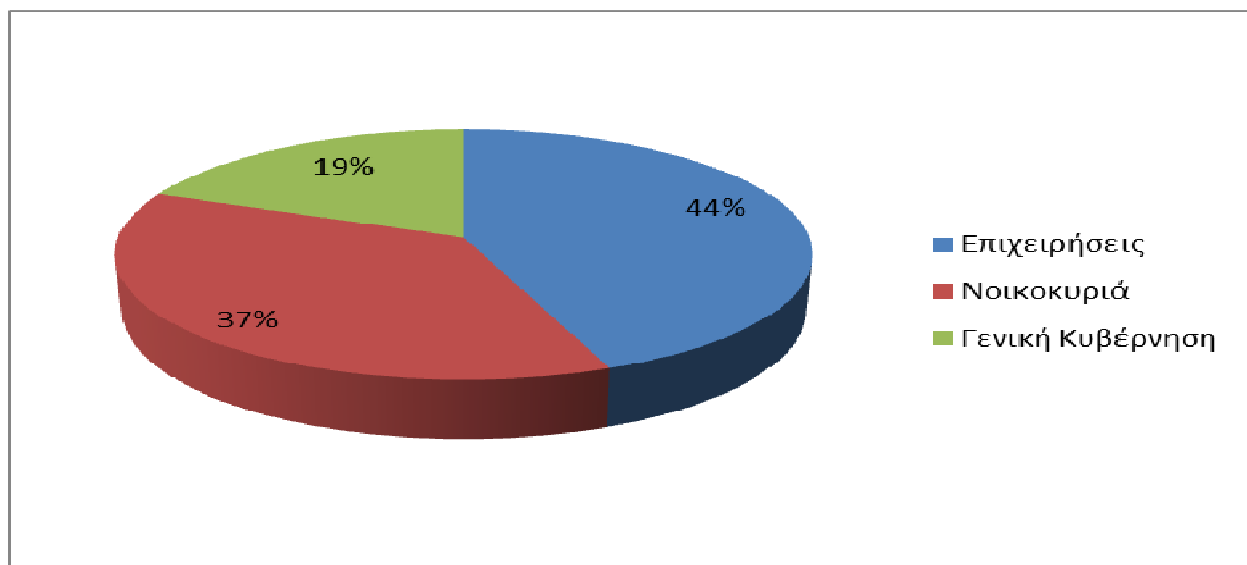
Οι προθεσμιακές καταθέσεις ήταν σημαντικές για τις τράπεζες για πολλούς λόγους, πρώτα απ'όλα για τη διασφάλιση της ρευστότητάς τους και για την εξασφάλιση μιας πιο σταθερής πηγής κεφαλαίων για τις ίδιες, καθώς και μια πιο ικανοποιητική απόδοση για τον καταθέτη. Οι ελληνικές τράπεζες κατά της περίοδο της κρίσης αντιμετώπιζαν πολύ σημαντικά προβλήματα ρευστότητας εξαιτίας της περιορισμένης πρόσβασης τους σε νέα κεφάλαια από το εξωτερικό και της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η οποία δημιούργησε έλλειψη εμπιστοσύνης και αβεβαιότητα στους πελάτες. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν τα ελληνικά νοικοκυριά και επιχειρήσεις σε μεταφορά των καταθέσεων τους στα πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού επιτείνοντας ακόμα περισσότερο τα προβλήματα ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών αλλά και της ίδιας της οικονομίας. Τα σενάρια και οι φήμες περί πτώχευσης και επιστροφής στη δραχμή, οι συνεχής υποβαθμισθείσης της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας αλλά και του τραπεζικού συστήματος από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, καθώς και οι αυξημένες ανάγκες ιδιωτών και επιχειρήσεων για διαθέσιμα κεφάλαια οξύνουν δραματικά τα πρόβλημα των τραπεζών και οδηγούν το τραπεζικό σύστημα της χώρας σε συνεχή αύξηση της εξάρτησης τους από την ΕΚΤ, παρά τις προσπάθειες που κατέβαλλαν για την μείωση της εξάρτησης αυτής.

4.4 Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα αδυνατεί να χρηματοδοτήσει την εγχώρια οικονομία μετά την κρίση στην Ελλάδα

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μέχρι και το 2009 είχε ιδιαίτερη επιτυχία στη χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού μη τραπεζικού τομέα. Η συνολική χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας διαχωρίζεται στα δάνεια προς τη γενική

κυβέρνηση και στα δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα (που περιλαμβάνουν τα νοικοκυριά, τις επιχειρήσεις και τους ελεύθερους επαγγελματίες). Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος τον Απρίλιο του 2011 το σύνολο των χορηγήσεων από τα ΝΧΙ της χώρας έφτασε τα 312,4 δις ευρώ. Από αυτά, το 81,1% (253,3 δις ευρώ) αφορούν δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα και πιο συγκεκριμένα προς τις επιχειρήσεις το 44,0% (137,2 δις ευρώ) και προς νοικοκυριά το 37,1% (116 δις ευρώ). Τα υπόλοιπα 59,0 δις ευρώ αφορούν δάνεια προς τη γενική κυβέρνηση (εκ των οποίων τα 45,7 δις αφορούν διάφορα χρεόγραφα και τα 13,3 δις δάνεια προς την Κεντρική Κυβέρνηση).

Διάγραμμα 7: Χρηματοδότηση κατοίκων εσωτερικού Απρίλιος 2011

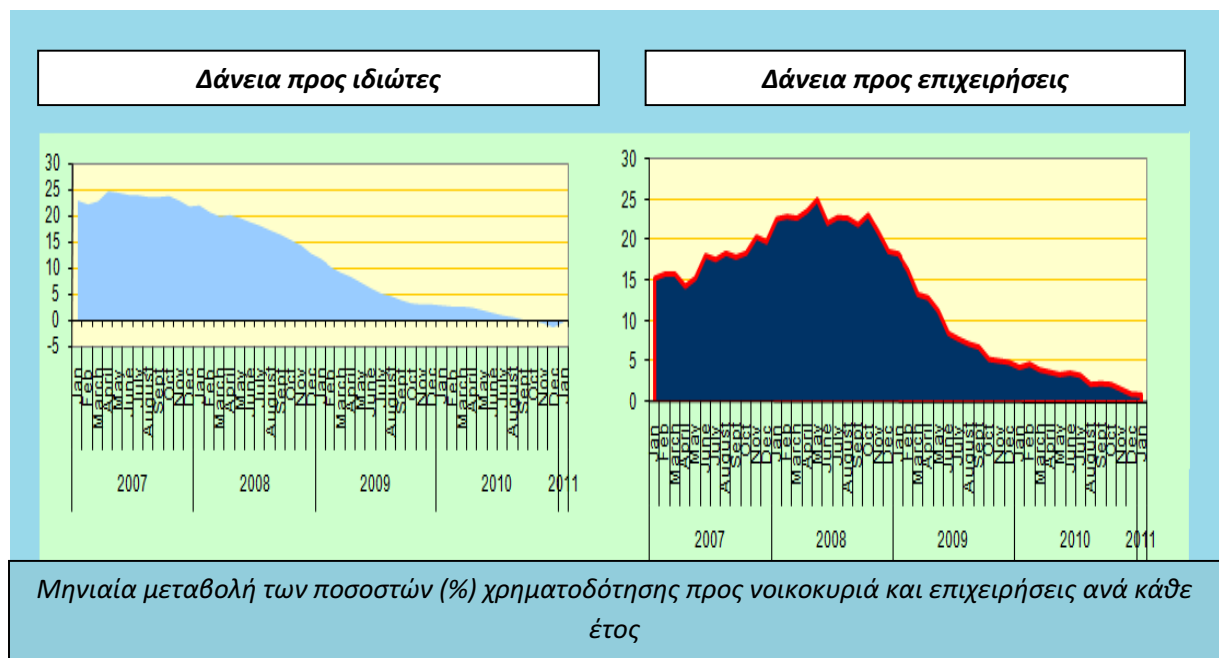
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

* Έκθεση ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ) (Αύγουστος 2011) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011»

Κατά το χρονικό διάστημα 2001 – 2011 η μεγαλύτερη αύξηση, από πλευράς χρηματοδότησης, σημειώθηκε στον ιδιωτικό τομέα. Πιο συγκεκριμένα οι επιχειρήσεις σημείωσαν αύξηση της τάξεως του 169,8%, ενώ νοικοκυριά αυξήθηκαν κατά 389,5% (νοικοκυριά και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα). Μετά την εμφάνιση της κρίσης ο ετήσιος ρυθμός ανόδου της συνολικής χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα σημείωσε μεγάλη πτώση και διαμορφώθηκε σε -0,5% τον Απρίλιο του 2011 από 0,0% το

Δεκέμβριο του 2010. Στις χορηγήσεις της Γενικής Κυβέρνησης παρατηρείτε μια αύξηση 28,7% και από 45,9 δις ευρώ που ήταν στο τέλος του 2001 αυξήθηκαν σε 59,0 δις ευρώ στο τέλος Απριλίου του 2011. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται τα χορηγούμενα δάνεια προς επιχειρήσεις και ιδιώτες.

Διάγραμμα 8: Δάνεια προς ιδιώτες και επιχειρήσεις

Πηγή; Τράπεζα της Ελλάδος **(<http://athenstock.blogspot.gr/2011/05/2007-2011>)*

Μετά την είσοδο της Ελλάδος στην ευρωζώνη και την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος ακόλουθη μια σημαντική μείωση των επιτοκίων δανεισμού λόγω του εντόνου ανταγωνισμού. Το γεγονός ότι τα επιτόκια δανεισμού είχαν πλέον μειωθεί έκανε τις επιχειρήσεις της χώρας να μπορούν να δανείζονται ακόμα μεγαλύτερα κεφάλαια. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης αυτών των δανείων έως και στο τέλος του 2008 ήταν περίπου 15%, από 50,9 δις στο τέλος του 2001, σχεδόν τριπλασιάστηκε στην επομένη πενταετία, φτάνοντας στα 140,4 δις τον Ιούνιο του 2010 (περιλαμβάνονται και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες και άλλες ατομικές επιχειρήσεις). Συμφώνα με τα πρόσφατα στοιχεία παρότι η μείωση στα δάνεια προς επιχειρήσεις ήταν αισθητή, όμως μέχρι και τον Απρίλιο του 2011 παραμένει θετική.

Η χρηματοδότηση προς ιδιώτες και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα αυξάνεται με εκρηκτικούς ρυθμούς που σε ορισμένα έτη ξεπερνά και το 30%. Ειδικότερα, το υπόλοιπο δανείων προς νοικοκυριά σχεδόν πενταπλασιάστηκε κατά την περίοδο 2001 – 2008 φτάνοντας τα 116,9 δις (από 23.7 δις ευρώ), διατηρώντας σχεδόν το ίδιο επίπεδο μέχρι και το 2010. Ωστόσο με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία, η καθαρή ροή χρηματοδότησης προς ιδιώτες και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα εμφανίζεται αρνητική κατά 399 έκτα ευρώ τον Απρίλιο του 2011 σε σχέση με την επίσης αρνητική καθαρή ροή (174 έκτα) του 2010, ως αποτέλεσμα αυτού ήταν να σημειωθεί περαιτέρω μείωση τους τελευταίους μήνες στον ετήσιο ρυθμό μεταβολής της χρηματοδότησης προς τους ιδιώτες και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα (Δεκέμβριος του 2010 - 1,3%, Μάρτιος του 2011 -2,0% και Απρίλιος του 2011 -2,2%). Όσον αφορά τα επιτόκια των περισσότερων κατηγοριών νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα για το οικονομικό έτος 2011, διαμορφώθηκαν σε υψηλότερο επίπεδο από ότι στο τέλος του 2009. Η αύξηση αυτή οφείλεται στις σημαντικές πιέσεις ρευστότητας που συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες, λόγω της αδυναμίας άντλησης κεφαλαίων από τις διεθνείς αγορές, την χειροτέρευση των όρων δανεισμού τους από την εσωτερική αγορά, των πιο αυστηρών όρων παροχής ρευστότητας από ΕΚΤ, αλλά και το υψηλότερο ασφάλιστρο κινδύνου το οποίο ενσωματώθηκε στα επιτόκια αυτά λόγω του αυξημένου πιστωτικού κινδύνου που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες. Αισθητή αύξηση παρατηρήθηκε κατά μέσο όρο στα καταναλωτικά και στα επιχειρηματικά δάνεια, μάλιστα από το 2010 και μετά καταγράφεται μια αισθητή διαφορά στα επιτόκια μεταξύ της Ελλάδος και της Ευρωζώνης.

4.5 Καταθέσεις προς απαιτήσεις δανείων

Κατά την διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης, τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας δέχονται σοβαρές πιέσεις ρευστότητας με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεων τους, διότι έχουν ελάχιστη πρόσβαση στις βασικές πηγές χρηματοδότησης και χειροτερεύουν την ποιότητα του ενεργητικού τους.

Όπως αναφέραμε και πιο πριν η βασική πηγή άντλησης ρευστότητας για τις ελληνικές τράπεζες αποτελούν οι καταθέσεις των κατοίκων εσωτερικού. Αν παρατηρήσουμε την εξέλιξη των συνολικών καταθέσεων και γeros των μη ΝΧΙ στα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας, πριν και μετά την κρίση, σε σχέση με την εξέλιξη των χορηγούμενων δανείων, θα διαπιστώσουμε ότι το σύνολο των καταθέσεων έως το Νοέμβριο του 2010 υπερκαλύπτει τις αντίστοιχες απαιτήσεις, του ιδιωτικού τομέα, από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εξασφαλίζοντας στο σύστημα μια αξιόλογη ευρωστία. Μάλιστα το 2001 οι καταθέσεις και τα γeros των πελατών των εμπορικών τραπεζών ήταν 1,67 φορές μεγαλύτερες των δανείων, στη συνέχεια παρατηρείται μια σταδιακή μείωση του δείκτη έως τις αρχές του 2006 (1,17) και ως το τέλος Σεπτεμβρίου του 2008 διατηρείται στα ίδια επίπεδα. Κατά την διάρκεια του 2009 ο δείκτης αυτός αρχίζει να αυξάνεται και πάλι, λόγω της παροχής ελκυστικών επιτοκίων από την πλευρά των εμπορικών τραπεζών αλλά και η ανθεκτικότητα των χορηγήσεων δανείων δυνάμωσε τον εν λόγω δείκτη σημαντικά, φτάνοντας στα 1,32 από 1,18 που ήταν το Σεπτέμβρη του 2008.

Στη συνέχεια, ο δείκτης παρουσίασε σταδιακή μείωση που έφτανε κάτω της μονάδα το 2010, τον Απρίλιο του 2011 έπεσε στο 0,98. Στη απότομη αυτή μείωση των καταθέσεων προς δάνεια συνέβαλλε η τρέχουσα οικονομική κρίση, η έντονη αβεβαιότητα που οδήγησε σε σημαντικές εκροές καταθέσεων, με τους καταθέτες να μεταφέρουν μεγάλα χρηματικά ποσά προς το εξωτερικό, η έλλειψη ρευστότητας των τραπεζών, καθώς και τα ένατα σενάρια για την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους.

4.6 Έσοδα Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος πριν και μετά την κρίση

Από την μια, η μείωση των λειτουργικών εσόδων και ο σχηματισμός αυξημένων προβλέψεων για το πιστωτικό κίνδυνο, από την άλλη, οι αντίξοες οικονομικές συνθήκες των τελευταίων ετών επηρέασαν σημαντικά την αποδοτικότητα των τραπεζών και επέφεραν ζημίες στο τραπεζικό σύστημα της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων των εμπορικών τραπεζών η ζημίες ανήλθαν στα 354 εκατ.

ευρώ για το 2009, ενώ κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2010 έφτασαν συνολικά τα 1,741 εκατ. ευρώ. Η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών κορυφώθηκε το 2007 με τα κέρδη να φτάνουν τα 2,999 εκατ. ευρώ, όπου στην συνέχεια ξεκίνησε η ραγδαία μείωση των κερδών τους, φτάνοντας σε σημαντικά πασά ζημιών κατά την διάρκεια της σημερινής οικονομικής κρίσης. Τα αποτελέσματα χρήσεως εμπορικών τραπεζών παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Πίνακας 3: Αποτελέσματα χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζών
(σε εκατομμύρια ευρώ)

	2005	2006	2007	2008	2009	Εννεά- μηνο 2010	Μετα-βολή (%)
Λειτουργικά έσοδα	7.776	9.403	10.573	9.828	10.693	6.851	-17,0
Καθαρά έσοδα από τόκους	5.863	6.801	7.600	8.169	8.000	6.435	8,4
- Έσοδα από τόκους	10.354	14.131	19.050	24.289	19.239	13.219	-11,9
- Έξοδα τόκων	4.491	7.330	11.450	16.120	11.239	6.783	-25,2
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	1.913	2.602	2.972	1.659	2.693	416	-82,1
- Καθαρά έσοδα από προμήθειες	1.138	1.339	1.543	1.456	1.318	913	-6,7
- Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	325	815	859	-284	989	-631	-
- Λοιπά έσοδα	246	223	214	173	136	134	-56,0
Λειτουργικά έξοδα	4.198	4.905	5.562	5.895	6.140	4.375	-0,2
Δαπάνες προσωπικού	2.524	2.903	3.282	3.433	3.597	2.618	0,8
Διοικητικά έξοδα	1.294	1.551	1.805	1.996	2.037	1.477	-0,3
Αποσβέσεις	306	307	337	358	390	273	-5,7
Λοιπά έξοδα	74	144	137	108	117	8	-55,1
Καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα – λειτουργικά έξοδα)	3.578	4.498	5.011	3.932	4.553	2.475	-36,0
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο	1.164	1.562	1.339	2.886	4.487	4.042	47,2
Κέρδη προ φόρων	2.413	2.936	3.672	1.047	66	-1.567	-
Φόροι	481	907	672	384	420	174	-51,4
Κέρδη μετά από φόρους	1.932	2.029	2.999	662	-354	-1.741	-

Πηγή: ΤΤΕ οικονομικές καταστάσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομιλών

* Έκθεση INE (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ) (Αύγουστος 2011) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011»

Για τους τραπεζικούς ομίλους οι απώλειες ήταν μικρότερες σε σύγκριση με τις ζημιές των τραπεζών, όπου για το εννεάμηνο του 2010 ανέρχονται σε 897 εκατ. ευρώ, έναντι κερδών μετά από φόρους 700 εκατ. ευρώ σε ολόκληρο το έτος 2009 και 2.590 εκατ. ευρώ το 2008. Η καλύτερη χρονιά και για τους τραπεζικούς ομίλους ήταν το 2007 με τα κέρδη μετά φόρων να σκαρφαλώνουν στα 4,545 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 4: Αποτελέσματα χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζικών ομίλων
(σε εκατομμύρια ευρώ)

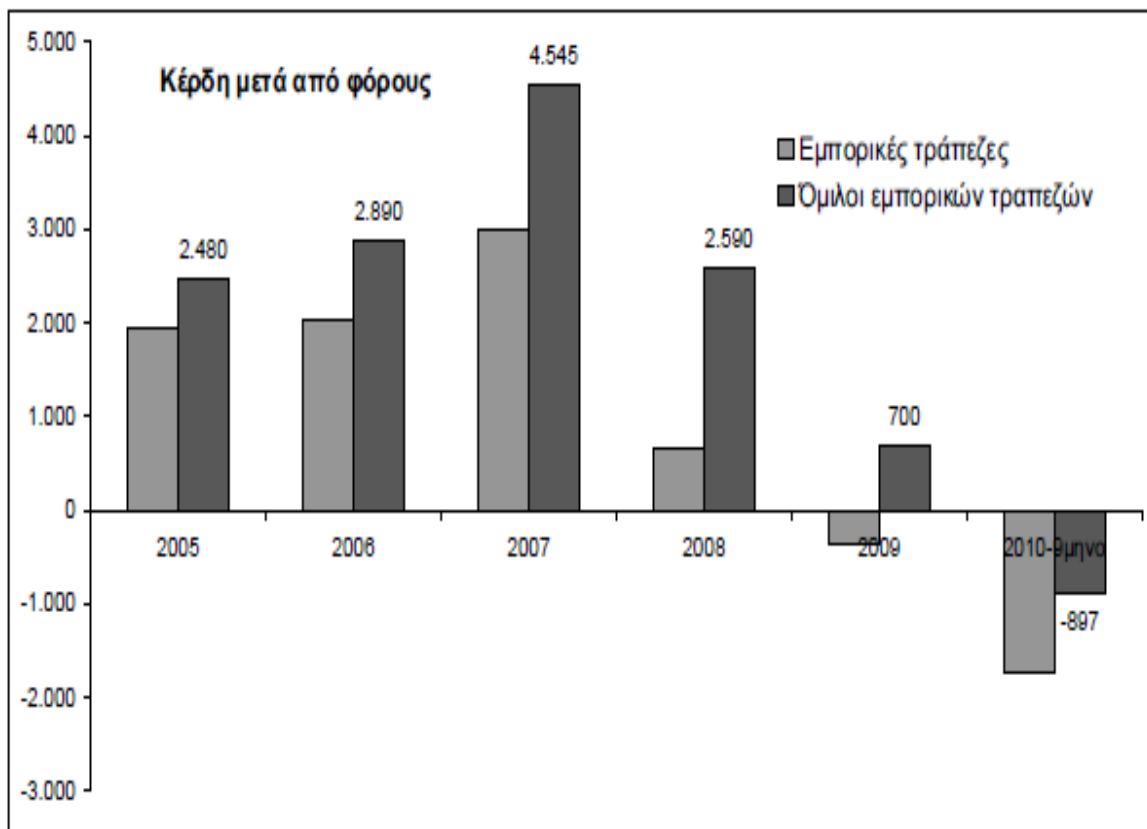
	2005	2006	2007	2008	2009	Εννεά- μηνο 2010	Μετα- βολή (%)
Λειτουργικά έσοδα	9.734	11.992	14.804	15.286	15.780	10.675	-10,9
Καθαρά έσοδα από τόκους	6.753	8.168	10.087	11.393	11.591	9.178	8,0
- Έσοδα από τόκους	11.395	15.764	22.760	28.907	24.182	16.800	-9,8
- Έξοδα τόκων	4.642	7.596	12.672	17.514	12.591	7.622	-24,6
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	2.980	3.824	4.717	3.893	4.189	1.497	-57,0
- Καθαρά έσοδα από προμήθειες	1.701	2.152	2.667	2.600	2.168	1.513	-6,2
- Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	500	829	1.127	478	1.423	-340	-
- Λοιπά έσοδα	711	765	847	719	545	324	-31,4
Λειτουργικά έξοδα	5.441	6.407	7.807	8.532	8.640	6.237	-0,4
Δαπάνες προσωπικού	3.192	3.714	4.474	4.769	4.890	3.589	1,5
Διοικητικά έξοδα	1.735	2.060	2.632	2.954	2.875	2.124	-2,4
Αποσβέσεις	445	482	587	641	704	500	0,3
Λοιπά έξοδα	69	151	114	168	172	24	-53,9
Καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα – λειτουργικά έξοδα)	4.436	5.745	7.156	6.760	7.150	4.425	-22,9
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο	1.258	1.723	1.580	3.383	5.777	4.876	35,3
Κέρδη προ φόρων	3.178	4.023	5.577	3.377	1.372	-451	-
Φόροι	697	1.133	1.032	787	673	446	-22,3
Κέρδη μετά από φόρους	2.480	2.890	4.545	2.590	700	-897	-

Πηγή: ΤτΕ οικονομικές καταστάσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων

* Έκθεση INE (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ) (Αύγουστος 2011) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011»

Μείωση σημειώθηκε και στα καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα μείον λειτουργικά έξοδα) των εμπορικών τραπεζών αλλά και των ομίλων τους κατά 36,0% σε επίπεδο εμπορικών τραπεζών και 22,9% σε επίπεδο τραπεζικών ομιλών κατά την διάρκεια του 2010. Σε αντίθεση με το 2009 που τα καθαρά έσοδα είχαν αυξηθεί κατά 15,8% και 5,8% για τις εμπορικές τράπεζες και τους ομίλους τους αντίστοιχα. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η μείωση των καθαρών εσόδων για τις τράπεζες αλλά και για τους ομίλους τους.

Διάγραμμα 9: Κέρδη μετά από φόρους των ελληνικών τραπεζών και των ομίλων τους
(σε εκατομμύρια ευρώ)

Πηγή: ΤΤΕ οικονομικές καταστάσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομιλών *

Έκθεση INE (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ) (Αύγουστος 2011) «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011»

4.7 Ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών

Η νέα δανειακή σύμβαση που υπέγραψε η Ελλάδα με τους ευρωπαϊούς εταίρους και το ΔΝΤ προβλέπει συνολική χρηματοδότηση ύψους 50 δις ευρώ για τη ανακεφαλαιοποίηση των βιώσιμων ελληνικών τραπεζών²⁸, μετά το **PSI (Private Sector Involvement- Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα)**²⁹ και τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της Blackrock. Στην περίπτωση που τα αποτελέσματα της Blackrock δεν είναι θετικά για τις ελληνικές τράπεζες, τότε το συνολικό κεφάλαιο που θα χρειαστεί για την κάλυψη των απωλειών θα ανακοινωθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι ζημίες προ φόρων των ελληνικών τραπεζών έχουν φτάσει περίπου στο 37 δις ευρώ, εξαιτίας των αναλήψεων των καταθέσεων, της συμμετοχής τους στο PSI και της αποτίμησης των ομολόγων του Δημόσιου βάσει της τρέχουσας αξίας τους. Το θετικό από όλη αυτή την κατάσταση είναι ότι το Ελληνικό Δημόσιο επωφελείται σημαντικά, διότι μειώνεται το δημόσιο χρέος της χώρας και επίσης υπάρχουν ελάφρυνσης για μελλοντικές πληρωμές τόκων. Η ζημίες αυτές που προέκυψαν από το «κούρεμα» των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου θα καλυφθούν από την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Αξίζει να αναφέρουμε ότι, χωρίς την επίπτωση του PSI καθώς και του κουρέματος των ομολόγων, η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών και ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας θα ήταν σε ικανοποιητικά επίπεδα, παρά τη βαθειά πολυετή ύφεση και το σημαντικό ύψος των προβλέψεων που ανέλαβαν έναντι επισφαλών δανείων.

²⁸ Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας», Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012)

²⁹ Wikipedia «Αφορά την συμμετοχή του Ιδιωτικού τομέα (Τραπεζών, Επενδυτικών ταμείων) στην διαδικασία απομείωσης του δημοσίου χρέους κυρίαρχων κρατών, με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η αποδοχή της διαδικασίας από την πλειονότητα των φορέων και να αποτρέπεται αναζήτηση στρατηγικών εξόδου από τους ιδιώτες επενδυτές, που συνήθως έχει ως αποτέλεσμα την μονομερή εμπλοκή και κατά συνέπεια επιβάρυνση των κρατών - δανειστών». Για περισσότερες πληροφορίες βλεπε: ([http://el.wikipedia.org/wiki/PSI_\(Private_Sector_Involvement\)](http://el.wikipedia.org/wiki/PSI_(Private_Sector_Involvement)))

Το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών στοχεύει στην επαναφορά του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (core tier 1 capital ratio), των βιώσιμων τραπεζών, στα επίπεδα που ήταν πριν το «κούρεμα» των κρατικών ομολόγων, δηλαδή στο 9% ή και υψηλότερα έως το Σεπτέμβριο του 2012. Ο δείκτης αυτός τον Ιούλιο του 2013 θα πρέπει να έχει φτάσει τουλάχιστον στο 10%. Η ανάκτηση του τραπεζικού συστήματος είναι πολύ σημαντική διότι, μετά από μια μεγάλη δημοσιονομική ή συναλλαγματική κρίση το τραπεζικό σύστημα της χώρας είναι αυτό που θα κάνει δυνατή την επιστροφή της χώρας σε θετικούς και βιώσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

Αν το πρόγραμμα αυτό επιτύχει τότε το εγχώριο τραπεζικό σύστημα θα βρίσκεται σε βιώσιμα επίπεδα και θα μπορεί να παρέχει στους πελάτες του μεγαλύτερη ασφάλεια και εμπιστοσύνη σχετικά με τις καταθέσεις τους. Αυτός θα ήταν ένα σημαντικός λόγος για την επιστροφή μέρους των καταθέσεων που έχουν την τελευταία τριετία αποσυρθεί από το τραπεζικό σύστημα, καθώς επίσης και για τη μείωση της εξάρτησης των τραπεζών από τα έκτακτα μέτρα παροχής ρευστότητας του Ευρωσυστήματος.

Για την επίτευξη αυτού του προγράμματος σημαντικό βήμα είναι η εξασφάλιση και η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων στο τραπεζικό σύστημα της χώρας, εστί ώστε να βελτιωθεί το επενδυτικό κλίμα και να διατηρηθεί ο επενδυτικός χαρακτήρας των ελληνικών τραπεζών. Η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων μαζί με την ενίσχυση της εποπτείας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και του αναπτυξιακού ρόλου του τραπεζικού συστήματος στο νέο περιβάλλον, θα συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επανακτίσει της εμπιστοσύνης των καταθετών ώστε να αποκατασταθεί η βασική λειτουργία της χρηματοδότησης της οικονομίας, καθώς και στη θωράκιση του συστήματος για τυχών μελλοντικές κρίσεις.

Είναι πλέον προφανές ότι η οικονομική κρίση που έχει ξεσπάσει στη χώρα μας έχει επηρεάσει τα περισσότερα νοικοκυριά και επιχειρήσεις, οδηγώντας τα σε αδυναμία εξυπηρέτησης των συμβατικών τους υποχρεώσεων προς τις τράπεζες. Έτσι οι ελληνικές τράπεζες θα μπορούσαν να παραχωρήσουν στους πελάτες τους ένα σημαντικό ποσοστό δανείων με στόχο την διευκόλυνση τους. Είναι γεγονός ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά αντιμετωπίζουν μεγάλο πρόβλημα, αυτό

αλώστε φαίνεται ξεκάθαρα από την αύξηση των μη – εξυπηρετούμενων δανείων τα τελευταία τρία χρόνια.

Διάγραμμα 10: Μη - εξυπηρετούμενα δάνεια

Πηγή: (<http://anarxofileleutheros.blogspot.gr>)

4.8 Η κρίση χρέους του Ελληνικού Δημοσίου και οι τράπεζες

Οι ελληνικές τράπεζες συνέβαλαν σημαντικά στην αντιμετώπιση της κρίσης χρέους της χώρας. Όταν το Δημόσιο αντιμετώπιζε προβλήματα χρηματοδότησης στις διεθνείς αγορές το 2008, οι ελληνικές τράπεζες όχι μόνο δεν μείωσαν την έκθεσή τους σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου, αλλά αύξησαν ακόμη περισσότερο τις τοποθετήσεις τους στους τίτλους αυτούς. Εκείνη την περίοδο ο τραπεζικός κλάδος της χώρας χαρακτηριζόταν από ικανοποιητική ρευστότητα και κερδοφορία, καθώς και από ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια. Το 2010 οι ελληνικές τράπεζες αναγκαστήκαν να απορροφήσουν την πλειοψηφία των έντοκων γραμμάτων, αφού οι επενδυτές έδειχναν ελάχιστο ενδιαφέρον.³⁰

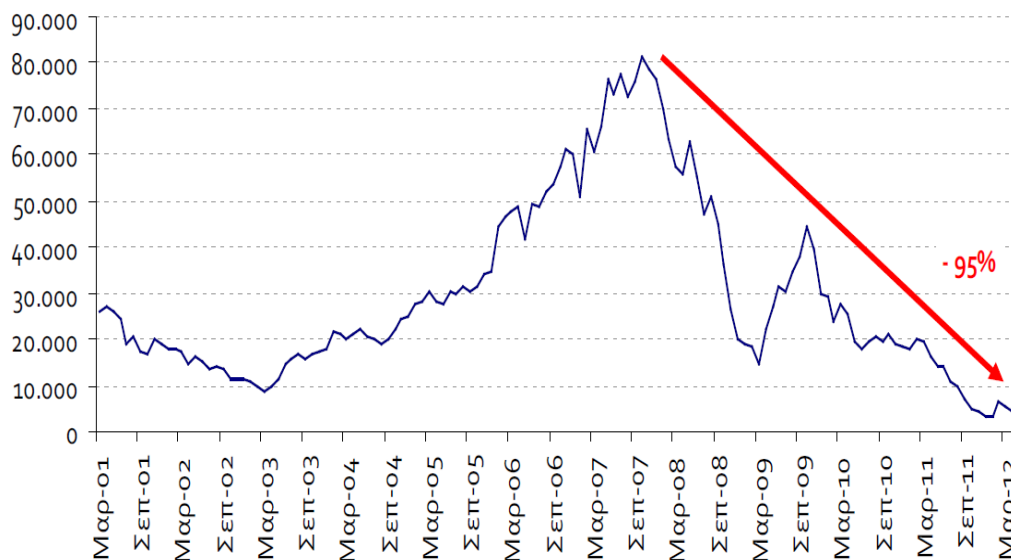
³⁰ Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας», Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012)

4.9 Ζημίες των τραπεζικών μετόχων τα τελευταία έξι χρόνια

Η συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου έθεσε σε κίνδυνο τις τράπεζες και τους μετόχους τους, λόγω της δημοσιονομικής κρίσης και του PSI. Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι, από το 2007 έως σήμερα οι μέτοχοι (μεταξύ αυτών 500.000 ιδιώτες επενδυτές και ασφαλιστικά ταμεία) έχασαν το 95% των επενδύσεών τους σε τραπεζικές μετοχές.

Μεγάλη πτώση παρουσίασε η χρηματιστηριακή αξία του τραπεζικού κλάδου, η οποία ενώ στο τέλος του 2007 ανερχόταν στα 80δισ ευρώ, σήμερα είναι μικρότερη του 3,5δισ ευρώ. Μάλιστα, κατά την περίοδο 2007 – 2011 οι μέτοχοι δεν εισέπραξαν μέρισμα, ενώ συμμετείχαν σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, που έφταναν τα 13,7 δισ ευρώ, θέλοντας να στηρίξουν το τραπεζικό κλάδο της χώρας που αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα.

Διάγραμμα 11: Συνολική αξία τραπεζικών μετοχών στο ελληνικό χρηματιστήριο (σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Bloomberg, Eurobank EFG Research (Οικονομία Αγορές, Μάιος 2012), «Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας »

4.10 Πορεία εμπορικών τραπεζών στο Χρηματιστήριο Αθηνών

Όλες αυτές οι αρνητικές εξελίξεις δεν θα μπορούσαν να μην έχουν επιπτώσεις τόσο στις μετοχές του τραπεζικού κλάδου όσο και των λοιπών κλάδων στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Κυρίως λόγω της αβεβαιότητας που κυριάρχησε όλο αυτό το καιρό σχετικά με την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας υπήρξε έντονη πτώση των τιμών του τραπεζικού κλάδου, το οποίο οδήγησε σε πτώση της χρηματιστηριακής αξίας του συνόλου των εισηγμένων ελληνικών εμπορικών τραπεζών. Οι εξελίξεις αυτές οφείλονται κυρίως στις πιέσεις που δέχονται οι ελληνικές τράπεζες στην ρευστότητα τους, αλλά και στην κερδοφορία τους εξαιτίας της εγχώριας οικονομικής κατάστασης. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η υποχώρηση του δείκτη των εμπορικών τραπεζών στο ΧΑ. Στο διάγραμμα αυτό παρατηρούμαι ότι, μέχρι και το 2008 το σύνολο των εισηγμένων τραπεζών στο ΧΑ παρουσίαζαν ικανοποιητική πορεία με τους δείκτες τους να εμφανίζουν σταδιακή άνοδο. Βλέπουμε ότι μεγαλύτερη άνοδο είχε η Τράπεζα Πειραιώς και μικρότερη η Αγροτική Τράπεζα. Μετά το 2009 παρατηρούμαι ότι το σύνολο των τραπεζικών δεικτών εμφανίζει μεγάλη πτώση που ορισμένες φορές φτάνει κάτω του 80%.

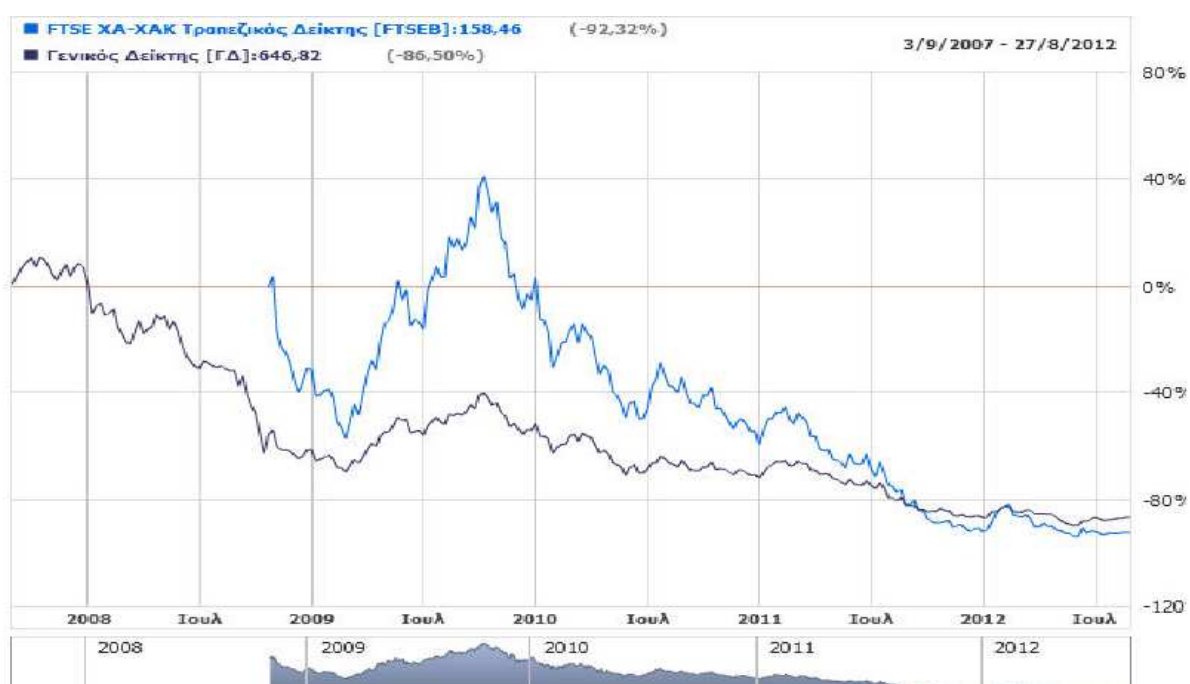
Διάγραμμα 12: Η πορεία των εμπορικών τραπεζών στο ΧΑ

Πηγή: Capital.gr

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η μεταβολή του τραπεζικού δείκτη καθώς και η μεταβολή του Γενικού Δείκτη στο ΧΑ κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Διάγραμμα 13: FTSE ΧΑ – ΧΑΚ Τραπεζικός Δείκτης και Γενικός Δείκτης

4.11 Χρηματοδότηση Ελληνικών Τραπεζών κατά την διάρκεια της κρίσης

Με την απόφαση να αφήσουν να καταρρεύσει ο κολοσσός Lehman Brothers το Σεπτέμβρη του 2008, η παγκόσμια οικονομία ήρθε αντιμέτωπη με την μεγαλύτερη και σοβαρότερη οικονομική κρίση των τελευταίων δεκαετιών. Τράπεζες - κολοσσοί αναγκαστήκαν να διαγράψουν υπέρογκα ποσά, το ίδιο και οι κυβερνήσεις και οι

κεντρικές τράπεζες, επιβαρύνοντας έτσι το δημόσιο χρέος. Λόγο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και της αλληλεξάρτησης των τραπεζών μέσω του διατραπεζικού δανεισμού, δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας, καθώς και ανησυχία για πιθανό ντόμινο πτωχεύσεων και άλλων τραπεζών. Το γεγονός αυτό επηρέασε πολύ γρήγορα τα τραπεζικά ιδρύματα των περισσότερων χωρών του πλανήτη.³¹

Πολλές κυβερνήσεις φοβούμενες για την επιδείνωση της κατάστασης αποφασίζουν να λάβουν μέτρα, το ίδιο και η Ελληνική κυβέρνηση, η οποία παραχώρησε στις εγχώριες τράπεζες στήριξη ύψους €28 δισ. (N3723/2008). Η απόφαση αυτή είχε σκοπό: Την κάλυψη αναγκών ρευστότητας, έως €15 δισ. Την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, έως το ποσό των €8 δισ, μέσω παροχής χαμηλού κόστους χρηματοδότησης από την ΕΚΤ. Την ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών, έως €5 δισ., εφόσον κριθεί απαραίτητο από την ΤτΕ.³²

Το τελευταίο εξάμηνο του 2009 λόγω της αποκάλυψης του πραγματικού ύψους του δημοσιονομικού ελλείμματος δημιουργήθηκε ισχυρό κλίμα ανασφάλειας και δυσπιστίας στις διεθνείς αγορές απέναντι στην ελληνική οικονομία, εκτοξεύοντας τα επιτόκια δανείσου στο κόκκινο και οδηγώντας το τραπεζικό σύστημα της χώρας σε μια περίοδο αποκλεισμού από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Αφενός η οικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία βρισκόταν σε περίοδο βαθιάς ύφεσης, επηρέασε αρνητικά τους καταθέτες της χώρας με αποτέλεσμα να σημειωθεί μείωση των καταθέσεων το πρώτο τρίμηνο του 2010, και να επικρατεί ένας φόβος για τις καταθέσεις όλων των πολιτών της χώρας, αφετέρου οι ληξιπρόθεσμες διατραπεζικές υποχρεώσεις δεν ανανεώθηκαν ή ανανεώθηκαν με πολύ υψηλό κόστος. Επίσης μετά την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού κράτους από οίκους αξιολόγησης, ακλούθησε ακόμα μια υποβάθμιση (μέσω της πάγιας τακτικής τους) της πιστοληπτικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών και όσων επιχειρήσεων είχαν εκδώσει ιδιωτικά

³¹ Ίδρυμα οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (IOBE) «Η Ελληνική Οικονομία» Τεύχος 02/10, Αριθμός τεύχους 60, Ιούλιος 2010 (<http://www.iobe.gr>)

³² Γεώργιος Μιχαλόπουλος, «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης» Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες (2011)

ομόλογα. Οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν σοβαρό πρόβλημα δανεισμού, αφού οι δανείστριες τράπεζες δεν δεχόντουσαν τα ελληνικά ομόλογα σαν ενέχυρο, διότι τα θεωρούσαν αναξιόπιστα. Τα ελληνικά ομόλογα που είχαν οι ελληνικές τράπεζες στο χαρτοφυλάκιό τους, μετατράπηκαν σε τοξικές επενδύσεις. Αποτελέσαμε όλων αυτών των εξελίξεων ήταν να δημιουργηθεί έλλειψη ρευστότητας και να αυξηθεί η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ.

Η κυβέρνηση θέλοντας να βοηθήσει τις ελληνικές τράπεζες, οι οποίες είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για της ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας, αποφασίζει να επεκτείνει χρονικά την δέσμη μέτρων του 2009 και να παραχωρήσει €17 δες (όσα δηλαδή δεν είχαν χρησιμοποιηθεί από την αρχή της δέσμευσης των €28 δισ.). Σημαντική ήταν και η βοήθεια που δεχθήκαμε από την ΕΚΤ, η οποία αποφάσισε να διακόψει προσωρινά την εφαρμογή της ελαχίστης πιστοληπτικής αξιολόγησης και να αποδεχτεί τίτλους του ελληνικού δημόσιου ως ενέχυρο για την παροχή ρευστότητας στις εμπορικές τράπεζες. Παρόλα αυτά οι ελληνικές τράπεζες δεν κατάφεραν να δανειστούν διότι τα spreads (τα περιθώρια δανεισμού) δεν υποχώρησαν και η Ελλάδα προσφεύγει στο μηχανισμό στήριξης και στην πρόκριση του Μνημονίου.³³

Το Μνημόνιο περιέχει και ρυθμίσεις για την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδος. Ιδρύοντας λοιπόν το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), με σκοπό την διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, παρέχει την δυνατότητα στις τράπεζες της χώρας να δανειστούν κεφάλαια εφόσον αδυνατούν να ικανοποιήσουν τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις τους.

³³ Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) θα είναι ένα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου , με επταετή προβλεπόμενη διάρκεια ζωής , η κυριότητα του οποίου στη συνέχεια θα περάσει στα χέρια του ελληνικού δημοσίου. Το κεφάλαιο που θα παρέχεται στις εμπορικές τράπεζες θα έχει την μορφή προνομιούχων μετοχών, οι οποίες θα μετατρέπονται σε κοινές στην περίπτωση που δεν θα αποπληρωθούν εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Το κεφάλαιο της θα είναι περίπου €10 δισ. και θα προέρχεται από τους συνολικούς πόρους του κοινού προγράμματος της ΕΕ/ΔΝΤ. Τα λειτουργικά του έξοδα θα καλύπτονται από τον ίδιο και σε περίπτωση ζημιών θα επιβαρυνθεί το ελληνικό δημόσιο. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε Ίδρυμα οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών [IOBE (σελ 33 - 35)]

5. Κεφάλαιο

Αξιολόγηση των Ελληνικών Τραπεζών από τους τρεις μεγάλους οίκους αξιολόγησης

5.1 Τι είναι οι οργανισμοί αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας

Οργανισμοί αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας ή οίκοι αξιολόγησης ονομάζονται οι οργανισμοί, οι όποιοι αξιολογούν την πιστοληπτική ικανότητα των δανειζόμενων (οπού οι δανειζόμενοι μπορεί να είναι ιδιώτες, επιχειρήσεις ή το κράτος) καθώς και τα χρεόγραφα που εκδίδουν οι δανειζόμενοι με σκοπό να αντιμετωπίσουν οι δανειστές το μειονέκτημα της ασύμμετρης πληροφόρησης που αντιμετωπίζουν κατά το δανεισμό. Οι οργανισμοί αυτοί προσφέρουν έγκυρες και ανεξάρτητες υπηρεσίες αξιολόγησης. Οι βαθμολογίες τους αντανakλούν την άποψη τους για την ικανότητα και την προθυμία του οφειλέτη να ανταποκριθεί στις οικονομικές υποχρεώσεις του. Οι βαθμολογίες αυτές διεξάγονται έπειτα από ερευνά και μελέτη, επίσης περιλαμβάνουν την μελλοντική επίδοση του οφειλέτη καθώς και πληροφορίες για την διαχείριση, τις οικονομικές συνθήκες και τις προοπτικές του, σύμφωνα με το ιστορικό απόδοσης.

Τα αποτελέσματα αυτά (οι βαθμολογίες) χρησιμοποιούνται από όλους τους συμμετέχοντες στην αγορά (π.χ. επενδυτές, εκδότες, επενδυτικές τράπεζες, έμπορους, και κυβερνήσεις) για να λαμβάνουν επενδυτικές και χρηματοδοτικές αποφάσεις. Οι αξιολογήσεις πραγματοποιούνται στις μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις (ομόλογα) και

στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις (συναλλαγματικές) εταιρειών, χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, δήμων και κρατών.³⁴

Οι οργανισμοί αυτοί έχουν την δυνατότητα να προσφέρουν δεδομένα και στοιχεία και στα δυο μέρη μιας πιστωτικής σχέσης, δηλαδή είναι σε θέση να πληροφορούν και τον δανειστή και τον δανειζόμενο. Στον δανειστή προσφέρει πληροφόρηση σχετικά με τον πιστωτικό κίνδυνο που εμπεριέχεται στις εναλλακτικές επενδυτικές ευκαιρίες, ενώ στον δανειζόμενο προσφέρει την απαραίτητη πληροφορία για να προσαρμόσει τις εσωτερικές του διαδικασίες και δραστηριότητες σύμφωνα με τα πρότυπα πιστοληπτικής ικανότητας.

Ανάμεσα στις κορυφαίες διεθνείς εταιρείες αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας στις πρώτες θέσεις κατατάσσονται οι:

- **Moody's**
- **Standard & Poor's**
- **Fitch Ratings**

Ακολουθεί συνοπτικός πίνακας σχετικά με τις κλίμακες αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας που χρησιμοποιούνται από τις εταιρείες αυτές.

Πίνακας 5: Κλίμακες αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας από *Standard & Poor's*, *Moody's* και *Fitch*

	Moody's	S & Ps	Fitch
Επενδυτικά ομόλογα			
Ομόλογα με την υψηλότερη βαθμολογία. Άριστο επίπεδο πιστοληπτικής ικανότητας, με χαμηλότερο ποσοστό επενδυτικού κινδύνου.	Aaa	AAA	AAA
Καλό επίπεδο πιστοληπτικής ικανότητας, υψηλής ποιότητας ομόλογα με πολύ χαμηλό πιστωτικό κίνδυνο.	Aa1	AA+	AA+

³⁴ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ (<http://el.wikipedia.org/wiki>) «Οργανισμός Αξιολόγησης Πιστοληπτικής Ικανότητας»

	Aa2	AA	AA
	Aa3	AA-	AA-
Υψηλής ποιότητας ομόλογα με χαμηλό πιστωτικό κίνδυνο, εταιρία μέσου μεγέθους.	A1	A+	A+
	A2	A	A
	A3	A-	A-
Μέσο επίπεδο πιστοληπτικής ικανότητας με σχετικά υψηλό κίνδυνο, ίσως να μην είναι ήδη αρκετά χρωσμένη.	Baa1	BBB+	BBB+
	Baa2	BBB	BBB
	Baa3	BBB-	BBB-
Μη - επενδυτικά ομόλογα (junk - σκουπίδια)			
Αποδεκτό επίπεδο πιστοληπτικής ικανότητας αλλά με υψηλό κίνδυνο, καθώς το μέλλον τους δεν μπορεί να προβλεφθεί και να εξασφαλιστούν οι αποδόσεις τους.	Ba1	BB+	BB+
	Ba2	BB	BB
	Ba3	BB-	BB-
Ενεργητικό με σχετικά αποδεκτό επίπεδο ποιότητας.	B1	B+	B+
	B2	B	B
	B3	B-	B-
Οριακά αποδεκτό επίπεδο πιστοληπτικής ικανότητας, αδύναμη οικονομική κατάσταση, ανεπαρκείς πηγές εσόδων.	Caa1 –Caa3	CCC	CCC
Τα ομόλογα αυτά θεωρούνται έντονα κερδοσκοπικά, με πολύ υψηλό κίνδυνο.	Ca	CC	CC

Ομόλογα της χαμηλότερης τάξεως χωρίς να δημιουργούν επενδυτικά οφέλη.	C	SD	SD
Ομόλογα που αθετούν οποιαδήποτε πληρωμή τόκων και αρχικού κεφαλαίου. Αυτό σημαίνει ότι η εταιρία οδεύει προς την πτώχευση ή έχει ήδη χρεοκοπήσει.	-	D	D
Πηγή: *Emily McClintock Ekins and Mark A. Calabria, (2012) «Regulation, Market Structure and Role of the Credit Rating Agencies» * el.Wikipedia.org «Οργανισμός Αξιολόγησης Πιστοληπτικής Ικανότητας»			

5.2 Υποβαθμίσεις του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

Από την μια πλευρά, οι ανεξέλεγκτες δαπάνες του κράτους σε συνδυασμό με τον συνεχή δανεισμό (το οποίο δημιουργεί αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους) και από την άλλη πλευρά, οι επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, δημιουργήθηκε ένας φόβος από την πλευρά των επενδυτών σχετικά με την ικανότητα της χώρας να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της. Κάτω από αυτές τις οικονομικές συνθήκες, η Ελλάδα ήρθε αντιμέτωπη όχι μόνο με την υποβάθμιση της πιστοληπτικής της ικανότητας, αλλά, και με υποβάθμιση του τραπεζικού συστήματος.

5.2.1 4ο τρίμηνο του 2009

Η δύσκολη οικονομική κατάσταση της Ελλάδας αλλά και οι φήμες που ξέσπασαν σε παγκόσμιο επίπεδο για την αναξιοπιστία της χώρας λόγω των συνεχών αναθεωρήσεων για το ποιο είναι τελικά το χρέος της, δεν άφησαν ανεπηρέαστους τους οίκους αξιολόγησης. Τον Δεκέμβριο του 2009 η Fitch, Standard & Poor's και Moody, υποβάθμισαν διαδοχικά τις πέντε μεγαλύτερες τράπεζες της Ελλάδος, κυρίως λόγω της επιδείνωσης της χρηματοοικονομικής τους ικανότητας και της αδυναμίας της κυβέρνησης να στηρίξει το τραπεζικό σύστημα. Ακόλουθη, συνοπτικός πίνακας σχετικά με την υποβάθμιση της δραστηριότητας των τραπεζών.

Πίνακας 6: Υποβάθμιση Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος κατά το τέταρτο τρίμηνο

του 2009

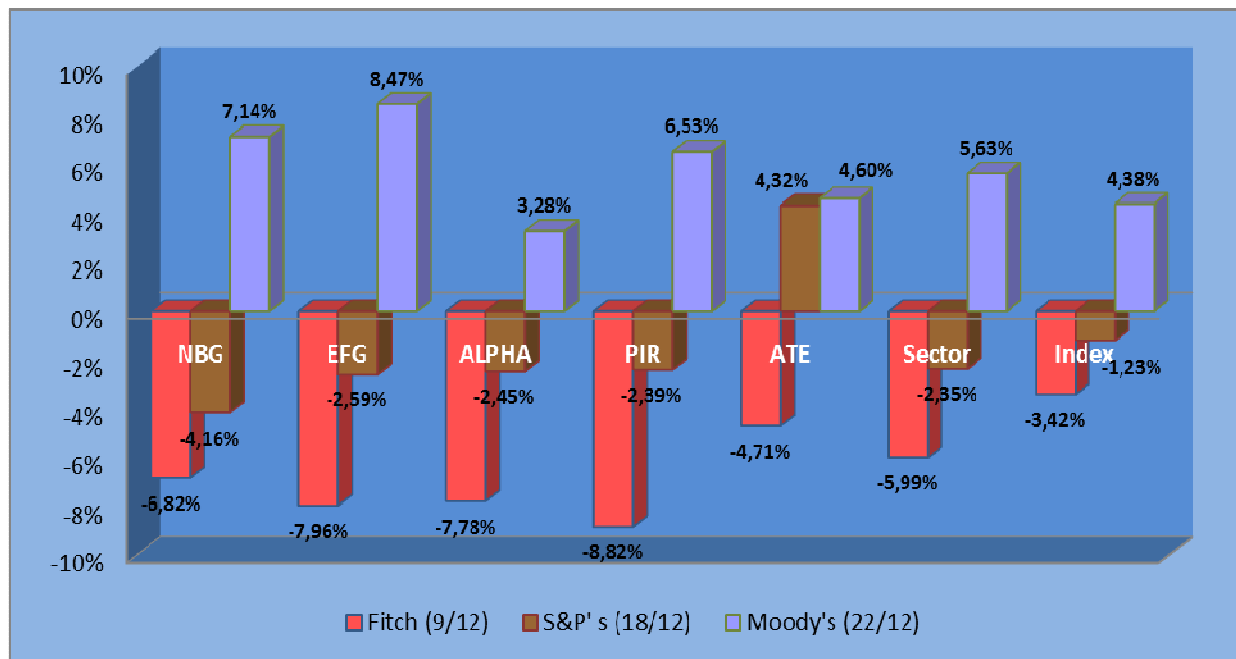
Ημερομηνία	Οίκοι αξιολόγησης	Τράπεζες	Προηγούμενη αξιολόγηση	Νέα αξιολόγηση
08/12/2009	<i>Fitch</i>	NBG	A-	BBB+
		EFG	A-	BBB+
		ALPHA	A-	BBB+
		PIRAEUS	A-	BBB+
		ATE	BBB	BBB-
17/12/2009	<i>S & P's</i>	NBG	BBB+	(BBB+)-
		EFG	BBB+	(BBB+)-
		ALPHA	BBB+	(BBB+)-
		PIRAEUS	BBB	(BBB)-
22/12/2009	<i>Moody's</i>	NBG	(Aa3)	A1
		EFG	(A1)	A2

Πηγή: www.Bloomberg.com

Όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα η **Fitch** υποβαθμίζει πρώτη το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα στις 08/12/2009. Η NBG, EFG και ALPHA υποβαθμίζονται από A- σε BBB+, ενώ η ATE Bank από BBB σε BBB-. Ακόλουθη η **S&P** υποβαθμίζοντας την NBG, την EFG και την ALPHA Bank στις 17/12/2009 από BBB+ σε (BBB+)- και η PIREAUS από BBB σε BBB-. Τρίτη ακόλουθη η **Moody's** υποβαθμίζοντας την NBG από Aa3 σε A1 και την EFG από A1 σε A2 στις 22/12/2009. Όσον αφορά τις αντιδράσεις της αγοράς για τις υποβαθμίσεις, όπως φαίνεται και στον

παρακάτω πίνακα, οι επενδυτές αντέδρασαν με διάφορους τρόπους για τις ανακοινώσεις των οργανισμών αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας.

Διάγραμμα 14: Δείκτης Απόδοσης μετά από τις υποβαθμίσεις τον οίκον αξιολόγησης
τον Δεκέμβριο του 2009

Πηγή: www.Capital.gr

Η υποβάθμιση των Ελληνικών Τραπεζών από τον οίκον αξιολόγησης Fitch ήταν ένα μεγάλο σοκ για την αγορά. Αυτή η ανακοίνωση είχε ως αποτέλεσμα να σημειωθεί μια καθοδική πορεία κάτω του 3% στο Χ.Α.

5.2.2 1ο Τρίμηνο του 2010

Το ίδιο κλίμα επικρατεί και κατά την διάρκεια του πρώτου τρίμηνου του 2010. Η αγορά αποδεικνύεται ακόμη πιο ευαίσθητη, εύθραυστη και ευάλωτη στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών χειροτερεύει ακόμα περισσότερο, κυρίως, λόγω του αυξανόμενου κόστους χρηματοδότησης και του αρνητικού κλίματος που επικρατούσε εκείνη την εποχή στις

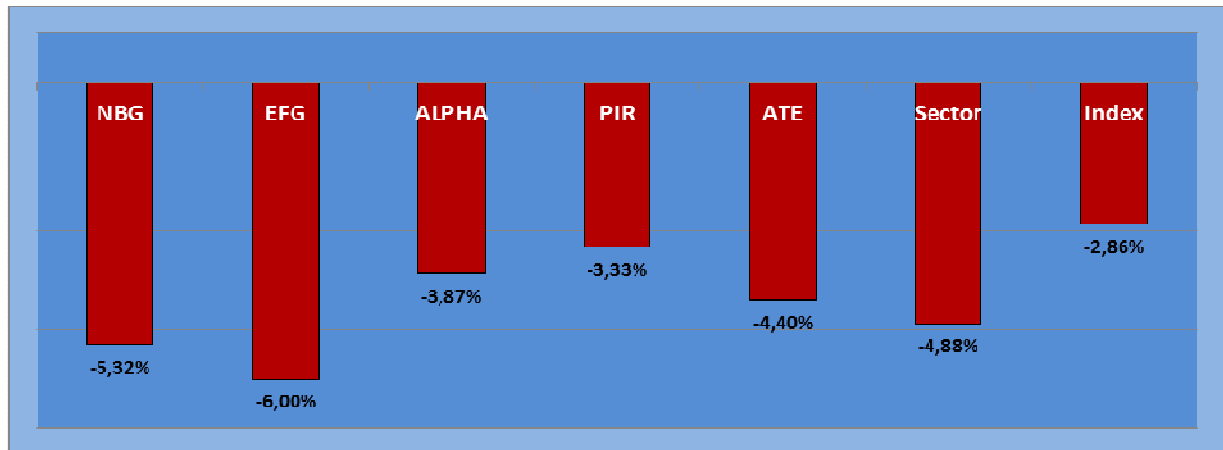
αγορές. Οι τράπεζες ήταν σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένες από την ΕΚΤ σχετικά με την χρηματοδότηση τους, διότι δεν μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες τους λόγω υψηλού κόστους και περιορισμένης πρόσβασης στις διατραπεζικές αγορές. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται μια συνοπτική εικόνα σχετικά με την υποβάθμιση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Πίνακας 7: Υποβαθμίσεις Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος κατά το πρώτο τρίμηνο του 2010

Ημερομηνία	Οίκος αξιολόγησης	Τράπεζες	Προηγούμενη αξιολόγηση	Νέα αξιολόγηση
23/02/2010	<i>Fitch</i>	NBG	BBB+	BBB
		EFG	BBB+	BBB
		ALPHA	BBB+	BBB
		PIRAEUS	BBB+	BBB
03/03/2010	<i>Moody's</i>	NBG	A1	(A1)-
		EFG	A2	(A2)-
		ALPHA	A2	(A2)-
		PIRAEUS	A2	(A2)-
16/03/2010	<i>S & Ps</i>	NBG	(BBB+)-	BBB
		EFG	(BBB+)-	BBB
		ALPHA	(BBB+)-	BBB
		PIRAEUS	(BBB)-	BBB
31/03/2010	<i>Moody's</i>	NBG	(A1)-	A2
		EFG	(A2)-	A3
		ALPHA	(A2)-	A3
		PIRAEUS	(A2)-	Baa1
Πηγή: www.Bloomberg.com				

Στο διάγραμμα που ακόλουθη φαίνεται ξεκάθαρα η αντίδραση των επενδυτών και η μεγάλη μείωση που γνώρισε ο τραπεζικός κλάδος της χώρας μετά από την υποβάθμιση του οίκου αξιολόγησης Fitch.

Διάγραμμα 15: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Fitch
23/02/2010

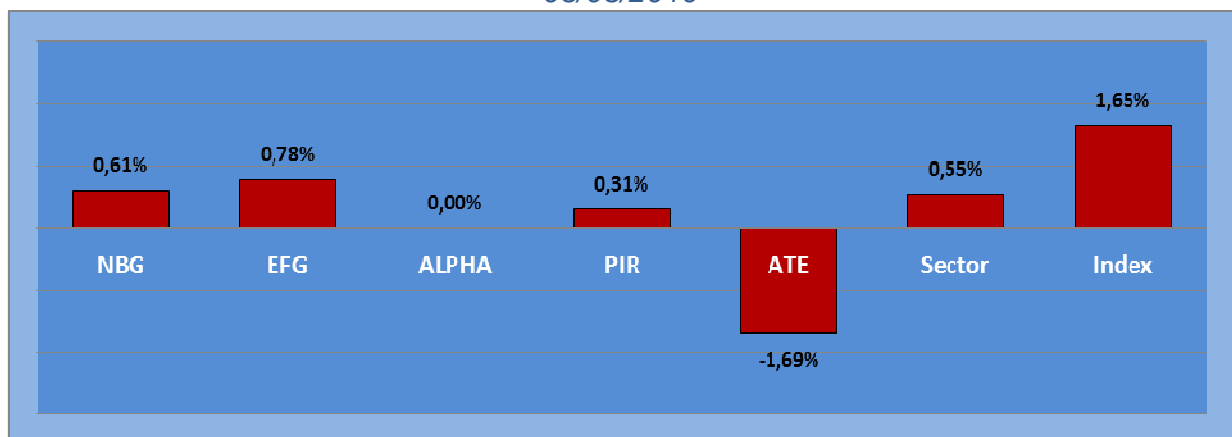

Πηγή: www.Capital.gr

Η έκδοση ομολόγων για 10 χρόνια από την ελληνική κυβέρνηση επηρέασε θετικά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τους επενδυτές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο δείκτης των τραπεζών να ανέβει σημαντικά στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Αυτή την φορά η στάση της αγοράς ήταν πιο θετική μετά την ανακοίνωση της έκθεσης του οίκου αξιολόγησης Moody's σχετικά με την υποβάθμιση των τραπεζών. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η θετική στάση απέναντι στην πολιτική αυτή

Διάγραμμα 16: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Moody's

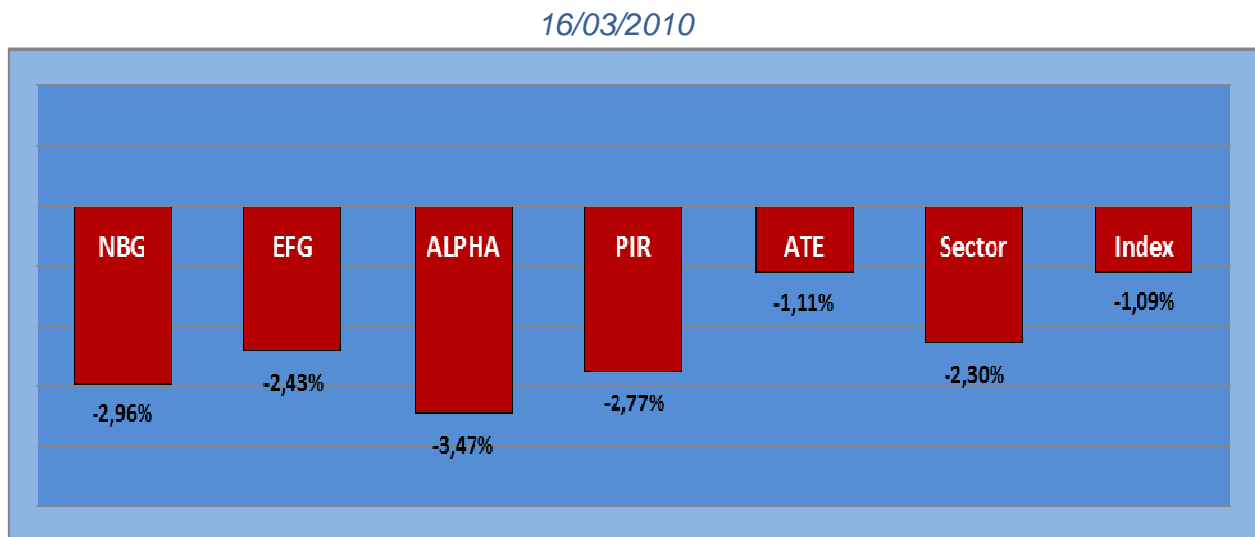
03/03/2010

Πηγή: www.Capital.gr

Το ήρεμο κλίμα όμως δεν κράτησε για πολύ. Η S&P έρχεται να υποβαθμίσει το τραπεζικό σύστημα για άλλη μια φορά στις 16/03/2010, εντείνοντας την αρνητική στάση της αγοράς προς τις Ελληνικές Τράπεζες και σε συνδυασμό με το ασταθές οικονομικό περιβάλλον της χώρας, προκαλείται σημαντική πτώση στα τραπεζικά αποθέματα. Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα έπρεπε να λειτουργήσει κάτω από σκληρές συνθήκες και με μεγάλη αβεβαιότητα για το μέλλον του. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η αντίδραση των επενδυτών αλλά και της αγοράς γενικότερα.

Διάγραμμα 17: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της S&P

Πηγή: www.Capital.gr

Στα τέλη Μαρτίου, τα Ελληνικά κρατικά ομόλογα (spreads) όρχησαν να αυξάνονται και πάλι, αποτέλεσμα αυτού ήταν να γίνει η πρόσβαση τους στην αγορά ακόμα πιο ακριβή.

5.2.3 2ο τρίμηνο του 2010

Τα spreads των κρατικών ομολόγων συνέχισαν να αυξάνονται και το δεύτερο τρίμηνο του 2010, ενώ η Ελληνική οικονομία δεν μπορούσε να αντλήσει κεφάλαια για την κάλυψη των αναγκών της. Στις 23/04/2010 η κυβέρνηση προκειμένου να αποφύγει

την πτώχευση, αποφάσισε να ενεργοποιήσει το πακέτο επείγουσας οικονομικής διάσωσης. Παρόλα αυτά η κατάσταση παραμένει κρίσιμη και το τραπεζικό σύστημα δέχεται ακόμη μια αξιολόγηση από τους οίκου αξιολόγησης. Οι υποβαθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2010 συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

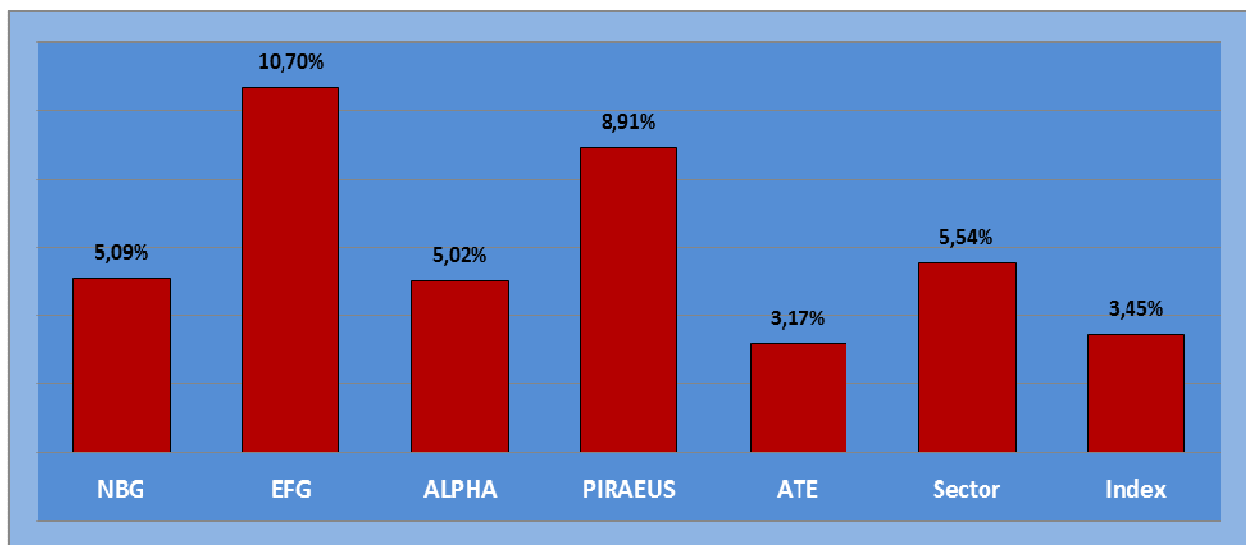
Πίνακας 8: Υποβαθμίσεις του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2010.

Ημερομηνία	Οίκου αξιολόγησης	τράπεζες	Πλοηγούμενη αξιολόγηση	Νέα αξιολόγηση
09/04/2010	<i>Fitch</i>	NBG	BBB	(BBB)-
		EFG	BBB	(BBB)-
		ALPHA	BBB	(BBB)-
		PIRAEUS	BBB	(BBB)-
		ATE	BBB-	(BB+)-
23/04/2010	<i>Moody's</i>	NBG	A2	(A3)-
		EFG	A3	(A3)-
		ALPHA	A3	(A3)-
		PIRAEUS	Baa1	(Baa1)-
		ATE	Baa1	(Baa1)-
27/04/2010	<i>S & Ps</i>	NBG	BBB	BB+
		EFG	BBB	BB
		ALPHA	BBB	BB
		PIRAEUS	BBB	BB
30/04/2010	<i>Moody's</i>	NBG	(A3)-	(Baa2)-
		EFG	(A3)-	(Baa3)-
		ALPHA	(A3)-	(Baa3)-
		PIRAEUS	(Baa1)-	(Ba1)-
		ATE	(Baa1)-	(Baa3)-
15/06/2010	<i>Moody's</i>	NBG	(Baa2)-	Ba1
		EFG	(Baa3)-	Ba1
		ALPHA	(Baa3)-	Ba1
		PIRAEUS	(Ba1)-	Ba1
		ATE	(Baa3)-	Ba2

Πηγή: www.Bloomberg.com

Κατά την διάρκεια του δεύτερου τρίμηνου τα πράγματα είχαν δυσκολέψει ακόμα περισσότερο για τις τράπεζες. Μερικές μέρες πριν από την ενεργοποίηση του πακέτου διάσωσης, στις 09/04/2010, η Fitch ξανά υποβαθμίζει τις ελληνικές τράπεζες. Ωστόσο, την επόμενη μέρα η απόδοση της αγοράς συναλλαγών έδειξε ότι οι επενδυτές δεν επηρεαστήκαν σημαντικά από την ανακοίνωση της Fitch και μάλιστα διαπιστώθηκε ότι η πλειοψηφία των τραπεζικών αποθεμάτων είχαν εξαιρετικά υψηλές αποδόσεις. Η σημαντική αυτή πρόοδος του τραπεζικού συστήματος απεικονίζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 18: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Fitch 09/04/2010

Πηγή: www.Capital.gr

5.2.4 3ο τρίμηνο του 2010

Μετά την συμφωνία της κυβέρνησης με το ΔΝΤ και την ΕΕ, η οποία εγγυάται αδιάκοπη χρηματοδότηση της χώρας, οι οικονομικές συνθήκες της Ελλάδος άρχισαν να σταθεροποιούνται. Αυτό όμως δεν φαίνεται να έπεισε τους οίκους αξιολόγησης και ιδιαίτερα την Fitch, η οποία υποβαθμίζει τις ελληνικές τράπεζες τις 16/07/2010 από

(BBB)- σε BBB- την NBG, την EFG, την ALPHA, και την PIRAEUS, ενώ την ΑΤΕ την υποβαθμίζει από (BB+)- σε BBB-.

Πίνακας 9: Υποβαθμίσεις του τραπεζικού συστήματος κατά το 3ο τρίμηνο του 2010

Ημερομηνία	Οίκοι αξιολόγησης	Τράπεζες	Προηγούμενη αξιολόγηση	Νέα αξιολόγηση
16/07/2010	<i>Fitch</i>	NBG	(BBB)-	BBB-
		EFG	(BBB)-	BBB-
		ALPHA	(BBB)-	BBB-
		PIRAEUS	(BBB)-	BBB-
		ΑΤΕ	(BB+)-	BBB-
<i>Πηγή: www.Bloomberg.com</i>				

5.2.5 4ο Τρίμηνο του 2010

Τα μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα των ελληνικών τραπεζών σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου και η αυξανόμενη αβεβαιότητα για την ικανότητα της χώρας να μειώσει το χρέος της σε ένα βιώσιμο επίπεδο, ήταν κάποια από τα αίτια που οδήγησαν το τραπεζικό σύστημα στην υποβάθμιση του. Αν και οι οργανισμοί αξιολόγησης αναγνώρισαν, ότι υπήρξε μια ικανοποιητική ανάπτυξη κατά την εφαρμογή του οικονομικού προγράμματος σταθερότητας, όλοι τόνισαν το γεγονός ότι υπάρχει πιθανότητα αποτυχίας του προγράμματος αυτού σε περίπτωση που δεν υπάρχει περισσότερη υποστήριξη από τα μέλη της Ε.Ε.

Πίνακας 10: Υποβάθμιση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος το τέταρτο τρίμηνο του 2010.

Ημερομηνία	Οίκοι αξιολόγησης	Τράπεζες	Προηγούμενη αξιολόγηση	Νέα αξιολόγηση
03/12/2010	S & P's	NBG	BB+	(BB+)-
		EFG	BB	(BB)-
		ALPHA	BB	(BB)-
		PIRAEUS	BB	(BB)-
17/12/2010	Moody's	NBG	Ba1	(Ba1)-
		EFG	Ba1	(Ba1)-
		ALPHA	Ba1	(Ba1)-
		PIRAEUS	Ba1	(Ba1)-
		ATE	Ba2	(Ba2)-
22/12/2010	Fitch	NBG	BBB-	(BBB)-
		EFG	BBB-	(BBB)-
		ALPHA	BBB-	(BBB)-
		PIRAEUS	BBB-	(BBB)-
		ATE	BBB-	(BBB)-

Πηγή: www.Bloomberg.com

Όπως μπορούμε να δούμε στο πίνακα 10, οι οίκοι αξιολόγησης ξαναχτυπούν υποβαθμίζοντας το τραπεζικό σύστημα της χώρας για άλλη μια φορά. Στις 3/12/2010 η S&P υποβαθμίζει την NBG από BB+ σε (BB+)-, καθώς και την EFG, την ALPHA, την PIREAUS από BB σε (BB)-. Ακόλουθη η Moody's, η οποία στις 17/12/2010 υποβαθμίζει τις NBG, την EFG, την ALPHA και PIREAUS από Ba1 σε (Ba)-, και την ATE από Ba2 σε (Ba2)-. Στην συνέχεια η Fitch υποβαθμίζει ξανά και τις πέντε αυτές τράπεζες από BBB- σε (BBB)- στις 22/12/2010.

5.2.6 1ο τρίμηνο του 2011

Συνεχίζονται οι δύσκολες στιγμές για το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα και το 2011. Η ευρωπαϊκή κρίση χρέους φαίνεται να έχει γίνει ανεξέλεγκτη. Μετά την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, σε πολύ δυσμενή κατάσταση βρισκόταν και η Ισπανία, η οποία ήταν πολύ κοντά στο να ζητήσει πακέτο στήριξης από την Ε.Ε.

Οι οίκοι αξιολόγησης υποβαθμίζουν και πάλι την πιστοληπτική ικανότητα των τραπεζών. Αυτή τη φορά υποστηρίζουν ότι η υποβάθμιση οφείλεται στην εξασθένηση της χρηματοοικονομικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών, καθώς και στην αδύναμη δημοσιονομική θέση της Ελλάδας. Για κάθε υποβάθμιση που δέχονται οι τράπεζες από τους οίκους αξιολόγησης είναι αναγκασμένες να προσφέρουν περισσότερα χρήματα στους πελάτες τους προκειμένου να τις εμπιστευτούν ξανά. Ο πίνακας που ακολουθεί συνοψίζει τις υποβαθμίσεις των τραπεζών κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου.

Πίνακας 11: Υποβάθμιση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος το πρώτο τρίμηνο του 2011.

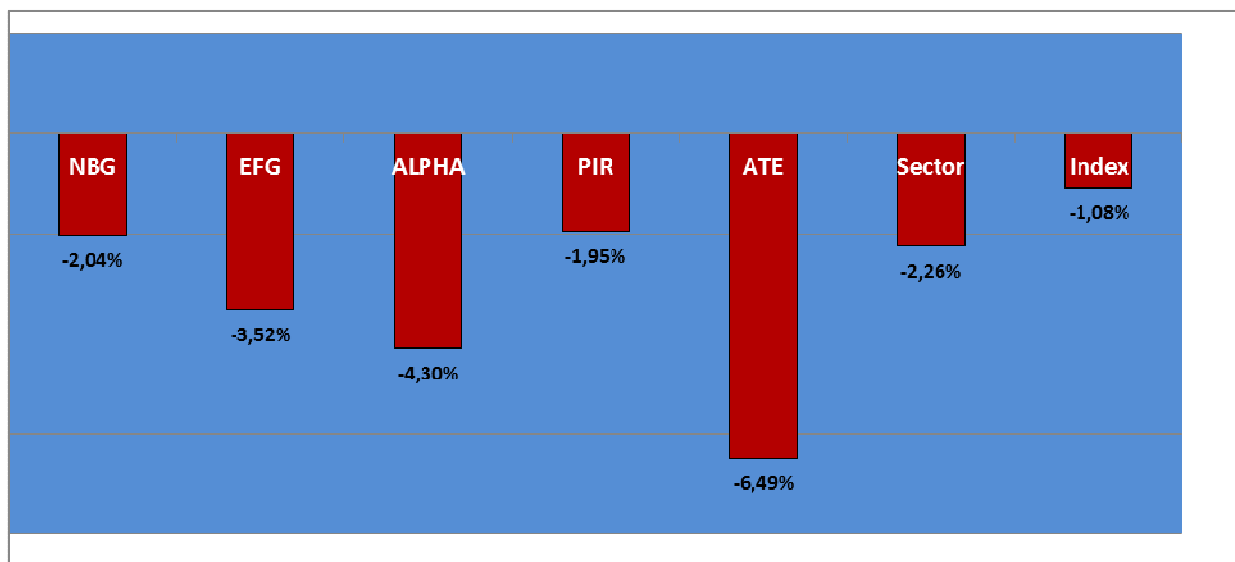
Ημερομηνία	Οίκοι αξιολόγησης	Τράπεζες	Προηγούμενη αξιολόγηση	Νέα αξιολόγηση
17/01/2011	<i>Fitch</i>	NBG	(BBB)-	BB+
		EFG	(BBB)-	BB+
		ALPHA	(BBB)-	BB+
		PIRAEUS	(BBB)-	BB+
		ATE	(BBB)-	BB+
09/03/2011	<i>Moody's</i>	NBG	(Ba1)-	Ba3
		EFG	(Ba1)-	Ba3
		ALPHA	(Ba1)-	Ba3
		PIRAEUS	(Ba1)-	Ba3
		ATE	(Ba2)-	B1

31/03/2011	S & P	NBG	(BB+)-	(B+)-
		EFG	(BB)-	(B+)-
		ALPHA	(BB)-	(B+)-
		PIRAEUS	(BB)-	(B+)-
Πηγή: www.Bloomberg.com				

Η Fitch ήταν αυτή που ανακοίνωσε την πρώτη αναβάθμιση του 2011 για της Ελληνικές τράπεζες στις 17 Ιανουαρίου. Παρόλο που για τους επενδυτές η κίνηση αυτή ήταν κατά κάποιο τρόπο αναμενόμενη, όμως μετά την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελληνικής οικονομίας (στις 14 Ιανουαρίου) η αγορά αντέδρασε πολύ αρνητικά. Η πλειοψηφία των τραπεζικών μετοχών κινήθηκαν προς τα κάτω, αυτό σημαίνει ότι υπήρξε έλλειψη ενδιαφέροντος για τις επενδυτικές τους δυνατότητες, η αρνητική αυτή αντίδραση φαίνεται ξεκάθαρα στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 19: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Fitch

17/01/2011

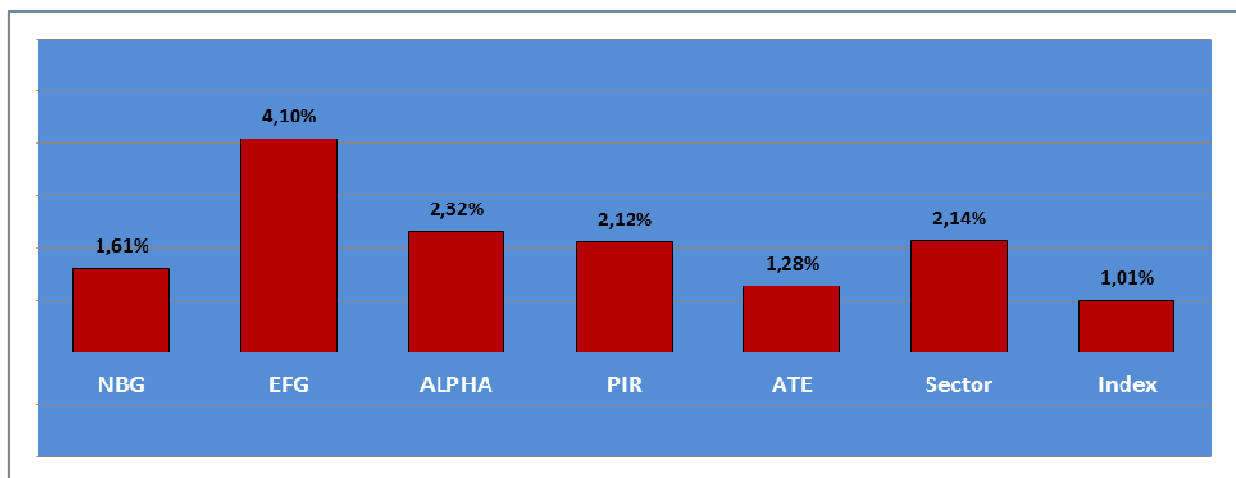
Πηγή: www.Capital.gr

Ακόλουθη η Moody's το Μάρτιο αλλάζοντας την βαθμολογία των τραπεζών (προς τα πάνω) και διατηρώντας τις αρνητικές προοπτικές τους. Παρόλα αυτά, η αγορά δείχνει να έχει ξεπεράσει το «σοκ» της ανακοίνωσης σχετικά με την υποβάθμιση των τραπεζών από την Moody's, αντιδρώντας με θετικό τρόπο, αυτό αλώςτε φαίνεται και από την απόδοση των τραπεζικών μετοχών και του τομέα, από την πρώτη μέρα της υποβάθμισης. Άλλο ένα σημαντικό γεγονός είναι ότι την ίδια στιγμή υπήρχαν προσδοκίες για σημαντικές αποφάσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με την επιμήκυνση του ελληνικού χρέους και των δράσεων για την οριστική αντιμετώπιση της ευρωπαϊκής κρίσης χρέους.

Στο διάγραμμα που ακόλουθη απεικονίζεται η θετική αντίδραση των επενδυτών μετά την υποβάθμιση των τραπεζών.

Διάγραμμα 20: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Moody στις

09/03/2011.

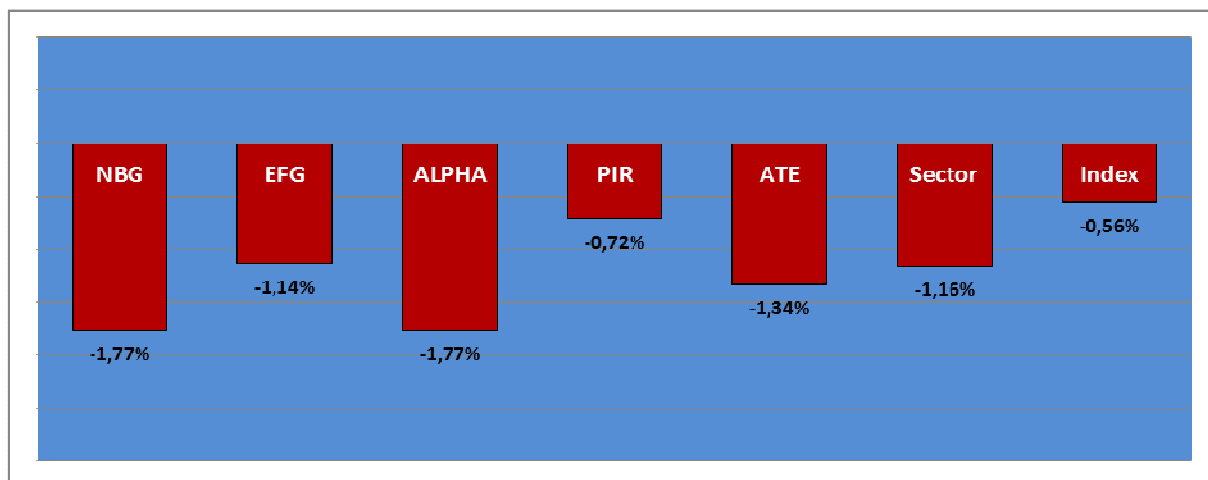

Πηγή: www.Capital.gr

Η θετική αυτή εξέλιξη όμως δεν κράτησε για πολύ, επανατοποθετεί προς τα κάτω η Standard and Poors το πιστωτικό προφίλ των μεγάλων τραπεζών της Ελλάδος δυο ημέρες μετά την υποβάθμιση της Ελλάδος. Έτσι στις 31/03/2011 η S&P υποβαθμίζει ξανά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Διάγραμμα 21: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της S&P

31/03/2011.

Πηγή: www.Capital.gr

5.2.7 2^ο τρίμηνο του 2011

Η αβεβαιότητα για την βιωσιμότητα του Ελληνικού χρέους συνεχίζει να πλήττει την ελληνική οικονομία. Η ύφεση ενδέχεται να συνεχιστεί για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, επηρεάζοντας σε σημαντικό βαθμό την κερδοφορία των τραπεζών. Μετά την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδος, οι οίκοι αξιολόγησης, για ακόμη μια φορά, υποβαθμίζουν και το τραπεζικό σύστημα της χώρας επηρεαζόμενη από την κακή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας. Ο βασικός παράγοντας για τις υποβαθμίσεις των τραπεζών κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2011 είναι η αυξημένη πιθανότητα για την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους καθώς και ο αυξημένος φόβος για χρεοκοπία. Είναι γεγονός, ότι μια τέτοια κατάσταση θα επηρέαζε σε μεγάλο βαθμό το τραπεζικό σύστημα της χώρας μέσω της μείωσης της αξίας των χαρτοφυλακίων σε ελληνικά κρατικά ομόλογα που έχουν στην κατοχή τους, οδηγώντας σε αποδυνάμωση την κεφαλαιοποίηση τους. Στον παρακάτω πίνακα απεικονίζετε η υποβάθμιση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2011.

Πίνακας 12: Υποβαθμίσεις των ελληνικών τραπεζών κατά την διάρκεια του δεύτερου

τρίμηνου του 2011

Ημερομηνία	Οίκοι αξιολόγησης	Τράπεζες	Προηγούμενη αξιολόγηση	Νέα αξιολόγηση
10/05/2011	<i>Moody's</i>	NBG	Ba3	(Ba3)-
		EFG	Ba3	(Ba3)-
		ALPHA	Ba3	(Ba3)-
		PIRAEUS	Ba3	(Ba3)-
		ATE	B1	(B1)-
11/05/2011	<i>S&Ps</i>	NBG	(B+)-	(B)-
		EFG	(B+)-	(B)-
		ALPHA	(B+)-	(B)-
		PIRAEUS	(B+)-	(B)-
23/05/2011	<i>Fitch</i>	NBG	BB+	(B+)-
		EFG	BB+	(B+)-
		ALPHA	BB+	(B+)-
		PIRAEUS	BB+	(B+)-
		ATE	BB+	(B+)
03/06/2011	<i>Moody's</i>	NBG	(Ba3)-	B3
		EFG	(Ba3)-	B3
		ALPHA	(Ba3)-	B3
		PIRAEUS	(Ba3)-	B3
		ATE	(B1)-	B3
15/06/2011	<i>S&Ps</i>	NBG	(B)-	CCC
		EFG	(B)-	CCC
		ALPHA	(B)-	CCC
		PIRAEUS	(B)-	CCC

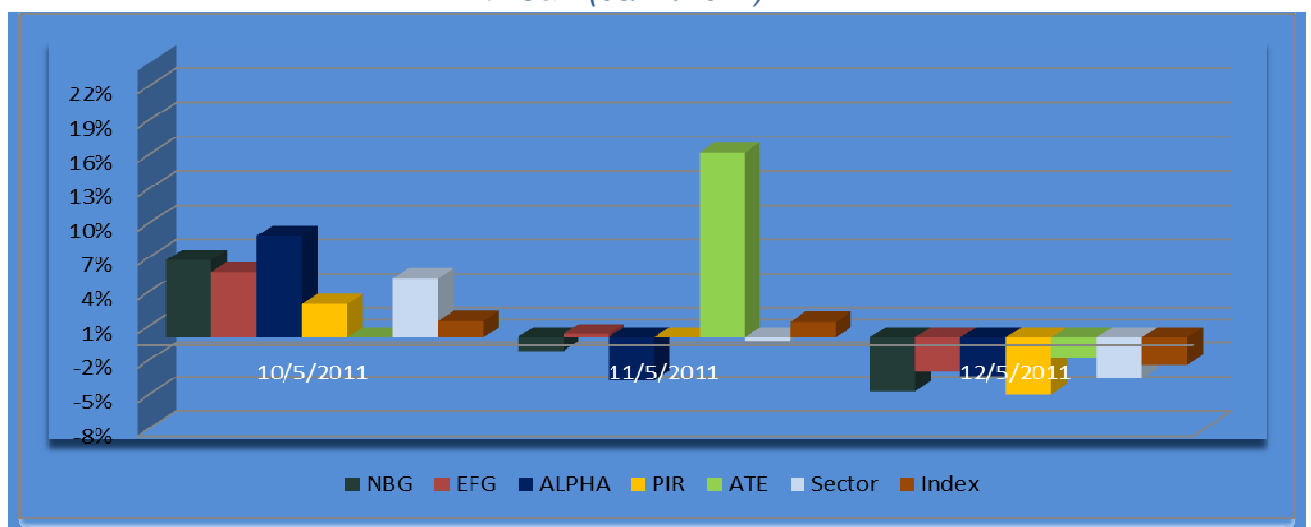
Πηγή: www.Bloomberg.com

Μετά την υποβάθμιση που δεχτικέ το τραπεζικό σύστημα από τον οίκο αξιολόγησης Fitch, το Χ.Α. υποχώρησε σημαντικά. Σε συνδυασμό με τα σενάρια για την επέκταση της κρίσης χρέους και της έλλειψης πολιτικής βούλησης για οριστική λύση του προβλήματος, ως αποτέλεσμα ήταν να σημειωθεί σημαντική μείωση στο γενικό δείκτη τραπεζών και υποβάθμιση στα αποθέματα τους. Στην υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας των τραπεζών στις 03/06/2011 προχώρησε η Moody's, λόγω της

αυξανόμενης δυνατότητας της ελληνικής αναδιάρθρωσης του χρέους, καθώς και της έκθεσης των ελληνικών τραπεζών σε κρατικούς τίτλους. Λίγο καιρό μετά την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας, στις 15/06/2011 η S&P πήρε την απόφαση να υποβαθμίσει τις μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες. Εκείνη την εποχή το τραπεζικό σύστημα είχε μεγάλο πρόβλημα λόγω της μαζικής ανάληψης χρημάτων από τους καταθέτες, όπου αυτό οδήγησε σε επαρκή ρευστότητα.

Όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα, την ημέρα που η Moody's παρουσίασε την έκθεση σχετικά με την υποβάθμιση των τραπεζών, η αντίδραση της αγοράς παρουσίασε σημαντική αύξηση. Αίτια αυτής της αύξησης ήταν οι συνεχείς διαπραγματεύσεις μεταξύ των ευρωπαϊών ηγετών, δημιουργώντας αισιοδοξία στους επενδυτές για μια πιθανή λύση σχετικά με την κρίση χρέους. Ωστόσο, το θετικό κλίμα σταδιακά αναστρέφεται. Οι επενδυτές αντέδρασαν αρνητικά, όχι μόνο λόγω της πιθανής μείωσης των εκτιμήσεων των τραπεζών, αλλά και λόγω των σεναρίων για αύξηση των επιτοκίων της ΕΚΤ που σημαίνει δυσκολίες στο μακροοικονομικό περιβάλλον, πειράζοντας αρνητικά το σύνολο των ευρωπαϊκών αγορών. Στις 12 Μαΐου ο δείκτης επέστρεψε ξανά σε αρνητικά στοιχεία, λόγω της έντονης δραστηριότητας πώλησης για τον τραπεζικό τομέα που προκάλεσαν σημαντικές απώλειες.

Διάγραμμα 22: *Επιδόσεις της αγοράς μετά τις υποβαθμίσεις της Moody (10/05/2011) και S&P (05/11/2011)*

Πηγή: www.Capital.gr

5.2.8 3^ο Τρίμηνο του 2011

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της ΕΕ, της ΕΚΤ και του ΔΝΤ σχετικά με την περαιτέρω παροχή βοήθειας της ελληνικής οικονομίας, βρίσκονται σε εξέλιξη. Το τραπεζικό σύστημα της χώρας περνά δύσκολες στιγμές και αποδοκιμάζεται για ακόμη μια φορά από τους οίκους αξιολόγησης, παρόλο που υπήρχαν θετικές προοπτικές σχετικά με τις διαπραγματεύσεις. Τελικά στις 21 Ιουλίου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να προσφέρει ένα νέο πακέτο βοήθειας στην Ελλάδα, το οποίο περιλαμβάνει 109 δις. ευρώ, με προϋπόθεση την συμμετοχή ιδιωτών επενδυτών. Συμφώνα με την απόφαση αυτή, η EFSF θα επιτρέψει στην Ελλάδα να επαναγοράσει το χρέος της. Στις 14 Ιουλίου η Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα και, κατά συνέπεια, την Εθνική Τράπεζα, ΕFG, ALPHA, ΠΕΙΡΑΙΩΣ, ΑΤΕ από B+ σε B- διατηρώντας τις αρνητικές προοπτικές τους. Μερικές ημέρες μετά τη συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 21^{ης} Ιουλίου, η οποία ήταν έτοιμη να προωθήσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα στην Ελλάδα, σειρά έχει η Moody να υποβαθμίσει το τραπεζικό σύστημα της χώρας. Η Moody's υποβαθμίζει τις Ελληνικές τράπεζες μια τις 25/7/2011 από B3 σε (B3)- και ακόμα μια φορά στις 23/9/2011 από (B3)- σε Caa2.

Πίνακας 13: Υποβάθμιση των τραπεζών στο τρίτο τρίμηνο του 2011

Ημερομηνία	Οίκος αξιολόγησης	Τράπεζες	Προηγούμενη αξιολόγηση	Νέα αξιολόγηση
14/07/2011	<i>Fitch</i>	NBG	(B+)-	(B-)-
		EFG	(B+)-	(B-)-
		ALPHA	(B+)-	(B-)-
		PIRAEUS	(B+)-	(B-)-
		ATE	(B+)-	(B-)-
25/07/2011	<i>Moody's</i>	NBG	B3	(B3)-
		EFG	B3	(B3)-
		ALPHA	B3	(B3)-

		PIRAEUS	B3	(B3)-
		ATE	B3	(B3)-
23/09/2011	Moody's	NBG	(B3)-	Caa2
		EFG	(B3)-	Caa2
		ALPHA	(B3)-	Caa2
		PIRAEUS	(B3)-	Caa2
		ATE	(B3)-	Caa2
Πηγή: www.Bloomberg.com				

ΤΡΑΠΕΖΕΣ	
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	NBG (National Bank of Greece)
EUROBANK	EFG
ΑΛΦΑ BANK	ALPHA
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	PIRAEUS
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	ATE

6. Κεφάλαιο

Τα βασικότερα προβλήματα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

6.1 Τα προβλήματα των ελληνικών τραπεζών

Μέσα από τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι ελληνικές τράπεζες ξεχωρίζουν:

- Η ανάληψη μεγάλων ποσών καταθέσεων, μεγέθους 80 δις ευρώ μεταξύ 2009 – 2011 (εκ των οποίων τα 55 δις είχαν αποσυρθεί από το τέλος του 2009), εξαιτίας της κρίσης και του φόβου για την πορεία της Ευρωπαϊκής και παγκοσμίας οικονομίας.
- Το μεγάλο μερίδιο των κρατικών ομολόγων στα τραπεζικά χαρτοφυλάκια, που είναι περίπου 60 δις ευρώ.
- Τα προβλήματα ρευστότητας και η μεγάλη εξάρτηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από την ΕΚΤ, καθώς αποτελεί σήμερα την κύρια πηγή χρηματοδότησης.
- Η σοβαρές πιέσεις από το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (PSI) και το ενδεχόμενο για μεγαλύτερο κούρεμα του Δημόσιου Χρέους.
- Οι σοβαρές ανάγκες ανακεφαλαιοποίησης μέσω ΤΧΣ – EFSM παρά τα πακέτα βοήθειας που έχουν ήδη δοθεί.
- Η συρρίκνωση των μετοχικών αξιών και των χρηματιστηριακών κεφαλαιοποιήσεων με συνέπεια την δυσχέρεια υλοποίησης μελλοντικών αυξήσεων κεφαλαίου.

- Η συνεχής αύξηση του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε σχέση με το σύνολο των δανείων και το 2012. Η οικονομική ύφεση, η συνεχιζόμενη και αυξανόμενη φορολογία οδηγούν στην μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος και στην αδυναμία των νοικοκυριών να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους. Αυτό οδηγεί στην αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων μέσα στο 2012 περίπου στα 50 δις ευρώ (σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος).
- Τα τεραστία προβλήματα ρευστότητας είχαν ως αποτέλεσμα να μειωθεί η χρηματοδότηση των τραπεζών προς νοικοκυριά, επιχειρήσεις και στη Γενική Κυβέρνηση. Οι συνέπειες αυτής της μείωσης είναι: μείωση του δείκτη ιδιωτικής οικονομικής δραστηριότητας που θα οδηγήσει σε σημαντική συρρίκνωση του ΑΕΠ της χώρας. Αυτό με την σειρά του θα επηρεάσει αρνητικά την αγορά εργασίας (λόγω έλλειψης ρευστότητας). Η απασχόληση θα μειωθεί ενώ η ανεργία θα ανέλθει.

7. Κεφάλαιο

Συμπεράσματα

Λόγω της μηδαμινής έκθεσης σε τοξικά και άλλα προϊόντα υψηλού κινδύνου το ελληνικό τραπεζικό σύστημα επηρεάζεται ελάχιστα από την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεσπά το 2007 στις ΗΠΑ. Μάλιστα εκείνη την περίοδο οι ελληνικές τράπεζες γνώρισαν μεγάλη επιτυχία στις διεθνείς τους δραστηριότητες, αναπτύσσοντας ένα μεγάλο αριθμό καταστημάτων σε 16 χώρες του κόσμου (δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη), αυξάνοντας ακόμα περισσότερο το ενεργητικό τους και τις χορηγήσεις δανείων προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Οι εισροές καταθέσεων των ελληνικών τραπεζών παρουσιάζουν μεγαλύτερη αύξηση μετά την κατάρρευση της Αμερικανικής τράπεζας Lehman Brothers, δείχνοντας έτσι οι επενδυτές και οι καταθέτες την εμπιστοσύνη τους προς το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Η κρίση χρέους που ξεσπά στην Ελλάδα φέρνει το τραπεζικό σύστημα της χώρας αντιμέτωπο με πολλά προβλήματα. Η ραγδαία αύξηση του ελληνικού χρέους, το υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα, η έλλειψη ανταγωνιστικότητας και το τεράστιο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών οδηγεί την Ελλάδα στο να ζητήσει πακέτο στηρίξεις από το Ευρωσύστημα. Τα γεγονότα αυτά δημιουργούν έλλειψη εμπιστοσύνης και αβεβαιότητα προς τις ελληνικές τράπεζες. Τα ελληνικά νοικοκυριά και επιχειρήσεις φοβούμενοι για μια πιθανή χρεωκοπία του ελληνικού κράτους αποφασίζουν να αποσύρουν μεγάλο μέρος των καταθέσεων του και να το μεταφέρουν σε ιδρύματα του εξωτερικού. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αντιμετωπίζει μεγάλο πρόβλημα ρευστότητας, αφού οι καταθέσεις των κατοίκων εσωτερικού αποτελούσαν την κύρια πηγή ρευστότητας. Οι συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της ελληνικής οικονομίας αλλά και του τραπεζικού συστήματος από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, επεκτείνουν ακόμα περισσότερο το πρόβλημα ρευστότητας, αυξάνοντας περισσότερο τη εξάρτηση για χρηματοδότηση του τραπεζικού συστήματος από την ΕΚΤ.

Η κρίση επεκτείνεται όλο και περισσότερο, τα νέα μέτρα περί αύξησης των φόρων οδηγούν τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις στο να μη μπορούν αν ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους, ως αποτέλεσμα να αυξηθούν τα μη – εξυπηρετούμενα δάνεια, να μειωθούν οι καταθέσεις των κατοίκων εσωτερικού ακόμα περισσότερο, πράγμα το οποίο οδηγεί το τραπεζικό σύστημα της χώρας σε κεφαλαιακή ανεπάρκεια. Μέχρι και το 2010 το σύνολο των καταθέσεων υπερκάλυπτε τις αντίστοιχες χορηγήσεις δανείων προς το ιδιωτικό τομέα. Μάλιστα το 2001 οι καταθέσεις και γeros των εμπορικών τραπεζών ήταν 1.67 φορές μεγαλύτερες των δανείων. Όμως, μετά το 2010 ο δείκτης αυτός πέφτει κάτω της μονάδας, λόγω των γεγονότων που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετώπισε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την διάρκεια της ελληνικής οικονομικής κρίσης είναι, το πρόβλημα ρευστότητας, η συρρίκνωση των μετοχικών αξιών και των χρηματιστηριακών κεφαλαιοποιήσεων, συνεχή αύξηση του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επίσης, η ανάληψη μεγάλων χρηματικών ποσών από τους καταθέτες, η πτώση του γενικού δείκτη των τραπεζών στο Χρηματιστήριο Αθηνών, υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του τραπεζικού συστήματος, η συμμετοχή τους στο PSI (πρόγραμμα ανταλλαγής κρατικών ομολόγων) επέφερε μεγαλύτερες ζημίες και η αποτίμηση των ομολόγων του Δημόσιου βάσει της τρέχουσας αξίας τους. Όλα αυτά τα προβλήματα έχουν σοβαρές επιπτώσεις τις τράπεζες, με αποτέλεσμα τα εμπορικά τραπεζικά ιδρύματα της χώρας και οι όμιλοι των τραπεζών αυτών να εμφανίζουν ζημίες τα δυο τελευταία χρόνια.

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1: Η διαχρονική εξέλιξη της πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελλάδος	30
Πίνακας 2: Καταθέσεις και γeros στα ΝΧΙ στην Ελλάδα	39
Πίνακας 3: Αποτελέσματα χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζών	47
Πίνακας 4: Αποτελέσματα χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζικών ομιλών.....	48
Πίνακας 5: Κλίμακες αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας από Standard & Poor's, Moody's και Fitch.....	59
Πίνακας 6: Υποβάθμιση Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2009.....	62
Πίνακας 7: Υποβαθμίσεις Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος κατά το πρώτο τρίμηνο του 2010.....	64
Πίνακας 8: Υποβαθμίσεις του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2010.	67
Πίνακας 9: Υποβαθμίσεις του τραπεζικού συστήματος κατά το 3ο τρίμηνο του 2010.....	69
Πίνακας 10: Υποβάθμιση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος το τέταρτο τρίμηνο του 2010.....	70
Πίνακας 11: Υποβάθμιση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος το πρώτο τρίμηνο του 2011.....	71
Πίνακας 12: Υποβαθμίσεις των ελληνικών τραπεζών κατά την διάρκεια του δεύτερου τριμήνου του 2011	75
Πίνακας 13: Υποβάθμιση των τραπεζών στο τρίτο τρίμηνο του 2011.....	77

Ευρετήριο διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας και ο ΜΟ της Ευρωζώνης.....	25
Διάγραμμα 2: Έσοδα – Έξοδα Γενικής Κυβέρνησης	26
Διάγραμμα 3 : Επέκταση δραστηριότητας ελληνικών τραπεζών σε διάφορες χώρες του κόσμου.....	36
Διάγραμμα 4: Καταθέσεις και γeros των μη ΝΧΙ στα ΝΧΙ στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος). Σύνολο Γενικής Κυβέρνησης, εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών & μη κατοίκων. (υπόλοιπα τέλους περιόδου σε εκατ. ευρώ)	37
Διάγραμμα 5: Καταθέσεις και γeros των μη ΝΧΙ στα ΝΧΙ στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος) (υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε εκατ. ευρώ).....	40
Διάγραμμα 6: Καταθέσεις νοικοκυριών και επιχειρήσεων στις Ελληνικές Τράπεζες.....	41
Διάγραμμα 7: Χρηματοδότηση κατοίκων εσωτερικού Απρίλιος 2011.....	43
Διάγραμμα 8: Δάνεια προς ιδιώτες και επιχειρήσεις	44
Διάγραμμα 9: Κέρδη μετά από φόρους των ελληνικών τραπεζών και των ομίλων τους... ..	49
Διάγραμμα 10: Μη - εξυπηρετούμενα δάνεια	52
Διάγραμμα 11: Συνολική αξία τραπεζικών μετοχών στο ελληνικό χρηματιστήριο	53
Διάγραμμα 12: Η πορεία των εμπορικών τραπεζών στο ΧΑ	54
Διάγραμμα 13: FTSE ΧΑ – ΧΑΚ Τραπεζικός Δείκτης και Γενικός Δείκτης.....	55
Διάγραμμα 14: Δείκτης Απόδοσης μετά από τις υποβαθμίσεις τον οίκον αξιολόγησης τον Δεκέμβριο του 2009	63
Διάγραμμα 15: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Fitch 23/02/2010	65
Διάγραμμα 16: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Moody 03/03/2010.....	65

Διάγραμμα 17: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της S&P στις 16/03/2010.....	66
Διάγραμμα 18: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Fitch 09/04/2010	68
Διάγραμμα 19: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Fitch στις 17/01/2011.....	72
Διάγραμμα 20: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της Moody στις 09/03/2011...	73
Διάγραμμα 21: Η αντίδραση της αγοράς μετά την έκθεση της S&P στις 31/03/2011.	74
Διάγραμμα 22: Επιδόσεις της αγοράς μετά τις υποβαθμίσεις της Moody (10/05/2011) και S&P (05/11/2011).....	76

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Πίνακας 14: Ελληνικά Πιστωτικά Ιδρύματα στο εξωτερικό

Επωνυμία μητρικής τράπεζας	Θυγατρική (1) / Υποκατάστημα (2)	Επωνυμία θυγατρικής – υποκαταστήματος ελληνικού πιστωτικού ιδρύματος στο εξωτερικό
Αλβανία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	2	NBG S.A. – TIRANA BRANCH
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	2	ALPHA BANK – ALBANIA
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	TIRANA BANK IBC
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK ALBANIA S.A.
Βουλγαρία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	UNITED BULGARIAN BANK
ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK – ERGASIAS Α.Ε.	1	EUROBANK EFG BULGARIA AD
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	2	ALPHA BANK – BULGARIA
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	PIRAEUS BANK BULGARIA AD
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK BULGARIA EAD
Σερβία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	VOJVODJANSKA BANKA
ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK – ERGASIAS Α.Ε.	1	EUROBANK EFG STEDIONICA AD BEOGRAD
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	1	ALPHA BANK SRBIJA AD
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	PIRAEUS BANK BEOGRAD AD
Κύπρος		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	NBG (CYPRUS) LTD
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	2	ΕΤΕ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK - ERGASIAS Α.Ε.	1	EUROBANK EFG CYPRUS LTD
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	1	ALPHA BANK LTD (CYPRUS)
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	EUROINVESTMENT & FINANCE PUBLIC LTD
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΥΠΡΟΥ (ΠΡΩΗΝ RHENIJJON)
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK CYPRUS LTD
Γερμανία		
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	2	ATEbank SA FRANKFURT BRANCH
Αίγυπτος		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	2	NBG CAIRO BRANCH
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	PIRAEUS BANK EGYPT SAE
Ηνωμένο Βασίλειο		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	2	NBG LONDON BRANCH
ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK - ERGASIAS Α.Ε.	2	EFG EUROBANK ERGASIAS LONDON BRANCH
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	1	ALPHA BANK LONDON LIMITED
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	2	LONDON BRANCH
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	2	PIRAEUS BANK - LONDON BRANCH
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	2	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK LONDON BRANCH
Λουξεμβούργο		
ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK - ERGASIAS Α.Ε.	1	EFG PRIVATE BANK (LUXEMBOURG) S.A.
ΠΓΔΜ		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	STOPANSKA BANKA AD - SKOPJE
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	1	ALPHA BANK AD SKOPJE
Μάλτα		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	FINANSBANK MALTA LTD

Πολωνία		
ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK - ERGASIAS Α.Ε.	2	EFG EUROBANK ERGASIAS S.A. ODDZIAL W POLSCE
Ρουμανία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	BANCA ROMANEASCA
ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK - ERGASIAS Α.Ε.	1	BANCPPOST SA (POYMANIA)
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	1	ALPHA BANK ROMANIA SA
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	PIRAEUS BANK ROMANIA SA
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	ATEBANK ROMANIA SA
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	EMPORIKI BANK ROMANIA SA
MARFIN ΕΓΝΑΤΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	1	EGNATIA BANK (ROMANIA) SA
Τουρκία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	FINANSBANK AS
ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK - ERGASIAS Α.Ε.	1	EUROBANK TEKFEN AS
Ουκρανία		
ΤΡΑΠΕΖΑ Ε.Φ.Γ. EUROBANK - ERGASIAS Α.Ε.	1	PUBLIC J.S.C. UNIVERSAL BANK
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.	1	OJSC ASTRA BANK
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	INTERNATIONAL COMMERCE BANK
ΗΠΑ		
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.	1	MARATHON BANKING CORPORATION
Νότια Αφρική		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	1	THE SOUTH AFRICAN BANK OF ATHENS LTD

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

*Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2010 (Ιούνιος 2011)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία:

1. Γιάννης Ευσταθόπουλος, (Αθήνα 2009) «Από την κοινωνική ευθύνη στην κοινωνική χρησιμότητα των τραπεζών»,
2. Ροσέτος Φακιολάς, (2011) «Ύφεση της ελληνικής οικονομίας στο νέο διεθνές περιβάλλον»
3. Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (Ιούνιος 2011) «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010»,
4. Άγγελος Αντζουλάτος, «Ελληνικές τράπεζες πριν και μετά την κρίση» Ενότητα Γ
5. Eurobank Research, Οικονομία & Αγορές, «Η κρίση του 2007 – 2009: «Τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές» Τόμος IV, Τεύχος 8, (Δεκέμβριος 2009)
6. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Οι επιπτώσεις στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα από την Υπαγωγή της Ελλάδας στον Μηχανισμό Στήριξης ΕΕ/ΔΝΤ» Τόμος V, Τεύχος 2, (Απρίλιος 2010)
7. Γκίκας Χαρδούβελης (2011) «Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική»
8. Γκίκας Χαρδούβελης (2011), Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Η ελληνική και Ευρωπαϊκή κρίση και η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης» Τόμος VI, Τεύχος 2, (Φεβρουάριος 2011)
9. Eurobank Research Οικονομία & Αγορές, «Ελληνικό τραπεζικό σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας», Τόμος VII, Τεύχος 1, (Μάιος 2012)

10. Τράπεζα της Ελλάδος, «*Νομισματική πολιτική 2009 – 2010*», Μάρτιος 2010
11. Τράπεζα της Ελλάδος, «*Έκθεση του διοικητή για το έτος 2011*» (Απρίλιος 2012)
12. Ίδρυμα οικονομικών και βιομηχανικών ερευνών (ΙΟΒΕ) «*Η Ελληνική Οικονομία*»
Τεύχος 02/10, Αριθμός τεύχους 60, (Ιούλιος 2010)
13. Δημήτριος Μόσχος & Γεώργιος Χορταρέας «*Χρηματοοικονομικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα*», Ενότητα Α: Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού τομέα στην πορεία της οικονομικής ανάπτυξης.
14. Γεώργιος Μιχαλόπουλος, «*Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης*» Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες (2011)
15. Ναύλος, ΑΓ, (2005), «*Χρήμα και Τράπεζες*»
16. Έκθεση ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ) (Αύγουστος 2011) «*Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2011*»
17. Κυριαζόπουλος Γεώργιος, Μαυρίδης Δημήτριος, Πετρόπουλος Δημήτριος και Χρήστος Χλιάρας (2010) «*Διασυνοριακές Εξαγορές και Συγχωνεύσεις Ελληνικών Τραπεζών σε Χώρες των Βαλκανίων μετά την Εισαγωγή του Ευρώ στην Ελλάδα*». (http://esdo.teilar.gr/files/proceedings/2010/ORAL/16_final.pdf)

Αγγλική βιβλιογραφία:

18. Alan Greenspan (2008) “*Testimony in front of the Committee on Oversight and Government Reform*,” United States House of Representatives, October 23
19. Azariadis et al. (2010), Malliaropoulos (2010), and Argirou & Kontonikas (2010), παρουσιάζουν τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και τις προοπτικές επίλυσης τους.

20. Victoria Ivashina and David Scharfstein, (April 2008) «*Bank Lending During the Financial Crisis of 2008*»,
21. Costas Meghir & Dimitri Vayanos and Nikos Vettas, (August 2010) «*The economic crisis in Greece: A time of reform and opportunity*»,
22. Congressional Research Service, Rebecca M. Nelson and Paul Belkin and Derek E. Mix, (May 2010) «*Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications*»
23. Congressional Research Service, Rebecca M. Nelson and Paul Belkin and Derek E. Mix, (August 2011) «*Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications*» (<http://www.fas.org/sqp/crs/row/R41167.pdf>)
24. Rosa M. Lastra and Geoffrey Wood (2010), Journal of International Economic Law (2010), J Int Economic Law (2010) 13 (3): 531, Articles: «The Crisis of 2007-09: Nature, Causes, and Reactions»
25. Emily McClintock Ekins and Mark A. Calabria, (2012) «*Regulation, Market Structure and Role of the Credit Rating Agencies*»

Ιστοσελίδες:

1. Από την ιστοσελίδα: www.bankingnews.gr
2. Από την ιστοσελίδα: www.banksnews.gr
3. Από την ιστοσελίδα: www.Capital.gr
4. Από τη ιστοσελίδα: www.Bloomberg.com
5. Από την ιστοσελίδα: www.capitalinvest.gr
6. Από την ιστοσελίδα: <http://www.eurobank.gr/research>

7. Από την ιστοσελίδα: www.bankofgreece.gr
8. Από την ιστοσελίδα: <http://www.iobe.gr>
9. Από την ιστοσελίδα: <http://www.monthlyreview.gr>
10. Από την ιστοσελίδα: <http://el.wikipedia.org> (Ελληνική κρίση χρέους 2010-2012)
11. Business Dictionary (<http://www.businessdictionary.com/definition/financial-institution.html>)